MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Integritás és korrupciós kockázatok a magyar vállalati szektorban – 2012

Budapest, 2013. február

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan nonprofit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

Készült az Ernst & Young Tanácsadó Kft. megbízásából

A tanulmányt írták:
Makó Ágnes
Tóth István János
Várhalmi Zoltán
Bárdits Anna
Nyírő Zsanna

Kutatásvezető:
Tóth István János (tudományos főmunkatárs, MTA KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI)
e-mail: *tothij@econ.core.hu*
internet: *http://econ.core.hu/~tothij/*

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet
Budapest

A kézirat lezárva: 2013. február 27.

Cím: MKIK GVI
1034 Budapest, Bécsi út 120.
Tel: 235-05-84
Fax: 235-07-13
e-mail: *gvi@gvi.hu*
Internet: *http://www.gvi.hu/*

Tartalom

Tartalom **3**
Ábrák, táblák jegyzéke **5**
Bevezetés **8**
1. Etikai kódex a vállalkozások körében **10**
Főbb következtetések 10
Az etikai kódex alkalmazása a vállalkozásoknál 11
Az etikai kódex tartalma 13
Az etikai kódexek elérhetősége 15
Az „etikai forródrót” alkalmazása 18
Az etikai kódex megsértése 19
2. Szervezeti tényezők **21**
Főbb következtetések 21
Etikai vétségek és következményeik 22
Érdekellentétek 24
Ellenőrzési lehetőségek, tárgyalási szabályok 26
Érdekeltségek figyelemmel követése, anti-korrupciós nyilatkozat, beszállítói-audit hozzájárulás 26
Beszerzési szabályzat, pályáztatás 29
Compliance osztály 33
Üzleti tárgyalások körülményei 33
Kulcspozíciók – a visszaélés lehetősége 33
Az integritás érdekében tett vállalati lépések 37
3. Vállalkozások intézményi és jogi környezete **41**
Főbb következtetések 41
Jogszabályi környezet bizonytalansága 42
Az állami intézményrendszerbe vetett bizalom 43
A kormányzattal való kapcsolat 45
A személyes kapcsolatok szerepe 47
4. A korrupciós kínálat **50**
Főbb következtetések 50
Az etikus üzleti magatartás 51
Hipotetikus korrupciós helyzetekre adott feltételes reakciók 54
Főbb következtetések 60
A korrupciós esetek ismertsége 60
Korrupció a közbeszerzési eljárásoknál 64

A korrupciós kínálat percepciója 66
6. Csalás, visszaélés és az ellene való fellépés 70
Főbb következtetések 70
A csalás és visszaélés kezelése 71
Felderített csalás, visszaélés 76
Elektronikus dokumentumok, adatkezelés 80
A csalás és visszaélés megakadályozása érdekében tett vállalati lépések 88
Mellékletek 93
M1: Az adatfelvétel és a minta fontosabb jellemzői 94
M2: Az etikai kódex létének becslése vállalati jellemzők segítségével 97
M3: Az Integritás Index megoszlásai 98
M4: Kiegészítő adattáblák a „Korrupció a közbeszerzési eljárásoknál” című alfejezethez 101
M5: A Csalásellenesség Index gyakorisági eloszlása 103
M6: Az adatfelvétel kérdőíve 105

Ábrák, táblák jegyzéke

1.1. ábra: Az etikai kódexszel rendelkező cégek aránya a megkérdezettek körében, százalék, 2010-2012 12

1.2. ábra: Az etikai kódexek által szabályozott témák, és azok szabályozottságának aránya az etikai kódexszel rendelkező cégek körében, százalék, 2010-2012 14

1.3. ábra: A cégek etikai kódexének elérhetősége, 2010-2012 17

1.4. ábra: A legszélesebb kör, amely számára ismertté vál(ná)nak az etikai kódexszel rendelkező cégek szabályzatának megsértése esetén indult eljárások végeredményei, százalék, 2010-2012 20

2.1. ábra: Etikai vétségek következményei az elmúlt öt évben, 2010-2012 23

2.2. ábra: Munkakörök, ahol titoktartási nyilatkozatot írat alá a vállalat, 2010-2012 24

2.3. ábra: Érdekellentétek követésének módja, 2011-2012 25

2.1. táblázat: Az érdekellentétek éves figyelemmel kísérése (2011-2012), % 25

2.4. ábra: Ellenőrzik-e, hogy azon cégek, amelyekben a munkatársak érdekeltséggel rendelkeznek, kapcsolatba kerülnek-e a vállalattal, 2011-2012 27

2.5. ábra: Korrupciós kockázatok különböző munkakörökben, 2011-2012 34

2.6. ábra: A kulcspozíciókba való felvételnél alkalmazott eljárások, 2010-2012 35

2.7. ábra: Eszközök a munkatársak visszaéléseinek megakadályozására, 2012 36

2.11. táblázat: Az Integritás Index – az integritás érdekében tett vállalati lépések gyakorisága, 2010-2012 37

2.8. ábra: Integritás Index átlagos értékei, 2010-2012 39

2.9. ábra: A 100-as skálára vetített Integritás Index 2012. évi átlagos értéke a cégek különböző jellemzői szerint 40

3.1. ábra: A jogszabályi környezet bizonytalansága – egyesített mutató 2010-2012 42

3.2. ábra: A jogszabályi környezet bizonytalanságának tényezői – 2010-2012 43

3.3. ábra: Bizalom a magyar állami intézményekben, átlagos osztályzat, 2012 44

3.1. táblázat: Bizalom a magyar állami intézményekben, átlagos osztályzat, 2012 44

3.5. ábra: A személyes kapcsolatok fontossága – egyesített mutató, 2010-2012 47

3.6. ábra: A személyes kapcsolatok szerepe az állami intézmények és vállalatok közötti interakciókban, különböző helyzetekben, átlagpontszám, 2010-2012 48

3.7. ábra: A személyes kapcsolatok szerepe az üzleti életben – 2011-2012 49

4.1. ábra: A megkérdezettek véleménye arról, hogy a magyar üzleti gyakorlatban mit tekintenek az etikus üzleti magatartás részének, 2012, % 51

4.5. táblázat: A feltételezett korrupciós helyzetre adott várható válaszok, % 56

4.3. ábra: A feltételezett korrupciós helyzeteket elfogadó vállalatok aránya, 2010-2012 58

5.1. ábra: Korrupcióval kapcsolatos hírek ismertsége – általában (2012) 61

5.2. ábra: Korrupcióval kapcsolatos hírek ismertsége – a cég üzleti környezetében (2012) 62

5.3. ábra: Korrupcióval kapcsolatos cikkek száma az Indexen és az Origon 63

5.4. ábra: Közbeszerzésen induló vállalatok aránya 64

5.1. táblázat: A vállalatvezetők becslése a korrupt közbeszerzési eljárások arányáról – 2010-201265

5.5. ábra: Korrupt közbeszerzések aránya a vállalatvezetők véleménye alapján -2011-2012 65

5.6. ábra: A közbeszerzésen elnyert összegből a korrupciós díj aránya a megkérdezettek véleménye szerint – 2011-2012 66

5.7. ábra: A korrupciós kínálat általánosságban – az adott értéket megjelölő vállalatvezetők aránya, 2012, %..... 67

5.8. ábra: A korrupciós kínálat megjelenésének becslése különböző helyzetekben, 2012, % 68

5.2. táblázat: A korrupciós kínálat megjelenésének becslése különböző helyzetekben, 2012..... 69

6.1. ábra: Azon cégek aránya, melyeknél van csalást és visszaélést kezelő részleg, szabályzat, illetve folyamat (2011-2012) 72

6.2. ábra: A vizsgálat lefolytatója csalás, visszaélés gyanúja esetén (százalék), 2011-2012 73

6.3. ábra: A vizsgálatok eredményeit megismerő szervezeti egységek, 2011-2012 75

6.4. ábra: Az elmúlt öt évben előfordult csalás, visszaélés felderítésének forrásai (vállalatok száma), 2012 77

6.5. táblázat: Az etikai vétségről és a felderített csalásról beszámoló vállalatok száma, darab, 2012. 78

6.5. ábra: Az elmúlt öt évben alkalmazott szankciók csalás, visszaélés esetén, 2011-2012 79

6.6. ábra: A visszaélések felderítése során számításba vesznek-e elektronikus dokumentumokat mint esetleges bizonyítékokat (százalék), 2011-2012 81

6.7. ábra: Vizsgálatok során begyűjtött elektronikus adatok, 2011-2012..... 82

6.8. táblázat: A vállalatvezetők szerint a korrupció szempontjából legkockázatosabb informatikai veszélyforrások, 2012..... 84

6.8. ábra: A vállalatvezetők szerint a korrupció szempontjából legkockázatosabb informatikai veszélyforrások (százalék), 2012 84

6.9. ábra: Annak előfordulása a megkérdezettek szerint, hogy a kilépő kollégák magukkal visznek olyan adatokat, fájlokat, melyek a cég szellemi tulajdonát képezik, 2011-2012 86

6.10. ábra: Mennyire tartanak attól, hogy a munkavállalóik visszaéléseket követnek el az informatikai rendszeren keresztül (százalék), 2012 87

6.9. táblázat: A Csalásellenesség Index – a csalás és visszaélés megakadályozása érdekében tett vállalati lépések gyakorisága, 2011-2012 88

6.11. ábra: A Csalásellenesség Index átlagos értékei, 2011-2012..... 91

6.12. ábra: A Csalásellenesség Index átlagos értéke a cégek különböző jellemzői szerint, 2012.. 92

M1.1. táblázat: A kérdezettek megoszlása a betöltött pozíció szerint, % 94

M1.2. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a külföldi tulajdon kategóriái szerint, %..... 95

M1.3. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a 2011. évi árbevétel nagysága szerint, % 95

M1.4. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a foglalkoztatottak száma szerint, %..... 95

M1.5. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása az állami megrendelések aránya szerint, % 96

M1.6. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása gazdasági ág szerint, %..... 96

M1.7. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása aszerint, hogy a céget, vagy a cég anyacégét jegyzik-e a tőzsdén, %..... 96

M3.1. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2012..... 98

M3.2. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2011..... 99

M3.3. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2010..... 100

M4.1. táblázat: A közbeszerzésen elnyert összegből a korrupciós díj aránya a megkérdezettek véleménye szerint, 2010-2012 101

M4.2. táblázat: A vállalatvezetők becslése a korrupt közbeszerzési eljárások arányáról – 2011-2012 102
M5.1. ábra: A Csalásellenesség Index megoszlása, 2012 103
M5.2. ábra: A Csalásellenesség Index megoszlása, 2011 104

Bevezetés

2012 decemberben immár harmadszor került sor az Ernst & Young és az MKIK GVI közös vállalati kutatására, amely a visszaélések és korrupt viselkedés elleni fellépés vállalati eszközeit, a korrupció elterjedtségét és a magyar vállalatvezetők ezzel kapcsolatos véleményét és viselkedését vizsgálja.

Az anti-korrupciós fellépés legalább annyira fontos egy vállalat, mint egy kormányzat hatékony működése szempontjából. Ennek ellenére kevés szó esik a vállalati szférában azokról az intézkedésekről, szervezeti megoldásokról, és szabályokról, amelyek egy-egy cégnél az integritás növelését segítenék elő.

A kutatási sorozat első felvételére 2010 őszén került sor, a másodikra 2011 őszén, az idei, harmadik adatfelvétel – amelynek adatait elemezzük az alábbiakban – pedig 2012. december és 2013. január hónapokban került lebonyolításra.

A vizsgálat során 340 (legalább 50 főt foglalkoztató) cég vezetőjét keresték fel személyesen kérdezőbiztosaink. A kérdésekre a vállalatok felsővezetői, tulajdonosai válaszoltak (az adatfelvétel és a minta fontosabb jellemzőit, a válaszadók beosztását tartalmazó táblázatot, valamint a vizsgálat kérdőívét lásd a Mellékletben). A minta reprezentatívnak tekinthető az egyes gazdasági ágakban alkalmazásban állók gazdasági ágak szerinti arányai szerint.

Az alábbi elemzésben a vizsgálati program eddig eredményeit foglaljuk össze. A 2012-es felvétel eredményeit összehasonlítjuk a korábbi évekével.

Az első fejezetben az etikai kódex alkalmazásának gyakoriságát és a vállalati etikai kódexek tartalmát vizsgáljuk. A második fejezetben a integritás szervezeti tényezőit vesszük sorra. A megfelelő, tisztességes üzleti viselkedés elérése érdekében a cégek milyen belső intézményeket és milyen szervezeti keretek között működtetnek, illetve milyen magatartásbeli normákat írnak elő a cég dolgozói számára. A vállalatok által az integritás érdekében tett lépéseket egy, az ezeket a lépéseket összegző mutató, az MKIK GVI által kifejlesztett Integritás Index segítségével is vizsgáljuk. Az elemzés harmadik fejezetében a vállalkozások belső szervezetének vizsgálatát követően a vállalkozások intézményi és jogi környezetét tekintjük át a vállalatvezetők percepciója és tapasztalatai alapján. A negyedik részben alapvetően a korrupciós tranzakciók előfordulására igyekszünk fényt vetni, elsősorban a korrupciós kínálat oldaláról. Ebben azt vizsgájuk, hogy bizonyos feltételezett korrupciós helyzetekben milyen döntéseket hoznának a megkérdezett vállalatvezetők. Ez a korrupció elfogadottságának megfigyelése mellett módot ad arra, hogy e jelenség elterjedtségét mérő mutatórendszert alakítsunk ki és az eredmények változásait elemezzük. Az elemzés ötödik részében általában a korrupcióra, és ezen belül a közbeszerzési eljárásokhoz kapcsolódó korrupcióra, valamint a korrupciós kínálatra vonatkozó vállalatvezetői percepciót vizsgáljuk. Végül az elemzés hatodik részében a vállalatok csalással és munkahelyi visszaélésekkel kapcsolatos intézkedéseit, szabályait és az ilyen esetekkel kapcsolatos tapasztalatait tekintjük át. Elemezzük az

MKIK GVI által kialakított Csalásellenesség Index alakulását a vállalatok különböző csoportjaiban.

Az elemzés során a kérdésekre kapott válaszok ismertetésénél mindvégig az adott kérdésre választ adók arányait ismertetjük, nem pedig az összes megkérdezettre vetített arányokat. A közölt arányok így nem tartalmazzák azoknak az arányait, akik nem válaszoltak, vagy „nem tudom” választ adtak a megfelelő kérdésre. Több különösen érzékeny kérdésnél azonban külön elemezzük a válaszmegtagadás, illetve válaszelkerülés ezen eseteit is. Az ábrákban és táblázatokban a kapott arányok mellett közöljük az adott kérdésre, kérdésekre válaszolók számát.

1. Etikai kódex a vállalkozások körében

A vállalkozások működését, tevékenységét kiszámíthatóbbá, átláthatóbbá teszi az, ha a vállalatnál létezik etikai kódex, és ezt használják is a vállalat működése során, ezáltal az adott cégnél csökkenhetnek a korrupciós kockázatok. Ez az általános megállapítás tovább árnyalható, ha megvizsgáljuk, hogy milyen témakörökre tér ki az etikai kódex, kik férnek ahhoz hozzá, milyen gyakran aktualizálják azt és mennyire ügyelnek a benne foglalt alapelvek, normák, szabályok betartására. A következő fejezetben bemutatjuk, hogy a piaci szegmens vállalatai milyen jellemzőkkel rendelkeznek e kérdéseket tekintve és milyen változások mentek végbe 2010 és 2012 között.

Főbb következtetések

- A megkérdezett vállalkozások 10,3%-a rendelkezik az anyavállalattal közös etikai kódexszel, 17,4%-uknak van sajátja – tehát a cégek több, mint egynegyedének volt 2012-ben ilyen szabálygyűjteménye. Nőtt az etikai kódexszel rendelkező cégek aránya az utóbbi két évben (23%-ról 27,7%-ra). A nagyobb árbevétel és létszám, illetve a tőzsdén való megjelenés valószínűbbé teszi az etikai kódex létezését a vizsgált cégeknél.
- A vállalatvezetők válaszai alapján az is kiviláglik, hogy az etikai kódex a legtöbb cégnél csak papíron létezik, alig használják konkrét esetekben – nem integráns eleme a korrupció vagy a csalás elleni vállalati fellépésnek.
- Az etikai kódexek legjellemzőbb témája a bizalmas információk védelme, ez a válaszadók etikai kódexeinek 96%-ában megjelenő téma. A korrupció elkerülésére vonatkozó előírásokat az etikai kódexek 86%-a tartalmaz. Ez az arány jelentősen nőtt az utóbbi három évben: 2010-ben az etikai kódexszel rendelkező cégek 76%-ánál, 2011-ben pedig 70%-ánál szerepelt ez a téma.
- Az etikai kódexet a vizsgált cégek döntően belső információs csatornákon keresztül teszik elérhetővé. Az etikai kódexszel rendelkező cégek nem egészen egynegyede nyújt információkat a szélesebb nyilvánosság számára a honlapján, vagy a cég bemutatkozó anyagában. E téren nem mutatható ki lényeges változás az elmúlt három évben. Ezzel szemben a korábbiaknál sokkal gyakrabban történik meg a felső vezetés informálása az etikai ügyekről (45%). Ez az arány 2010-ben 19%, 2011-ben 28% volt.
- Etikai forródrótot az etikai kódexszel rendelkező cégek 39%-a alkalmaz. Ez jellemzőbb a tőzsdén jegyzett vállalatok körében, illetve azon cégeknél, amelyek tulajdonosi hátterében külföldi tulajdonos is van.

Az etikai kódex alkalmazása a vállalkozásoknál

A vizsgálatban részt vevő vállalkozások 10%-a rendelkezik az anyavállalattal közös etikai kódexszel, mely arány 13% volt 2011-ben és 11% 2010-ben (lásd az 1.1. ábrát). A vállalatok 17%-ának van saját etikai kódexe, mely adat felülmúlja a korábbi évek eredményeit (2011-ben 11%, 2010-ben 12%).

1.1. táblázat: Rendelkezik-e a cég etikai kódexszel?

	2010		2011		2012	
	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék
Igen, az anyavállalattal közösen	33	11,0	40	13,3	35	10,3
Igen, saját etikai kódexük van	35	11,7	33	11,0	59	17,4
Nincs etikai kódexük	232	77,3	227	75,7	246	72,4
Összesen	300	100,0	300	100	340	100
Nem tudja, nem válaszolt	0		0		0	
Mindösszesen	300		300		340	

forrás: E&Y, GVI

A megkérdezett 340 cégből 94-nél, azaz a vállalatok több, mint egynegyedénél létezik tehát valamilyen formában etikai kódex – ez az adat enyhe növekedést mutat a 2011-es és 2010-es adatokhoz képest. Az etikai kódexek 43%-át írták, illetve frissítették 2012-ben és 2013-ban, 29%-át 2011-ben, míg 11%-uk 2010-re datálódik. Mindössze 14 vállalat számolt be korábbi években született etikai kódexről, és ezek közül csak egy cégnek van 10 évnél régebbi etikai szabálygyűjteménye, ez 1994-ben íródott.

1.1. ábra: Az etikai kódexszel rendelkező cégek aránya a megkérdezettek körében, százalék, 2010-2012

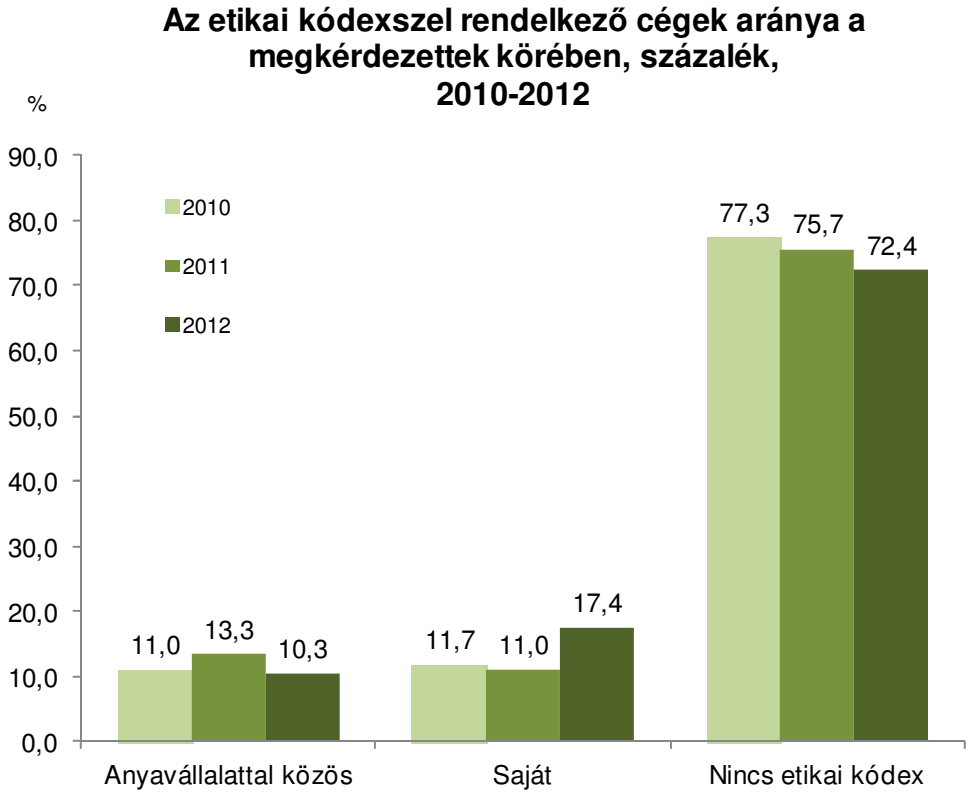

forrás: E&Y, GVI (n2010=300, n2011=300, n2012=340)

A tőzsdén jegyzett cégek sokkal gyakrabban használják az etikai kódexet (74%), mint a tőzsdén kívüli cégek (23%). Az anyavállalattal közös etikai kódexet alkalmazó cégek aránya a tőzsdén nem jegyzett vállalatokon belül 7%, míg a tőzsdén jegyzettek között 38%. Saját etikai kódexet a tőzsdén nem jegyzett vállalatok 16%-a, a jegyzetteknek pedig 35%-a használ.

Jelentős eltérés látszik az etikai kódex alkalmazásában a külföldi tulajdon léte szerint is: amely cég tulajdonosai között van külföldi, ott a cégek 50%-ánál létezik etikai kódex, míg a kizárólag magyar magántulajdonban lévő cégek körében csak a cégek 19%-ára igaz ez (2011-ben rendre 43% és 16% volt a két arány). Az anyavállalattal közös etikai kódexet használ azon cégek 3%-a, amelyekben nincs külföldi részesedés, míg ahol van, ott a cégek 31%-a alkalmazza ugyanezt.

A foglalkoztatottak számának emelkedésével növekszik mind az anyavállalattal közös etikai kódexszel rendelkező (50-99 fő: 5%, 100-249 fő: 13%, 250 fő vagy felette: 15%), mind a saját etikai kódexszel rendelkező (50-99 fő: 9%, 100-249 fő: 16%, 250 fő vagy felette: 30%) cégek aránya.

Ha az etikai kódex használatát a tőzsdei jelenléttel összefüggésben vizsgáljuk (tőzsdén jegyzett-e a cég vagy sem) úgy, hogy az elemzés során a külföldi tulajdon, a vállalatnagyság és a gazdasági ág lehetséges hatásait is figyelembe vesszük, akkor ugyanúgy mint tavaly, most is kitűnik e tényező szignifikáns hatása (lásd a 2.

mellékletet). Minden más tényezőt figyelembe véve a tőzsdén jegyzett vállalatok közül több, mint négyszer nagyobb eséllyel rendelkeznek etikai kódexszel, mint a tőzsdén kívüli cégek[1]. Ettől függetlenül a cég nagysága is növeli az etikai kódex alkalmazásának esélyét, valamint a külföldi tulajdon is közel háromszorosára növeli a fenti esélyt – a többi tényező változatlansága mellett. Az adatok tanulsága szerint az iparági hatások nem számottevőek.

Az etikai szabályok lefektetésének gyakorlatát tehát egyértelműen elősegíti az, ha egy cég, vagy az anyavállalata tőzsdére kerül. Ez azt is jelenti, hogy a magyar gazdaságban minél inkább nő a tőzsdén jegyzett vállalatok aránya, annál nagyobb lesz azoké is, amelyek rendelkeznek etikai kódexszel.

Az etikai kódex tartalma

Az etikai kódexek legjellemzőbb témaköre mindhárom vizsgálat évben a bizalmas információk védelme: ez az etikai kódexszel rendelkező vizsgált cégek 96%-ánál jellemző (tavaly 94% volt ez az arány, 2010-ben pedig 93%, lásd az 1.2. ábrát). A 2012-es adatok szerint kimondottan korrupcióval az etikai kódexek 86%-a foglalkozik, mely jelentős, 16 százalékpontos növekedést jelent az elmúlt évhez képest. Emellett gyakran említésre került a csalásnak (85%), a munkavégzés feltételeinek (79%), a pénzügyi-számviteli működés átláthatóságának (77%) és az összeférhetetlenségnek[2] (74%) kérdésköre, a kormányzati vagy állami szervekkel való kapcsolattartás (46%). A legtöbb témakörről elmondható, hogy 2012-ben többen jelezték, hogy részét képezi etikai kódexüknek, mint a 2011-es kérdezés során (lásd a 1.2. ábrát).

[1] Ha a fenti tényezők közül csak a tőzsdei jelenlétet vennénk figyelembe, akkor a tőzsdei cégeknél az etikai kódex alkalmazásának esélye 9,5-szerese a nem tőzsdei cégeknél tapasztaltnak, mivel 74%-uknál van és 26%-uknál nincs etikai kódex, vagyis itt az etikai kódexszel való rendelkezés esélye 74/26=2,85; míg ugyanez a nem tőzsdei cégeknél 23% és 77%, azaz az etikai kódex használatának esélye 23/77=0,3 és a két esély hányadosa 2,85/0,3 = 9,5.

[2] Például olyan cég, amelyben munkatárs családtagja vagy barátja dolgozik, nem kaphat a vizsgált cégtől megrendelést.

1.2. ábra: Az etikai kódexek által szabályozott témák, és azok szabályozottságának aránya az etikai kódexszel rendelkező cégek körében, százalék, 2010-2012

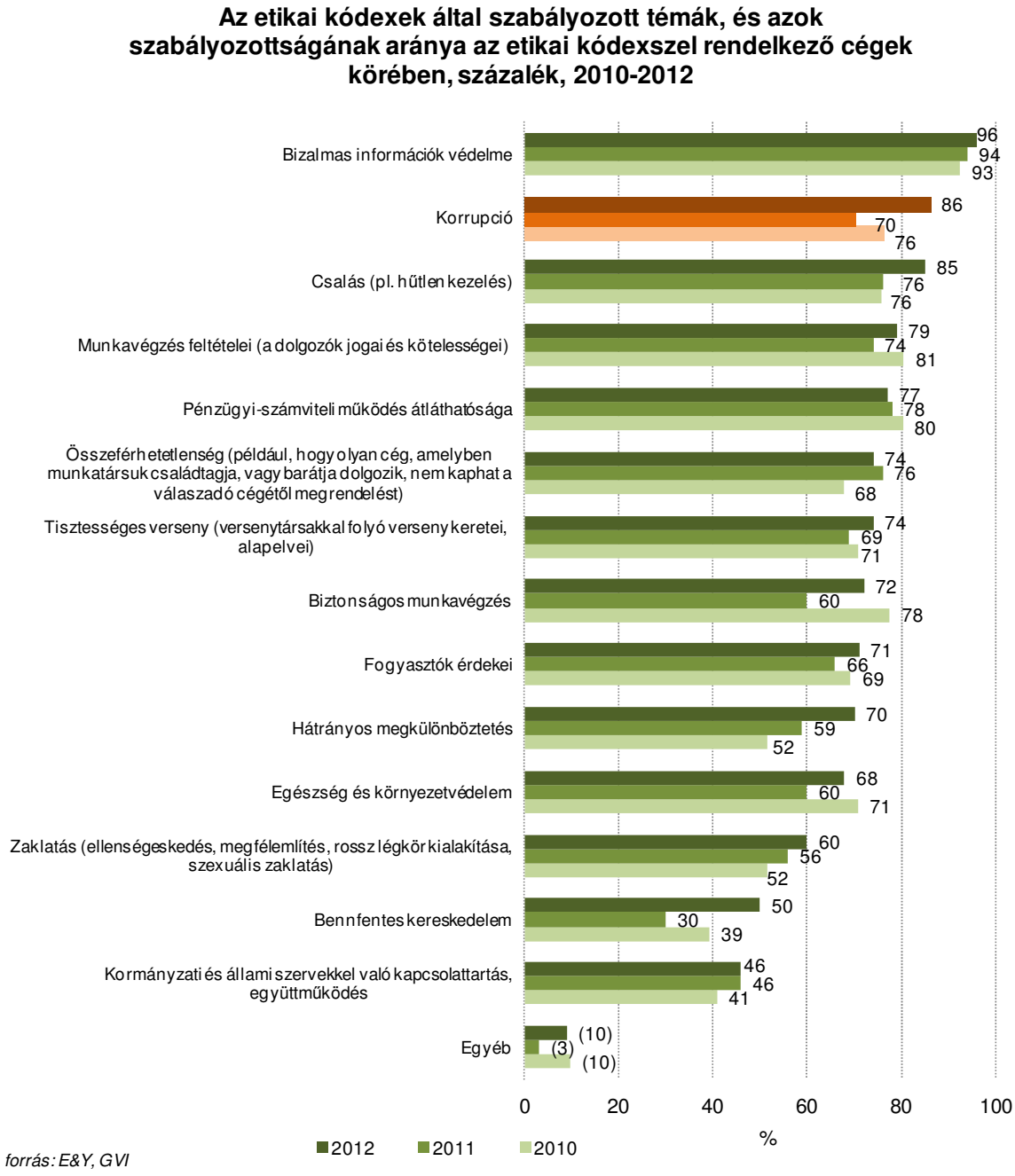

forrás: E&Y, GVI

Megjegyzés: az ábrán látható százalékok az etikai kódexszel rendelkező, az adott kérdésre választ adó cégek arányait mutatják (n2010 = 68, n2011 = 73, n2012 = 93). Egyszerre több válasz is adható volt, így a kérdésre adott igen válaszok arányainak összege meghaladja a 100%-ot.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Az etikai kódexek elérhetősége

A vizsgált, etikai kódexszel rendelkező cégek etikai kódexüket leggyakrabban belső számítógépes hálózatukon, intraneten teszik elérhetővé – ennek aránya 80%-ra nőtt a tavalyi 78%-ról (2010-ben 66% volt ez az arány, lásd az 1.3. ábrát). Jellemző továbbá, hogy a cégbe újonnan belépők munkaszerződésük mellé megkapják a céges szabálygyűjteményt: ennek aránya 60%, 2011-ben 46% volt, 2010-ben pedig 65%. Kérésre a szélesebb nyilvánosság is megkaphatja az etikai kódexet a vállalatok 32%-ánál, a cég partnerei pedig megkapják azt a szerződéssel együtt 23%-uknál.

Az etikai kódex jóval ritkábban (az etikai kódexszel rendelkező vállalatok 24%-ánál, 2011-ben 27%-uknál, 2010-ben 25%-uknál) érhető el kérés nélkül a cégen kívüliek számára, vagy a cég honlapján, vagy a cég bemutatkozó anyagában.

A tőzsdén jegyzett cégeknél az etikai kódexet nagyobb arányban teszik elérhetővé a vállalati intraneten, mint a többi cégnél. A tőzsdén kívüli vállalatok 76%-a, míg a tőzsdén jegyzettek 91%-a alkalmazta a szabályzat terjesztésének ezen útját 2012-ben.

A tőzsdei cégek valamivel nagyobb arányban jelezték azt is, hogy az újonnan belépők munkaszerződésük mellé megkapják az etikai kódexet: a tőzsdén kívüli cégek 57%-a, a tőzsdén jegyzetteknek pedig 70%-a esetében mondható ez bevált gyakorlatnak.

1.2. táblázat: Kik érhetik el az etikai kódexet, hogyan hozzák azt nyilvánosságra, 2010

		A belső számító-gépes információs hálózaton (intranet) elérhető	A cég honlapján közzéteszik	Része a cég üzleti partnereinek szóló bemutatkozó anyagnak	A szerződéses partnereik megkapják a szerződés-sel együtt	Az új belépők megkapják a munka-szerződés mellé	Az érdeklődők, a szélesebb nyilvánosság megkaphatja, ha kérik
Igen	Esetszám	44	12	9	12	43	25
	Százalék	65,7	18,5	13,8	17,9	65,2	39,7
Nem	Esetszám	23	53	56	55	23	38
	Százalék	34,3	81,5	86,2	82,1	34,8	60,3
Összesen	Esetszám	67	65	65	67	66	63
	Százalék	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	Esetszám	1	3	3	1	2	5
Mindösszesen	Esetszám	68	68	68	68	68	68

forrás: E&Y, GVI

1.3. táblázat: Kik érhetik el az etikai kódexüket, hogyan hozzák azt nyilvánosságra, 2011

		A belső számító-gépes információs hálózaton (intranet) elérhető	A cég honlapján közzéteszik	Része a cég üzleti partnereinek szóló bemutatkozó anyagnak	A szerződéses partnereik megkapják a szerződés-sel együtt	Az új belépők megkapják a munka-szerződés mellé	Az érdeklődők, a szélesebb nyilvánosság megkaphatja, ha kérik
Igen	Esetszám	56	15	10	10	33	29
	Százalék	77,8	21,1	14,1	14,1	45,8	41,4
Nem	Esetszám	16	56	61	61	39	41
	Százalék	22,2	78,9	85,9	85,9	54,2	58,6
Összesen	Esetszám	72	71	71	71	72	70
	Százalék	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	Esetszám	1	2	2	2	1	3
Mindösszesen	Esetszám	73	73	73	73	73	73

forrás: E&Y, GVI

1.4. táblázat: Kik érhetik el az etikai kódexüket, hogyan hozzák azt nyilvánosságra, 2012

		A belső számító-gépes információs hálózaton (intranet) elérhető	A cég honlapján közzéteszik	Része a cég üzleti partnereinek szóló bemutatkozó anyagnak	A szerződéses partnereik megkapják a szerződés-sel együtt	Az új belépők megkapják a munka-szerződés mellé	Az érdeklődők, a szélesebb nyilvánosság megkaphatja, ha kérik
Igen	Esetszám	73	16	13	20	53	27
	Százalék	80,2	18,4	15,1	23,3	59,6	32,1
Nem	Esetszám	18	71	73	66	36	57
	Százalék	19,8	81,6	84,9	76,7	40,4	67,9
Összesen	Esetszám	91	87	86	86	89	84
	Százalék	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	Esetszám	3	7	8	8	5	10
Mindösszesen	Esetszám	94	94	94	94	94	94

forrás: E&Y, GVI

1.3. ábra: A cégek etikai kódexének elérhetősége, 2010-2012

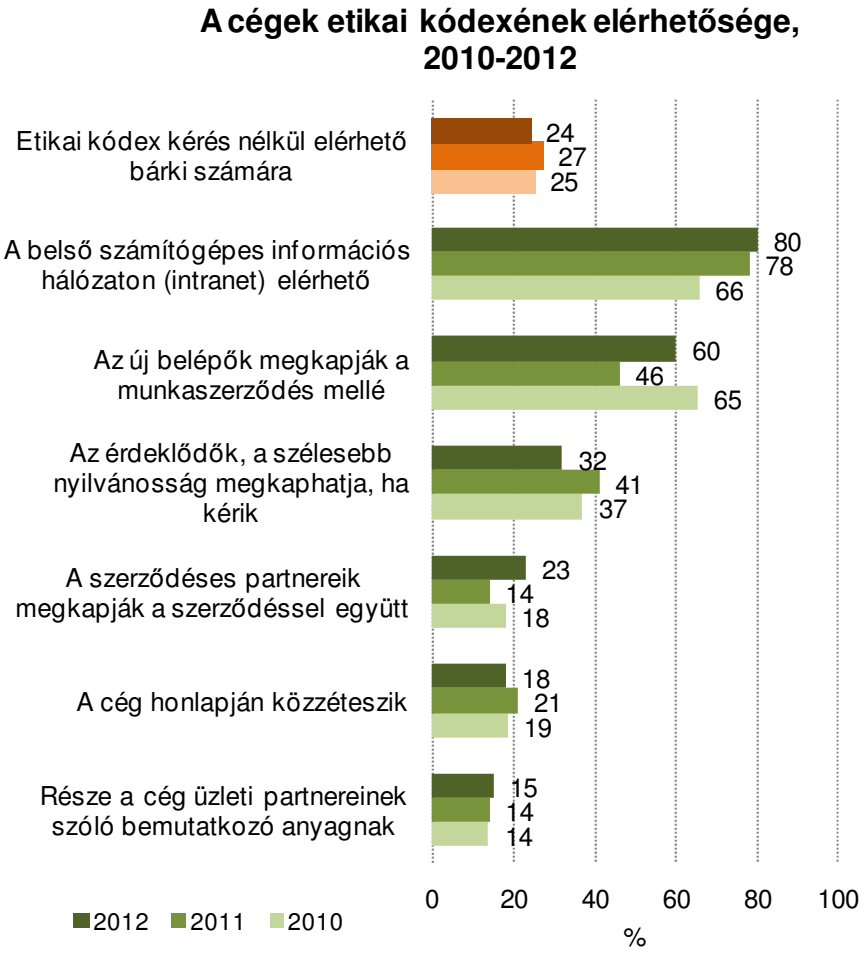

forrás: E&Y, GVI (n2010=68, n2011=72, n2012=94)

Megjegyzés: az ábrán látható százalékok az etikai kódexszel rendelkező cégen belüli arányokat fejezik ki. Egyszerre több válasz is adható volt, így a kérdésre adott válaszok arányainak összege meghaladja a 100%-ot.
Megjegyzés: az „Etikai kódex kérés nélkül bárki számára elérhető" akkor igaz, ha az etikai kódex a „Cég üzleti partnereinek szóló bemutatkozó anyagban", vagy a „Cég honlapján" elérhető volt.

Ezek az értékek valamelyest összhangban állnak azzal, hogy 2012-ben az etikai kódexszel rendelkező cégek 67%-a számolt be arról, hogy az újonnan belépőkkel aláíratja, hogy az abban foglaltakat be kell tartaniuk (2011-ben 62%). Ugyanakkor mindössze a vállalatok 24%-a (2011-ben 36%) íratja alá ezt minden évben alkalmazottaival.

1.5. táblázat: Aláíratják-e az újonnan belépőkkel azt, hogy az etikai kódexben foglaltakat be kell tartaniuk?

	2010		2011		2012	
	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék
Igen	47	71,2	45	61,6	62	67,4
Nem	19	28,8	28	38,4	30	32,6
Összesen	66	100,0	73	100,0	92	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	2		0		2	
Mindösszesen	68		73		94	

forrás: E&Y, GVI

Az „etikai forródrót" alkalmazása

Az etikai kódexszel rendelkező cégek 39%-a alkalmaz „etikai forródrótot". (A 94 etikai kódexszel rendelkező cégből 35 vezető válaszolt igennel, 56 nemmel és 3 nem válaszolt a feltett kérdésre.

1.6. táblázat: Működik-e a cégnél „etikai forródrót", ahol az etikai kódexet sértő magatartást be lehet jelenteni?

	2010		2011		2012	
	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék
Igen	22	32,8	26	35,6	35	38,5
Nem	45	67,2	47	64,4	56	61,5
Összesen	67	100,0	73	100,0	91	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	1		0		3	
Mindösszesen	68		73		94	

forrás: E&Y, GVI

Ha egy ide beérkezett bejelentés igaznak bizonyul, a fenti 35 cég közül 13 nyilvánosságra hozza a kivizsgálás eredményét, 11 vállalatnál nemlegesen válaszoltak a kérdésre, 12 válaszadó pedig nem tudott, illetve nem akart válaszolni.

Az etikai forródrót alkalmazása jellemzőbb a külföldi (rész)tulajdonban álló cégek körében, illetve a tőzsdei cégeknél is sokkal gyakoribb ennek alkalmazása, mint a többi cégnél. A külföldi (rész)tulajdonú cégek 45%-ánál (19 cégnél) működik etikai

forródrót, míg a tisztán magyar tulajdonban lévő cégek 32%-ánál (14 cégnél). Az etikai forródrótot alkalmazó cégek aránya a tőzsdén nem jegyzett vállalatokon belül 33%, míg a tőzsdén jegyzettek között 50% (12 cégnél van etikai forródrót az erre a kérdésre választ adó 24 tőzsdei cégből).

Az etikai forródróttal rendelkező cégek körében (35 cég) az etikai kódexben szabályozott etikai előírások megsértése esetére 29 cégnél van előre meghatározott követendő eljárásrend, két cégnél nincs, és 4 vezető nem válaszolt erre a kérdésre. Ugyanezen cégek közül 19-nél van előre meghatározott szankció, 15-nél nincs és egy cég vezetője nem válaszolt.

Az etikai kódex megsértése

Az etikai kódexszel rendelkező cégek 17%-a (16 vállalat) számolt be arról, hogy az elmúlt öt évben már volt náluk eljárás az etikai kódex megsértése miatt, 74 vállalatnál nem volt ilyen eljárás, 4 cégvezető pedig nem választolt erre a kérdésre.

Az etikai kódexszel rendelkező cégek között a kódex megsértése miatt lefolytatott eljárások végeredményei sok esetben csak az érintettek (pl. az elkövető, és az elkövető közvetlen főnöke) számára érhetőek el. Az erre a kérdésre választ adó, etikai kódexszel rendelkező 29 cég közül 8-nál ez a helyzet. A felső vezetés számára is hozzáférhetők az eljárások eredményei további 14 cégnél. A tágabb vezetés számára 4 cég szolgáltat ilyen információkat, az alkalmazottakkal 3 vállalat közli ezeket, a cégen kívüli nyilvánosság számára pedig egy vállalatnál sem elérhetők ezek az információk.

Az etikai kódex megsértése miatt indult ügyeknek az érintetteken kívüli ismertetése során 15 cégnél az esetet konkrétan leírják, és az érintetteket is megnevezik; 17 cégnél az érintett személyeket nem nevezik meg, csak az ügyet írják le; 9 cégnél pedig ez anonimizálva történik, tehát sem az ügyet nem írják le pontosan, sem az érintetteket nem nevezik meg. 7 cégnél „egyéb” módokon történik az ilyen ügyek ismertetése, miközben 11 cégvezető megtagadta a választ erre a kérdésre. Mindez arra utal, hogy a dolgozók informálásának procedúrája vagy kevéssé kidolgozott, vagy csak közvetett információk kiadását teszi lehetővé a dolgozók szélesebb körei számára.

1.4. ábra: A legszélesebb kör, amely számára ismertté vál(ná)nak az etikai kódexszel rendelkező cégek szabályzatának megsértése esetén indult eljárások végeredményei, százalék, 2010-2012

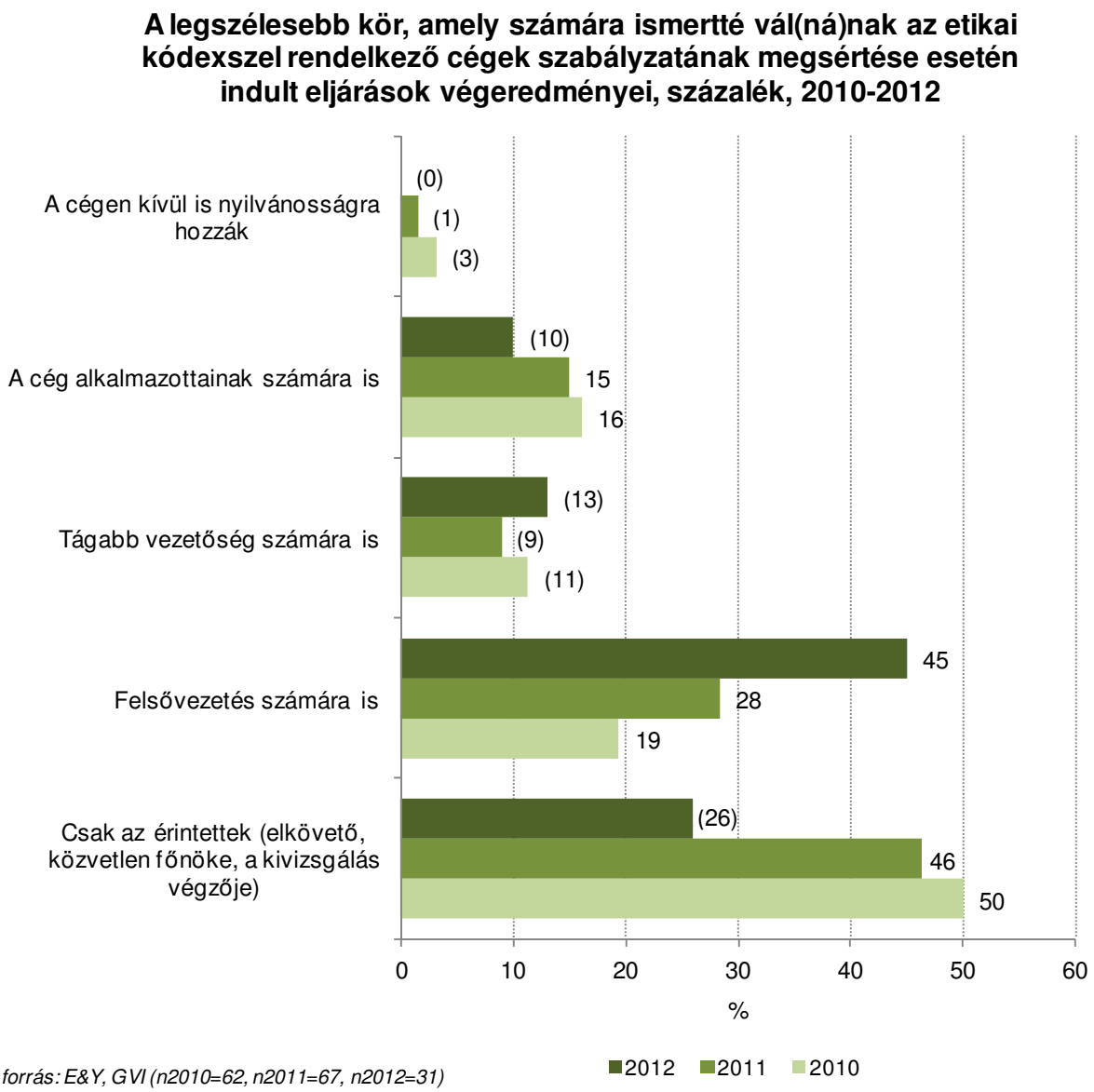

forrás: E&Y, GVI (n2010=62, n2011=67, n2012=31)

Megjegyzés: az ábrán látható százalékok az etikai kódexszel rendelkező és az adott kérdésre választ adó cégeken belüli arányokat fejezik ki.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

2. Szervezeti tényezők

A vállalat szervezeti felépítése és belső szabályai hatással vannak a korrupció és más tisztességtelen magatartási formák megjelenésének esélyeire. A következő fejezetben bemutatjuk, hogy mennyire tudatosak a hazai vállalatvezetők e kockázatokkal kapcsolatban, alkalmaznak-e olyan vezetési, szervezési eszközöket, amelyek ezeket mérsékelni képesek, és melyek a legelterjedtebb intézkedések.

Főbb következtetések

- A vállalatok 68 százaléka állítja, hogy nem fordult még elő etikai vétség munkavállalói körében.
- Az etikai vétséget felfedező vállalatok 23 százaléka kezdeményez rendőrségi feljelentést, amely arány megegyezik a 2011-essel, viszont magasabb, mint a 2010-ben kapott aránynál (15%). Gyakoribb következmény a szóbeli vagy írásbeli figyelmeztetés (56%), vagy a közös megegyezéssel való elválás (51%) és az elbocsátás (45%) – ezek az adatok szinte megegyeznek a 2011-ben tapasztaltakkal.
- A vállalatok 37 százaléka kíséri figyelemmel az érdekellentéteket. Ez növekedést jelent az elmúlt évhez képest, amikor 32 százalék volt ez az arány.
- Az érdekellentétek figyelemmel követésére a leggyakoribb módszer az, hogy a cégek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a munkatársak panaszaikat észrevételeiket bejelentsék (75%), ami jóval magasabb arány, mint 2011-ben volt (55%).
- Az eredmények a titoktartási nyilatkozat alkalmazásának elterjedéséről tanúskodnak, 2012-ben a vállalatok 28 százaléka íratott alá ilyet minden munkavállalójával, 33 százalékuk pedig meghatározott munkakörök betöltőivel, míg 39 % egyik munkatárssal sem. A pénzügyi, számviteli munkakörök esetében a leggyakoribb a titoktartási nyilatkozat aláírásának kötelezettsége.
- Beszerzési szabályzata a cégek 47 százalékának van. A legnagyobb vállalatok (250 főnél többet foglalkoztatók) esetében ugyanakkor magasabb, 74 százalék ez az arány.
- A tárgyalás helyszínére és a résztvevők számára és személyére vonatkozóan a vállalatok 6 százalékának van szabályzata, a tárgyalás jegyzőkönyvezését pedig a vállalatok 18 százaléka teszi kötelezővé írásos dokumentumban.
- Az Integritás Index átlagos értéke nem változott 2010 és 2012 között, 2010-ben 26 pont volt, majd 2011-ben 25mpont és 2012-ben 27 pontot ért el. Az Integritás Index a legmagasabb a tőzsdei cégeknél (51 pont), azoknál, amelyekben van külföldi tulajdon (39 pont), és azoknál, amelyek több mint 250 főt foglalkoztatnak (37 pont).

Etikai vétségek és következményeik

A megkérdezett vállalatok 68 százalékánál (232 cégnél) a menedzserek tudomása szerint még nem fordult elő etikai vétség. Az etikai vétség előfordulása és az etikai kódex megléte között nincsen statisztikai összefüggés.

Ahol előfordult etikai vétség, ott az esetek 16 százalékában etikai forródróton keresztül történt bejelentés vezetett a feltárásra, 45 százalékánál belső vizsgálat és 39 százaléknál egyéb módon jutott az etikai vétség a felső vezetés tudomására. (A vállalatvezetők több választ is megjelölhettek.) Ahol egyéb módon jut az etikai vétség a vezetés tudomására (49 cég esetén), ott nagyobb részben valamilyen bejelentés (22 eset) vezetett a feltárásra, vagy valamilyen szintű vezető jelenti (12 eset). A fennmaradó egyéb válaszok nem csoportosíthatóak, felmerül közöttük a biztonsági szolgálattól kezdve az ellenőrzéseken keresztül a véletlenre való hivatkozásig sok különböző válasz.

A feltárt etikai vétségek következményeit jellemzi, hogy viszonylag ritka a prémium-megvonás és a rendőrségi feljelentés a többi lehetséges lépés alkalmazásához képest. Az etikai vétségeket feltárt vállalatok (108 cég) körében 23 százalék azok aránya, amelyeknél rendőrségi eljárás indult ilyen ügyben az elmúlt öt évben. Ez az arány megegyezik a 2011-essel, és kicsit magasabb, mint a 2010-es (15%). A prémium megvonásával való szankcionálást a cégek 19%-a alkalmazta, amely egyértelmű csökkenést jelent az elmúlt évekhez képest. A vállalatok leggyakrabban írásbeli, szóbeli figyelmeztetést adnak dolgozóiknak (56%), vagy közös megegyezéssel megválnak dolgozójuktól (51%) vagy elbocsátják a tisztességtelen magatartást tanúsító alkalmazottat (45%). Mindhárom szankció esetében az arányok nagyon közel esnek a 2011-ben tapasztaltakhoz. (A vállalatvezetők több válaszlehetőséget is megadhattak.)

Ha etikai vétség miatt a cég megválik egy kollégától, az a legtöbbször rendkívüli felmondással történik (a kérdésre válaszoló 105 cég közül 40). 27 cég esetében közös megegyezéssel válnak el, 25 vállalatnál még nem fordult elő ilyen, 13 cégnél pedig rendes felmondást alkalmaznak.

A rendőrségi eljárások viszonylagos ritkaságának oka lehet egyrészt az, hogy a vállalat nem szeretne időt szánni a rendőrségi feljelentéssel járó teendőkre, másrészt az, hogy akár sikerül bizonyítania a vádakat, akár nem, a vállalatvezetők úgy gondolhatják a vállalat hírneve csorbát szenvedne azzal, hogy nevéhez kapcsolódik egy rendőrségi eljárás. Végül az is elképzelhető, hogy a vállalat azért nem tesz rendőrségi feljelentést, mert saját etikai elvárásai nem esnek egybe a jogszabályokkal (például szigorúbbak azoknál), így bár ő etikai vétséget állapít meg, nincs lehetősége rendőrségi útra terelni az ügyet.

2.1. ábra: Etikai vétségek következményei az elmúlt öt évben, 2010-2012

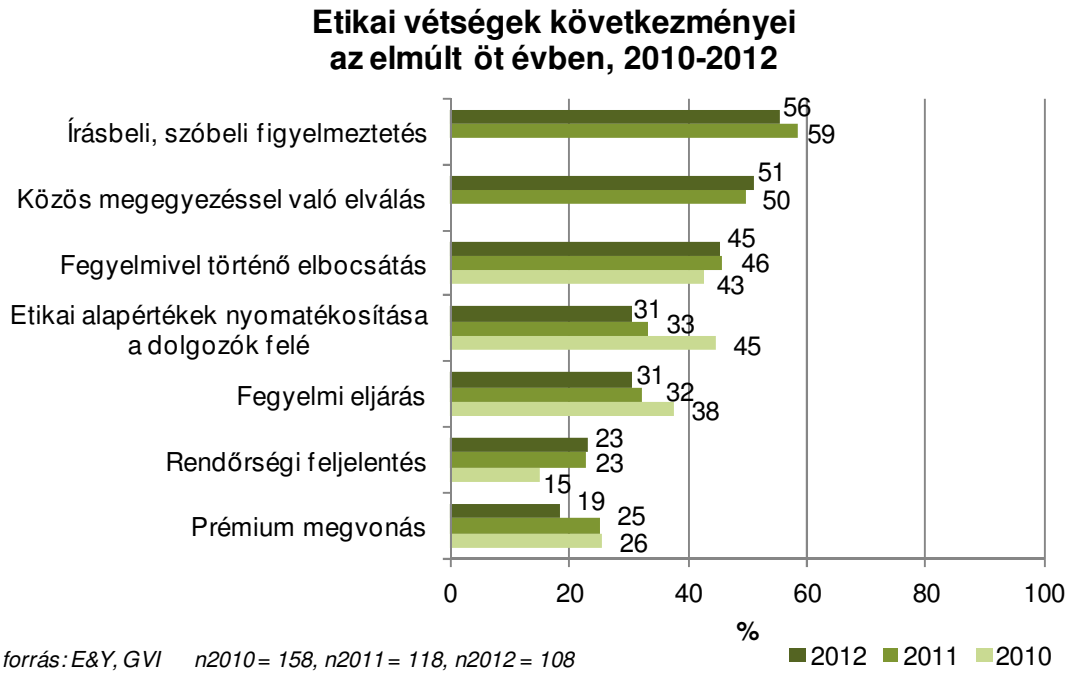

forrás: E&Y, GVI n2010 = 158, n2011 = 118, n2012 = 108

Megjegyzés: A vállalatok több választ is megjelölhettek. A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyeknél előfordult már, hogy etikai vétséget tártak fel munkavállalóik körében. Az egyes válaszlehetőségek arányainak összege ennek megfelelően nagyobb lehet, mint 100%.

Titoktartási nyilatkozatot a vállalatok 28 százaléka írat alá minden munkavállalójával, 33 százalékuk csak meghatározott munkakörök betöltőivel, 39 százaléka senkivel. Ezek az arányok 2011-ben 22%, 33% és 45% voltak, 2010-ben pedig 19%, 32% és 49%, tehát látható a titoktartási nyilatkozat alkalmazásának elterjedése.

Azoknál a cégeknél, ahol csak az alkalmazottak egy részével iratnak alá nyilatkozatot a vállalatok, leggyakrabban a pénzügyi, számviteli munkakörök esetében kerül sor erre, de viszonylag gyakori a nyilatkozat aláíratása informatikai és stratégiai tervezési munkakörökben is. Az elmúlt években is hasonlóak voltak ezek az arányok, jelentős csökkenést egyedül a beszerzési munkakörben tapasztalunk, ahol 2010 óta összesen 18 százalékpontos csökkenést figyelhetünk meg.

2.2. ábra: Munkakörök, ahol titoktartási nyilatkozatot írat alá a vállalat, 2010-2012

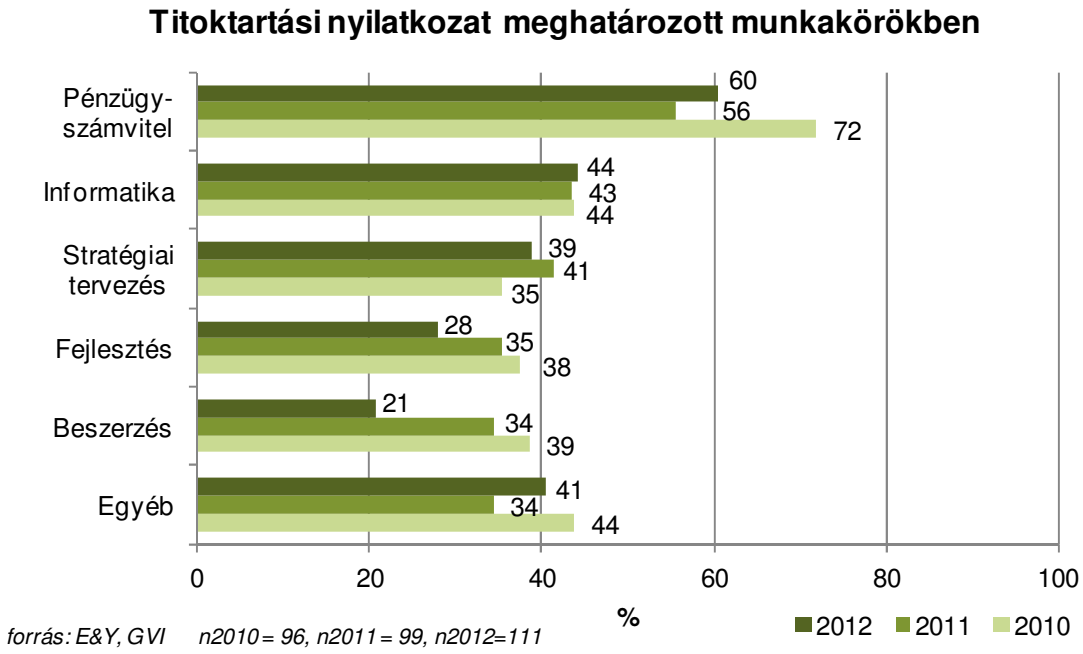

forrás: E&Y, GVI n2010 = 96, n2011 = 99, n2012=111

Megjegyzés: A vállalatok több választ is megjelölhettek. A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyek csak meghatározott munkakörök betöltése esetén íratnak alá titoktartási nyilatkozatot munkavállalóikkal. Az egyes válaszlehetőségek arányainak összege ennek megfelelően nagyobb lehet, mint 100%.

Érdekellentétek

A megkérdezett vállalatoknak 37%-a figyeli az érdekellentéteket (124 cég), 210 cégnél nem figyelnek erre és 6 cég nem válaszolt e kérdésre. Az érdekellentétek nyomon követése növekedett 2011-hez képest, amikor 32% volt ez az arány.

Az érdekellentéteket figyelemmel kísérő vállalatok leggyakrabban úgy kísérik figyelemmel ezeket, hogy lehetőséget adnak a munkatársaknak észrevételeik, panaszaik bejelentésére (75%). Ez az arány 2011-ben 55% volt. Gyakori formája még az érdekellentétek követésének, hogy a munkavállalóknak be kell jelenteniük, ha vezető tisztséget töltenek be más gazdasági társaságban – 2012-ben és 2011-ben is körülbelül a cégek háromnegyedénél kellett ilyen nyilatkozatot tenni (73%, illetve 75%).

2.3. ábra: Érdekellentétek követésének módja, 2011-2012

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 96, n2012 = 124)

Megjegyzés: A vállalatok több választ is megjelölhettek. A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyek figyelemmel követik a munkavállalók és a cég esetleges érdekellentéteit. Az egyes válaszlehetőségek arányainak összege ennek megfelelően nagyobb lehet, mint 100%. Az ábrában az érvényes válaszok arányait közöljük.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Az érdekek és ellenérdekek gyorsan változhatnak a vállalaton belül, ezért indokolt lehet folyamatosan követni, évente felülvizsgálni ezek alakulását. A 2.3. ábrán bemutatott intézkedéseket alkalmazó vállalatoknak mindössze az egyharmada-fele ismétli meg a vizsgálatokat évente (lásd a 2.1 táblázatot).

2.1. táblázat: Az érdekellentétek éves figyelemmel kísérése (2011-2012), %

	2011 Felülvizsgálat /frissítés évente (%)	2012 Felülvizsgálat /frissítés évente (%)
Vezető tisztség más gazdasági társaságban bejelentendő	46	34
Lehetőség a munkatársaknak észrevételeik, panaszaik bejelentésére	45	44
Vezető tisztség alapítványnál, nonprofit-szervezetben bejelentendő	51	37
Összeférhetetlenségi nyilatkozat	47	43
Más gazdasági társaságban tulajdonrész szerzése bejelentendő	47	33
Offshore cégben tulajdonszerzés bejelentendő	60	52
Egyéb módon	50	(33)
Vagyongyarapodás bejelentése kötelező	(20)	(56)

Összes cég, amely figyeli az érdekellentéteket: n2011=96, n2012=124
A vállalatok több választ is megjelölhettek.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Ellenőrzési lehetőségek, tárgyalási szabályok

Érdekeltségek figyelemmel követése, anti-korrupciós nyilatkozat, beszállítói-audit hozzájárulás

A megkérdezett vállalatvezetők 25%-a (84 cég) állította, hogy a munkatársaknak nincs tulajdonrészük, érdekeltségük más cégben, 22 százaléka (74 cég) fordít figyelmet ennek ellenőrzésére és 53% (178 cég) nem törődik, és 4 vállalatvezető nem válaszolt erre a kérdésre. Az erre figyelmet fordító cégek aránya kismértékben csökkent 2011-hez képest, amikor ugyanez az arány 26 százalék volt. (lásd a 2.4. ábrát).

Az, hogy egy adott cég ellenőrzi-e azt, hogy kapcsolatba kerül-e olyan cégekkel, amelyekben a munkatársak érdekeltséggel rendelkeznek, összefügg a cég nagyságával. A nagyobb cégek esetében jellemzőbb az ilyen jellegű ellenőrzés: az 50 és 99 fő közötti létszámmal rendelkező cégeknek egynegyede (24,7%) ellenőrzi ezt, 100 és 249 fő közötti cégek közel egyharmada (30,8%), míg a 250 főt vagy többet foglalkoztató cégeknek már majdnem fele (46,5%) végez ilyen ellenőrzést (lásd a 2.2. táblázatot).

2.2. táblázat: Ellenőrzése annak, hogy a cégek, amelyekben a munkatársak érdekeltséggel rendelkeznek, kapcsolatba kerülnek-e a válaszadó cégével létszám kategóriák szerint, 2012, %[3].

		létszám		
		50-99 fő	100-249 fő	250 fő vagy felette
Ellenőrzi-e azt valaki, hogy azon cégek, amelyekben a munkatársak tulajdonrésszel, egyéb érdekeltséggel rendelkeznek, kapcsolatba kerülnek-e valaha az Ön cégével?	igen	24,7	30,8	46,5
	nem	75,3	69,2	53,5
Összesen		100,0	100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=252)

[3] A táblázatban csak azon cégek közötti megoszlások szerepelnek, melyek munkatársaiknak van más cégben érdekeltségük

2.4. ábra: Ellenőrzik-e, hogy azon cégek, amelyekben a munkatársak érdekeltséggel rendelkeznek, kapcsolatba kerülnek-e a vállalattal, 2011-2012

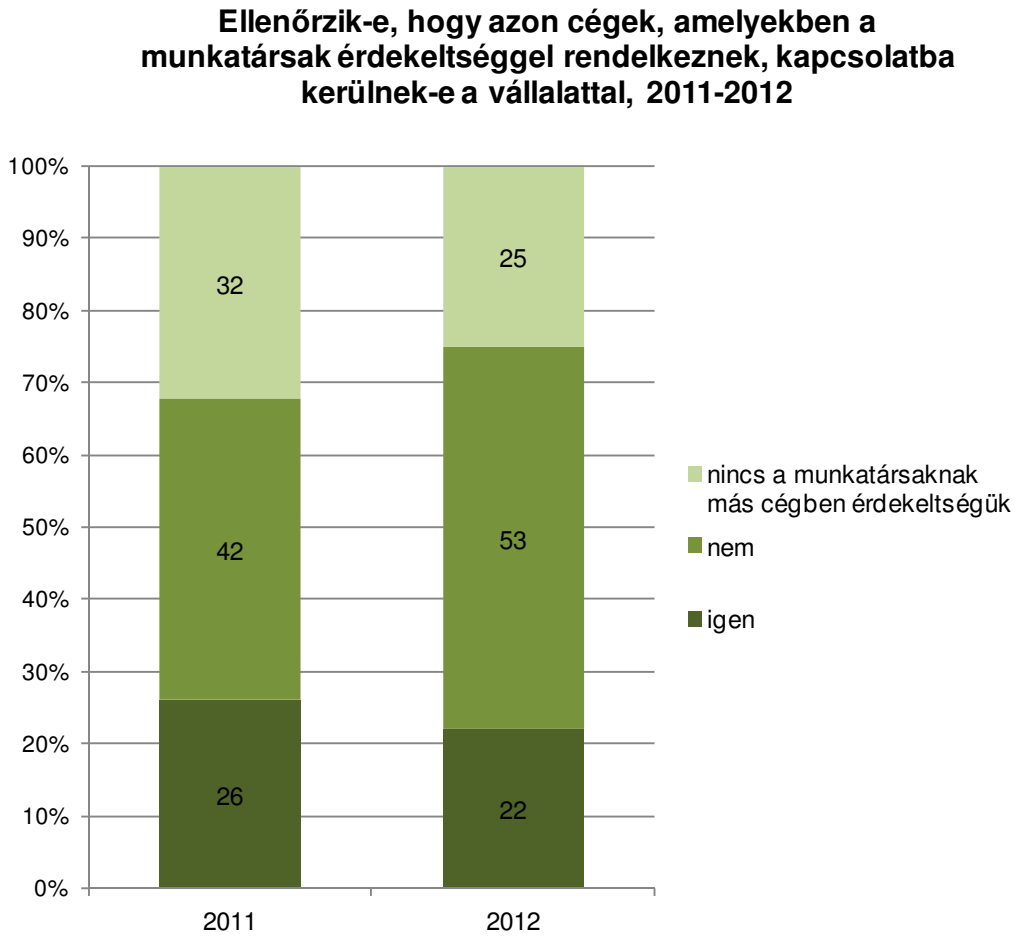

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 295, n2012=336)

2012-ben azt is meg kérdeztük válaszadóinktól, hogy cégük aláírat-e szállítóival anti-korrupciós nyilatkozatot. Az adatok tanulsága szerint a válaszadóknak csupán 8 százaléka írat ilyet alá a beszállítóival, 85 százalékuk nem és 26 cégvezető nem adott választ e kérdésre.

2.3. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy aláíratnak-e a beszállítóikkal anti-korrupciós nyilatkozatot, 2012, %

	Esetszám	Százalék
Igen	25	8,0
Nem	289	85,0
Összesen	314	100,0
Nem válaszolt	26	
Mindösszesen	340	

forrás: E&Y, GVI

Az árbevétel mértéke és az, hogy az adott cég aláíratja-e beszállítóval az anti-korrupciós nyilatkozatot összefüggést mutat: a nagyobb árbevétellel rendelkező cégekre inkább jellemző, hogy aláíratják a nyilatkozatot. A 250 és 500 millió Ft árbevétel közötti cégek csupán 2 százaléka, az 500 millió és 1 milliárd Ft közötti árbevétellel rendelkező cégek 6 százaléka, az 1 és 5 milliárd Ft közötti árbevétel közötti cégek 7 százaléka, az 5 és 10 milliárd Ft közötti árbevétellel rendelkező cégeknek 12 százaléka, míg a 10 milliárd Ft feletti árbevétellel rendelkező cégeknek már majdnem egyötöde (19%) írat alá anti-korrupciós nyilatkozatot.

2.4. táblázat: Az anti-korrupciós nyilatkozat aláíratása az előző évi árbevétel kategóriái szerint, 2012, %

		előző évi árbevétel kategóriái				
		250-500 MFt	500M-1Mrd Ft	1-5 MrdFt	5-10 MrdFt	10 MrdFt felett
Az Önök cége aláírat-e szállítóival anti-korrupciós nyilatkozatot?	igen	1,9	5,6	7,4	12,1	19,0
	nem	98,1	94,4	92,6	87,9	81,0
Összesen		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=290)

A külföldi tulajdonossal is rendelkező cégek nagyobb aránya (16,7%) íratja alá beszállítóival az anti-korrupciós nyilatkozatot, mint a kizárólag hazai tulajdonban lévő cégek (4%). A tőzsdén való szereplés szintén összefüggést mutat azzal, hogy az adott cég aláíratja-e beszállítóival az anti-korrupciós nyilatkozatot vagy sem. A tőzsdén jelen lévő cégek 35 százaléka állította azt, hogy használja a nyilatkozatot, míg a tőzsdén nem szereplő cégek esetében ez az arány csupán 5,5 százalék.

Szintén új kérdésként szerepelt a 2012-es kérdezés során az, hogy a cég aláírat-e szállítóival beszállítói-audit hozzájárulást (*rigth to audit clause*). A cégek közel egyötöde (19%) írat alá szállítóival ilyen hozzájárulást, négyötödük (81%) nem él ezzel, és 28 cégvezető nem adott választ a kérdésre.

2.5. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy aláíratnak-e a beszállítói-audit hozzájárulást, 2012, %

	Esetszám	Százalék
Igen	58	18,6
Nem	254	81,4
Összesen	312	100,0
Nem válaszolt	28	
Mindösszesen	340	

forrás: E&Y, GVI

A külföldi tulajdonossal rendelkező cégek 26 százaléka íratja alá a hozzájárulást, míg a kizárólag hazai tulajdonban álló cégek esetében ez az arány csupán 15,5 százalék. A tőzsdei jelenlét szerint azt láthatjuk, hogy azok a cégek, amelyek szerepelnek a tőzsdén, inkább aláíratják a hozzájárulást (37,9%), mint azok, amelyek nincsenek jelen (17,0%).

2.6. táblázat: A beszállítói-audit hozzájárulás aláíratása a külföldi tulajdon léte szerint, 2012, %

		külföldi tulajdon	
		nincs	van
Az Önök cége aláírat-e szállítóival beszállítói-audit hozzájárulást?	igen	15,5	26,0
	nem	84,5	74,0
Összesen		100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=303)

Beszerzési szabályzat, pályáztatás

A megkérdezett vállalatok 47 százalékánál (2011-ben 43 százalék) létezik beszerzési szabályzat (155 cég), míg nincs ilyen 53%-nál (176 cég), és 9 cégvezető nem válaszolt erre a kérdésre. A beszerzési szabályzatot az ipari szektorban tevékenykedő, a magasabb árbevételű, az állami megrendelésekkel rendelkező, a nagyobb létszámú és a részben vagy egészben külföldi tulajdonban lévő cégeknél találhatunk átlag feletti valószínűséggel. A 250 fő feletti vállalatok 74 százaléka rendelkezik beszerzési szabályzattal, a külföldi tulajdonossal (is) rendelkező cégeknek pedig 59 százaléka. A beszerzési szabályzat az ilyen szabályzattal rendelkező vállalatok 68 (2011-ben 66) százalékánál kitér arra, hogy mikor kell egy beszerzést pályáztatni.

2012-ben a cégek 42 százalékának volt a beszerzési volumenhez (árhoz) kötött eljárásrendje a beszerzésekre vonatkozó döntéseknél, 57,8%-nál nem létezett ez, és 32 vállalatvezető nem válaszolt e kérdésre (lásd a 2.7. táblázatot).

2.7. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy a beszerzésekre vonatkozó döntéseknél van-e a beszerzési volumenhez (árhoz) kötött eljárásrendjük, 2011-2012, %

	2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Van	135	45,8	130	42,2
Nincs	160	54,2	178	57,8
Összesen	295	100,0	308	100,0
Nem válaszolt	5		32	
Mindösszesen	300		340	

forrás: E&Y, GVI

A tőzsdei megjelenés összefügg azzal, hogy egy cég a beszerzésekre vonatkozó döntések kapcsán rendelkezik-e a beszerzési volumenhez kötött eljárásrenddel. A tőzsdén is jelen lévő cégek 81 százaléka rendelkezik ilyen eljárásrenddel, míg a tőzsdén nem szereplő cégek esetében ez az arány csupán a fele (40%). Emellett a nagyobb létszámú vállalkozások esetében jellemzőbb, hogy van ilyen eljárásrendjük. Az 55 és 99 fő közötti cégek 31 százalékának, a 100 és 249 fő közötti cégek 44 százalékának, a 250 fő és afeletti cégek már 65 százalékának van a beszerzési volumenhez kötött eljárásrendje.

2.8. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy a beszerzésekre vonatkozó döntéseknél van-e a beszerzési volumenhez (árhoz) kötött eljárásrendjük alkalmazotti létszám szerint, 2012, %

		létszám		
		50-99 fő	100-249 fő	250 fő vagy felette
A beszerzésekre vonatkozó döntéseknél van-e a beszerzési volumenhez (árhoz) kötött eljárásrend az Önök cégénél?	Igen	31,0	44,4	65,0
	Nem	69,0	55,6	35,0
Összesen		100,0	100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=303)

Az érvényesen válaszoló cégek 46 százaléka egyáltalán nem szokott pályáztatni beszerzés esetén, 25 százalékuk csak meghívásos pályázatokat indít, és 29 százalékuknál fordul elő nyílt pályáztatás. Ugyanezek az arányok 2011-ben rendre 56, 25 és 19 százalék voltak, tehát növekedett a pályáztatás gyakorlatával élő cégek aránya. A pályáztatás gyakoriságára és módjára jelentős hatással van az, hogy a cégnek vannak-e állami megrendelései. A árbevételüknek legalább ötödét állami megrendelésből szerző cégeknek csak 22 százaléka nem pályáztat, a pályáztató 78 százalékból pedig 53 százalék inkább nyílt pályázatokat szokott hirdetni. A nyílt pályázatok az átlagosnál gyakoribbak a nagy létszámú cégek körében, a 250 fő feletti vállalatok 38 százaléka gyakran intézi így beszerzéseit. A cégek pályáztatási szokásai földrajzi elhelyezkedésüktől sem független. A közép-magyarországi vállalatok körében gyakoribb a meghívásos (40%) és ritkább a nyílt pályázat (25%), mint az ország többi részében átlagosan (rendre 18% és 32%).

A megkérdezett cégek 47 százalékánál a vezérigazgató vagy az igazgatóság dönt a pályáztatás formájáról, tehát arról, hogy az adott pályázat nyílt vagy meghívásos legyen. A cégek 9%-ában dönt erről a beszerzési bizottság, a beszerzési vezető 8%-nál, illetve csak 5%-uk esetében hozza meg ezt a döntést a pályázást kérő terület vezetője. A megkérdezettek jelentős hányada (22%) nem válaszolt erre a kérdésre. Nincs összefüggés a beszerzési bizottság döntési jogköre és a vállalatméret között.

Az egyéb válaszlehetőségeknél legtöbbször a belső szabályzatra vagy a törvényi előírásra hivatkoztak a megkérdezettek, de néhányan úgy nyilatkoztak, hogy a beszerzés összegétől függ a döntés természete.

2.9. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy ki dönt a pályáztatás formájáról, 2012, %

	Esetszám	Százalék
Vezérigazgató \ igazgatóság	147	43,2
Beszerzési bizottság	28	10,5
Beszerzési vezető	26	9,8
Pályázást kérő terület vezetője	16	6,0
Beszerző	2	(0,8)
Egyéb	47	17,7
Összesen	266	100,0
Nem válaszolt	74	
Mindösszesen	340	

forrás: E&Y, GVI

2011-ben a megkérdezettek 37 százaléka állította azt, hogy a pályázatok nyerteséről a vezérigazgató dönt, 2012-ben már a válaszadók 46 százaléka nyilatkozott így. Mindkét évben a válaszadók közel egyharmada (2011: 26%, 2012: 30%) állította azt, hogy a beszerzési bizottság dönt a pályázatok nyerteséről. 2011-ben még a válaszadók 16 százaléka nyilatkozott úgy, hogy erről a pályázást kérő terület vezetője határoz, 2012-ben ez az arány már csak 7 százalék volt. Mindkét évben csak kevesen (2011: 3%, 2012: 2%) nyilatkoztak úgy, hogy a beszerző hozza meg ezt a döntést.

2.10. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy ki dönt a pályázatok nyerteséről, 2011-2012, %

	2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Vezérigazgató	49	36,6	85	46,4
Beszerzési bizottság	35	26,1	55	30,1
Beszerző	4	3,0	3	1,6
Pályázást kérő terület vezetője	21	15,7	12	6,6
Egyéb	25	18,7	28	15,3
Összesen	134	100,0	183	100,0

forrás: E&Y, GVI

A vezérigazgató döntési jogköre nem különbözik semmilyen vizsgált vállalati szegmensben sem (méret, tevékenység, tulajdonosi háttér, tőzsdei jelenlét).

Compliance osztály

A megfigyelt vállalatok 19 százalékánál (65 cég) működik a szabályok betartásának ellenőrzéséért felelős megfelelési (*compliance*) osztály, illetve csoport, 76 százalékuknál (256 cég) nem működik ilyen, a megkérdezett vállalatvezetők 5 százaléka (18 cég) nem is tudta, hogy mi ennek az osztálynak a feladata és egy cégvezető nem válaszolt erre a kérdésre. Jelentős változást nem láthatunk itt, az elmúlt évhez képest, amikor a cégek 18 százalékánál működött compliance osztály.

A részben vagy egészben külföldi tulajdonban levő cégek körében jóval gyakoribb egy ilyen osztály működtetése (32%), mint a tisztán hazai kézben levő cégek körében (14%). A legnagyobb – 250 fő feletti létszámú – vállalatok körében az átlagosnál jelentősen nagyobb a valószínűsége annak, hogy létezik compliance osztály (31%). A közepes, 100-249 fő közti létszámú cégeknél már lényegesen kisebb ennek a valószínűsége (18%), míg a legkisebb cégeknél még alacsonyabb ez az arány (12%). Azoknál a cégeknél, amelyek megjelennek a tőzsdén, jóval gyakoribb a compliance osztály működtetése (44%), mint azoknál a cégeknél, amelyek nincsenek jelen a tőzsdén (16%). Ahol van ilyen szervezeti egység, ott az esetek majdnem háromnegyedében (71%) az itt dolgozók létszáma nem haladja meg a 3 főt – tavaly ez az arány 54 százalék volt, tehát a compliance részleg átlagos létszámában csökkenést tapasztalhatunk. A compliance osztályt a leggyakrabban a vezérigazgató alá rendelik (31%), de elterjedt a felügyelőbizottság, illetve a pénzügyi igazgató alá rendelés is (17% illetve 15%).

Üzleti tárgyalások körülményei

A tisztességtelen magatartásra az is lehetőséget teremthet egy vállalaton belül, ha a jelentős döntések körülményei nem ellenőrizhetőek a vállalat számára. A vállalatoknál csekély arányban, csupán a cégek 4 százalékánál általános gyakorlat, hogy üzleti tárgyalásokra mindkét fél számára külső helyszínen kerül sor, 49 százalékuknál ez előfordulhat időnként, 47 százalékuknál viszont kizárják ennek lehetőségét. 2011-ben 7 százalék, 48 százalék és 46 százalék voltak a megfelelő arányok.

Viszonylag kevés vállalat esetében szabályozzák belső előírások az üzleti tárgyalások helyszínét és az azokon résztvevők körét és számát (6%), míg a tárgyalások jegyzőkönyvezését a cégek 18 százaléka esetében szabályozza belső szabályzat.

Kulcspozíciók – a visszaélés lehetősége

A cégek mindössze 17 százaléka fordít figyelmet arra, hogy azonosítsák azokat a kulcspozíciókat, amelyekben magas a korrupciós kockázat, viszont ez az arány enyhén emelkedett a 2011-es értékhez képest, amikor 14 százalék volt. A részben vagy egészben külföldi tulajdonban levő cégek az átlagosnál gyakrabban azonosítják a korrupciós kockázattal járó kulcspozíciókat (25%), valamint a tőzsdén megjelenő cégeknél is magasabb ez az arány: 34 vállalatból 14-nél sor kerül ilyen vizsgálatra. A

nagyobb létszámú vállatoknál gyakrabban azonosítják ezeket a pozíciókat, mint a kisebbeknél: az 50-nél kevesebb főt foglalkoztató cégek között arányuk 10 százalék, míg a 250 főnél többet foglalkoztatóknál 27 százalék.

Nem minden munkakör esetében szembesülnek a vállalatok azonos korrupciós kockázattal, egyes munkakörök esetében ez fokozott lehet. A megkérdezett cégek a felsővezetők, beszerzők és üzletkötők esetében látják leggyakrabban e kockázatok megjelenését 2011-ben és 2012-ben is.

2.5. ábra: Korrupciós kockázatok különböző munkakörökben, 2011-2012

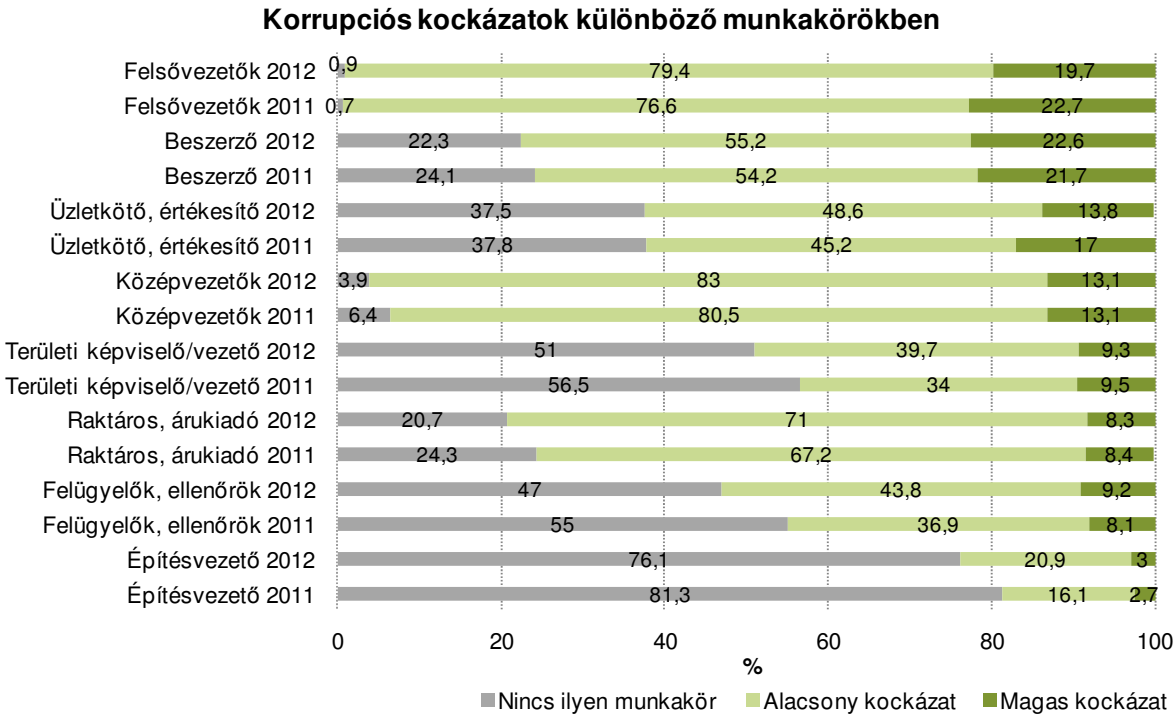

forrás: E&Y, GVI n 2011= 300 , n2012=335

A cégek 83 százaléka ugyan nem méri fel kimondottan a korrupciós kockázatokat a kulcspozíciók esetén, azonban e pozíciókra mégis különleges figyelmet fordít a legtöbb vállalat. Ez elsősorban a munkaerő-felvételénél nyilvánulhat meg: a cégek számos eszközzel élnek, amelyek segíthetnek kiszűrni a fontos pozíciókra alkalmatlan jelölteket.

A jelöltek szakmai önéletrajzát az érvényesen válaszoló vállalatok többsége elemzi (87%), ugyanakkor a pályázattal együtt benyújtott dokumentumok hitelességének ellenőrzését már csak 36 százalékuk végzi el. Valamivel ritkábban alkalmazott módszerek a jelölt előző munkahelyéről származó információk felhasználásán alapuló eszközök: a vállalatok 44 százaléka kér referencialevelet a pályázó előző munkahelyéről, 30 százalékuk pedig személyesen is érdeklődik a volt felettestől a pályázó alkalmasságáról. Személyiségtesztet a cégek 32 százalékánál töltetnek ki a jelentkezőkkel. A legtöbb ellenőrző eszköz használatánál kis mértékű növekedést tapasztalunk 2011-hez képest. Kivételt képez a pályázattal benyújtott

dokumentumok hitelességének ellenőrzése – ezzel a lehetőséggel ritkábban élnek a cégek, mint az elmúlt években.

2.6. ábra: A kulcspozíciókba való felvételnél alkalmazott eljárások, 2010-2012

Megjegyzés: A vállalatok több választ is megjelölhettek, ezért az arányok összege meghaladja a 100%-ot. A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyek érvényes választ adtak. Az ábra értékei azt jelölik, hogy az egyes eszközökkel a megkérdezett vállalatok hány százaléka él egy kulcspozícióba történő munkaerő-felvétel esetében. Az egyes válaszlehetőségek arányainak összege ennek megfelelően nagyobb lehet, mint 100%. (n2012=302, 321, 334, 329, 336, n2011 = 297, 296, 296, 296, 294, 300, n2010 = 297, 289,293, 295, 292, 300)

A vállalatok nagy aránya él olyan rendszeresen alkalmazott eljárásokkal, amelyek azt szolgálják, hogy a munkatársak ne élhessenek vissza pozíciójukkal és ne juthassanak a cég kárára jogtalan anyagi előnyhöz. Körülbelül háromnegyedük állította, hogy rendszeres, vagy szúrópróbaszerű ellenőrzésekkel él minden dolgozója esetében, illetve hogy a magasabb beosztású munkatársak ellenőrzik az alacsonyabb beosztásúakat (76% illetve 72%). A cégek jelentős hányada (65%) jelezte, hogy csak feddhetetlen embereket alkalmaz a visszaélések elkerülésének érdekében.

A vállalatok kisebb része a visszaélések megakadályozása érdekében bizonyos eszközöket célzottan csak a kulcspozíciókban lévő munkatársaknál alkalmaz, a többi dolgozó esetén nem. A cégek negyede csak a kulcspozíciókban foglalkoztat kizárólag feddhetetlen embereket, 19 százalékuk szervezési eszközöket alkalmaz a visszaélések elkerülése érdekében. Azoknak a cégeknek, amelyek speciális nyilatkozatot íratnak alá munkatársaikkal (33%) körülbelül fele (az összes cég 16%-a) csak a kulcspozíciót betöltők esetében teszi ezt meg.

2.7. ábra: Eszközök a munkatársak visszaéléseinek megakadályozására, 2012

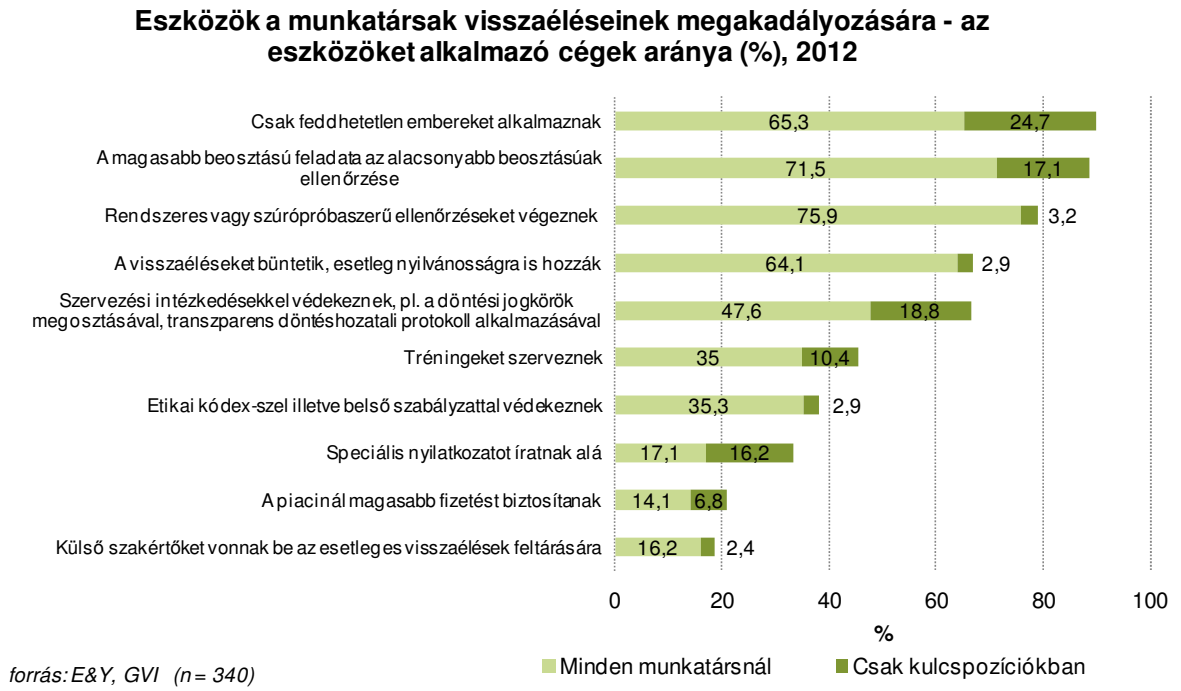

forrás: E&Y, GVI (n= 340)

Megjegyzés: A vállalatok több választ is megjelölhettek. Az ábra értékei azt jelölik, hogy a megkérdezett vállalatok közül hány százalék él az egyes eszközökkel alkalmazottai – kulcspozícióban levők és nem levők – esetében.

Az integritás érdekében tett vállalati lépések

A következőkben egy összevont mutató alapján vizsgáljuk a cégek intézkedéseit, amelyeket a megfelelő és tisztességes dolgozói viselkedés érdekében alkalmaznak. Ez az index azt mutatja meg, hogy vállalatok mennyire ismerik fel, hogy szervezeti megoldásokkal és belső szabályok felállításával fel tudnak lépni a cég integritásának erősödéséért, illetve mennyire tekintik ezt célnak.

A mutató (Integritás Index) összefoglalóan tartalmazza azokat a bevezetett lépéseket és megoldásokat, amelyeket a vállalat az integritás érdekében tett.

2.11. táblázat: Az Integritás Index – az integritás érdekében tett vállalati lépések gyakorisága, 2010-2012

	2010		2011		2012	
	A lépést alkalmazó cégek száma	A lépést alkalmazó cégek aránya (%)	A lépést alkalmazó cégek száma	A lépést alkalmazó cégek aránya (%)	A lépést alkalmazó cégek száma	A lépést alkalmazó cégek aránya (%)
A cég rendelkezik etikai kódexszel (KODEX)	68	22,7	73	24,3	94	27,6
Titoktartási nyilatkozatot íratnak alá a cég dolgozóival (TITOK)	153	51,0	165	55,0	205	60,3
Van megfelelési osztály a cégnél (COMPLIANCE)	51	17,0	55	18,3	65	19,1
Figyelemmel kísérik az érdekellentétek alakulását (ERDEKELLEN)	135	45,9	96	32,0	124	37,1
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások helyszínét (HELYSZIN)	21	7,1	13	4,3	-	-
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalásokon résztvevők körét és számát (RESZTVESZ)	28	9,6	17	5,7	-	-
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások helyszínét vagy a résztvevők körét és számát	-	-	-	-	21	6,2
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások jegyzőkönyvezését (JEGYZOKONYV)	69	23,5	66	22,0	59	17,6
Azonosítják a cégnél a korrupciós kockázattal járó kulcspozíciókat (KULCSPOZ)	31	10,6	41	13,7	59	17,4

Megjegyzés: A táblázatban egymástól függetlenül választható lépések szerepelnek, így az arányok összege nagyobb, mint 100%.

Az Integritás Index a fenti kérdésekre adott válaszokat összegzi (lásd az (1) képletet). A mutatót százas skálára vetítettük ki, így maximuma 100, minimuma pedig 0. 100-as értéket akkor kap egy vállalat, ha minden figyelembe vett intézkedést alkalmaz, 0-t akkor, ha egyet sem.

$$INTI_i = KODEX_i + TITOK_i + COMPLIANCE_i + ERDEKELLEN_i +$$

$$(HELYSZIN_i \text{ vagy } RESZTVESZ_i) + JEGYZOKONYV_i + KULCSPOZ_i \qquad (1)$$

ahol $INTI_i$: Integritás Index 2012-es értéke egy *i* cégnél
$KODEX_i$ = A cég rendelkezik-e etikai kódexszel
$TITOK_i$ = Titoktartási nyilatkozatot íratnak-e alá a cég dolgozóival
$COMPLIANCE_i$ = Van-e megfelelési (compliance) osztály a cégnél
$ERDEKELLEN_i$ = Figyelemmel kísérik-e az érdekellentétek alakulását
$HELYSZIN_i$ = Írásos dokumentum szabályozza-e az üzleti tárgyalások helyszínét
$RESZTVESZ_i$ = írásos dokumentum szabályozza-e az üzleti tárgyalások résztvevőinek körét és számát
$JEGYZOKONYV_i$ = Írásos dokumentum szabályozza-e az üzleti tárgyalások jegyzőkönyvezését
$KULCSPOZ_i$ = Azonosítják-e a cégnél a korrupciós kockázattal járó kulcspozíciókat

Az egyenlet jobb oldalán az Integritás Index számításánál tekintetbe vett indikátorok szerepelnek, az i index az i cégnek egyes indikátorokra adott válaszait, INTI2012i az Integritás Indexnek az i cégnél kapott elemi értékét jelenti (i = 1…..n), ahol n a figyelembe vett cégek száma. Egy kiválasztott n elemű cégcsoportnál az Integritás Index értékét a vállalati értékek átlagaként határozzuk meg.

Az *INTI* egyes elemi mutatóit az alábbi módon definiáljuk:

Elemi mutató neve	Kategóriák	A kategória értéke
A cég rendelkezik etikai kódexszel	Igen Nem	1 0
Titoktartási nyilatkozatot íratnak alá a cég dolgozóival	Igen Nem	1 0
Van megfelelési (compliance) osztály a cégnél	Igen Nem	1 0
Figyelemmel kísérik az érdekellentétek alakulását	Igen Nem	1 0
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások helyszínét	Igen Nem	1 0
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások résztvevőinek körét és számát	Igen Nem	1 0
Írásos dokumentum szabályozza az üzleti tárgyalások jegyzőkönyvezését	Igen Nem	1 0
Azonosítják a cégnél a korrupciós kockázattal járó kulcspozíciókat	Igen Nem	1 0

A mutatót százas skálára vetítettük (lásd a (2) képletet), így maximuma 100, minimuma pedig 0. 100-as értéket akkor kap egy vállalat, ha minden figyelembe vett intézkedést alkalmaz, 0-t akkor, ha egyet sem.

Az elméleti maximum e struktúra mellett:

KODEX [1] + TITOK [1] + COMPLIANCE [1] + ERDEKELLEN [1] +

(HELYSZIN [1] vagy RESZTVESZ [1]) + JEGYZOKONYV [1] +

KULCSPOZ [1] = 7

Szorzó a 100-as skálára vetítéshez: 100/7=14,28

$INTI100_i = INTI_i * 14,28$ (2)

Az Integritás Index (INTI100) megoszlását a 2.8. ábra mutatja. Az index átlaga 2012-ben 27 pont volt., ami két pontos növekedés az elmúlt évhez képest. Eszerint lényegében nem változott a versenyszférában a vállalati integritás nagysága.

2.8. ábra: Integritás Index átlagos értékei, 2010-2012

forrás: E&Y, GVI (n2010 = 310, n2011 = 308, n2012 = 345)

Az integritás irányába tett lépések száma jelentősen eltér a cégek különböző csoportjaiban. A nagyobb cégekre az Integritás Index magasabb értéke jellemző: az 50-99 fős vállalatok körében az index átlagértéke 18 pont, a 250 fő fölöttiek esetében pedig 37 pont. Különösen erős különbségeket láthatunk a tőzsdei jelenlét szerint: a tőzsdén jegyzett cégeknél 51-es, míg a többi cégnél átlagosan 24-es értékeket kapunk. Ha egy cég tulajdonosai között van külföldi tőke, akkor 39, ha pedig nincs, akkor 22 az Integritás Index átlagos értéke.

Az eredmények aláhúzzák azt, hogy egyrészt a tőzsdén jegyzett cégek iránt megfogalmazódó követelmények erősítik a vállalatok integritását, másrészt valószínűleg hatnak a vállalatirányítás (*corporate governance*) tényezői is: a különféle vállalati kultúrák az integritás eltérő szintjével járnak együtt. Ahol van külföldi a cég tulajdonosai között, ott a tulajdonosok sokkal jobban ügyelnek az integritás érvényesítésére mint követelményre.

2.9. ábra: A 100-as skálára vetített Integritás Index 2012. évi átlagos értéke a cégek különböző jellemzői szerint

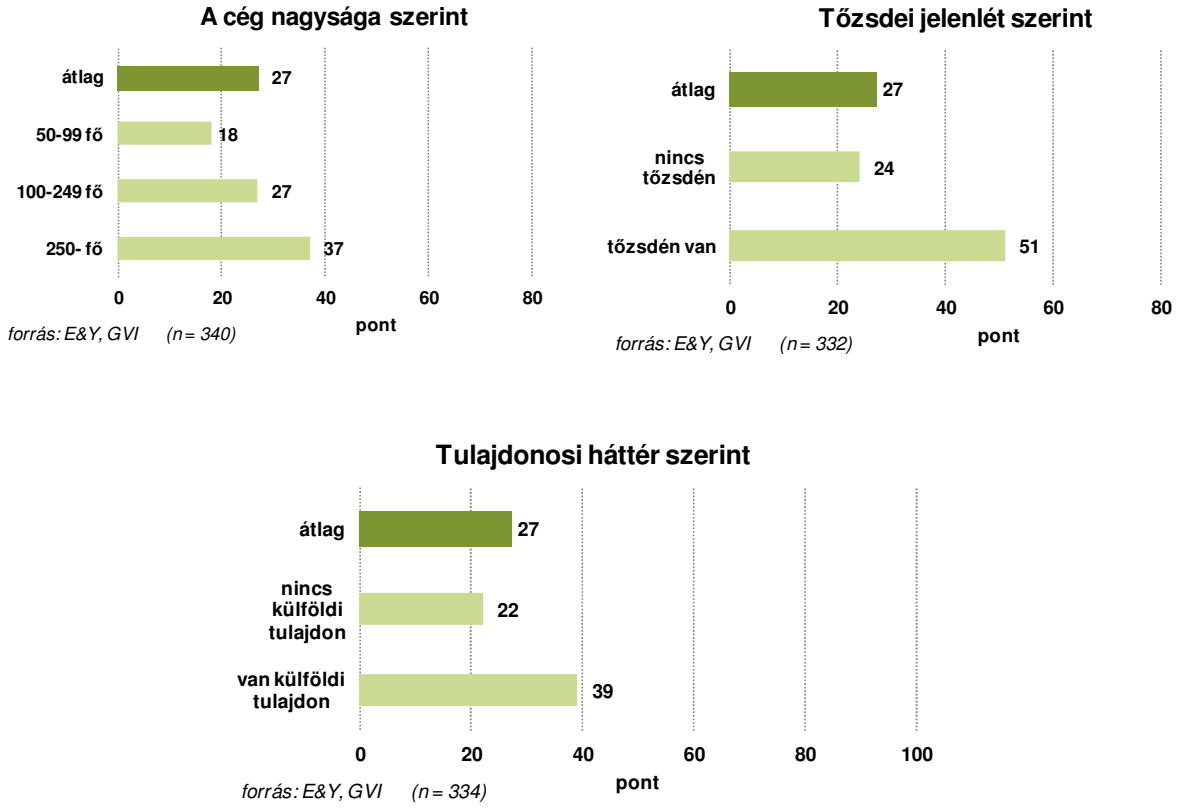

3. Vállalkozások intézményi és jogi környezete

A jogszabályi és intézményi környezet kiszámíthatatlansága, változékonysága és a működés során észlelt anomáliák jelentős korrupciós kockázatot hordoznak magukban. A következőben bemutatjuk a versenyszféra szereplőinek véleményét, tapasztalatait a cégek intézményi és jogi környezetéről, kitérve a jogszabályi környezet bizonytalanságaira, az állami intézményrendszerbe vetett bizalomra, a kormányzattal való kapcsolatra, valamint a személyes kapcsolatok szerepére.

Főbb következtetések

- A megkérdezett vállalatvezetők szerint 2012-ben nem csökkent az üzleti környezet bizonytalansága. A gazdasági tevékenységet szabályozó jogszabályi környezet problémáit a vállalkozások – hasonlóan a tavalyi évhez – százas skálán 66 pontra tették.
- A vállalatvezetők szerint 2012-ben nőtt a magyar gazdaság „túlszabályozottsága”, az előző éveknél többen látják úgy, hogy a jogszabályok nem egyértelműek és nem kiszámíthatóak, és gyakran változnak.
- A vállalatvezetők leginkább az adminisztratív terheket tartották a leginkább terhesnek (84 pont).
- Az állami intézmények között a vállalatvezetők leginkább a Nemzeti Adó- és Vámhivatalban, a Magyar Nemzeti Bankban és a Magyar Postában bíznak meg. A legalacsonyabb szintű bizalmat az ügyészségek, a rendőrség és a kórházak esetében láthatjuk.
- Mindhárom vizsgált évben csekély volt azon cégek aránya, amelyeknél van olyan munkatárs, akinek a feladatkörébe tartozik, hogy kormányzati referens, kormányzati kapcsolattartó legyen (2012-ben 9,8%). Ez az arány nőtt a korábbi évekhez képest.
- A megkérdezetteknek csupán 6 százaléka ismeri jól a kormányzat korrupció-megelőzési programját, míg közel 40 százalékuk egyáltalán is hallott róla.
- A vállalatvezetők szerint a személyes kapcsolatoknak az egyes közintézményektől függetlenül jelentős szerepe van az engedélyeztetési eljárásokban, illetve közintézményektől, állami vállalatoktól kapott megrendelések elnyerésében. Ez a tapasztalat tehát általánosnak mondható.
- Az állami intézményekkel összefüggésben a személyes kapcsolatok az állami, vagy önkormányzati cégtől való megrendelésnél játszanak leginkább szerepet..

Jogszabályi környezet bizonytalansága

A vizsgálat során a vállalkozások különböző szempontok szerint értékelték a gazdasági működést meghatározó szabályozási környezetet. Általánosságban elmondható, hogy százas skálán 66 ponttal fejezhető ki a szabályozási környezet bizonytalanságaival kapcsolatos ellenérzésük. A tavalyi évben az egyesített mutató értéke ugyanennyi volt. Mindez azt jelenti, hogy nem javult a jogszabályi környezet, és nem változott a jogszabályi környezettel összefüggő korrupciós kockázat.

3.1. ábra: A jogszabályi környezet bizonytalansága – egyesített mutató 2010-2012

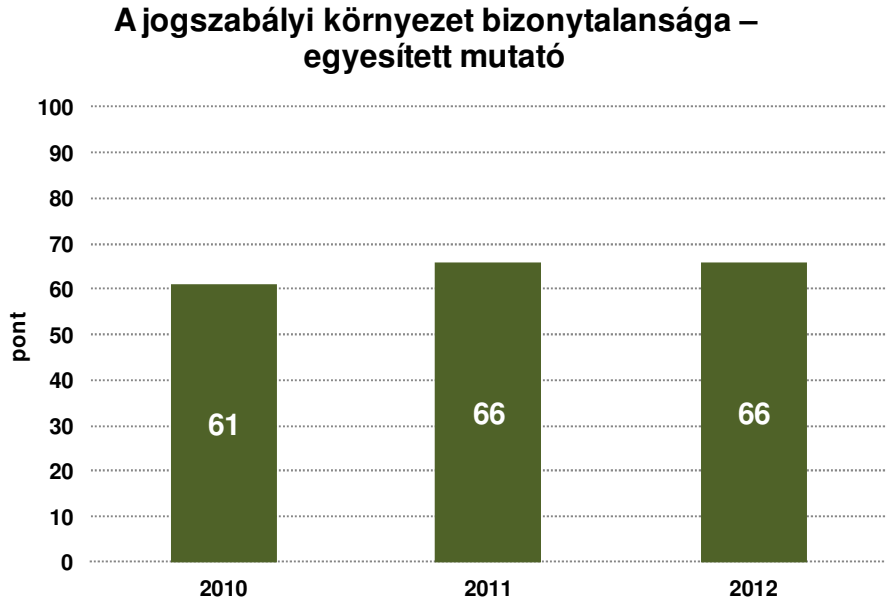

forrás: E&Y, GVI (n2010 = 270, n2011 = 275, n2012 = 311)

Megjegyzés: A válaszadó cégek az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán fejezhették ki a véleményüket, úgy, hogy az ötös érték jelentette a teljes mértékben való egyetértést. Az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért az érvényes értékeket százas skálára vetítettük.
Megjegyzés: Az egyesített mutató a hat jellemzőre adott értékelések átlagát fejezi ki.
Ábraértelmezés: Ha minden megkérdezett teljes mértékben egyetért a szabályozási környezet kapcsán megfogalmazott problémával, akkor a mutató százas értéket vesz fel. Tehát minél magasabb értéket vesz fel a mutató, annál aggályosabb a jogszabályi környezet.

A jogszabályok által támasztott adminisztratív terhek (84 pont), a gyakori változások (77 pont) és a túlszabályozás (75 pont) tekinthetőek a legnagyobb problémának. A „kiskapuk” megléte (48 pont) és az egyedi kedvezményezés (46 pont) a legkevésbé jelentősek a felsorolt problémák közül.

3.2. ábra: A jogszabályi környezet bizonytalanságának tényezői – 2010-2012

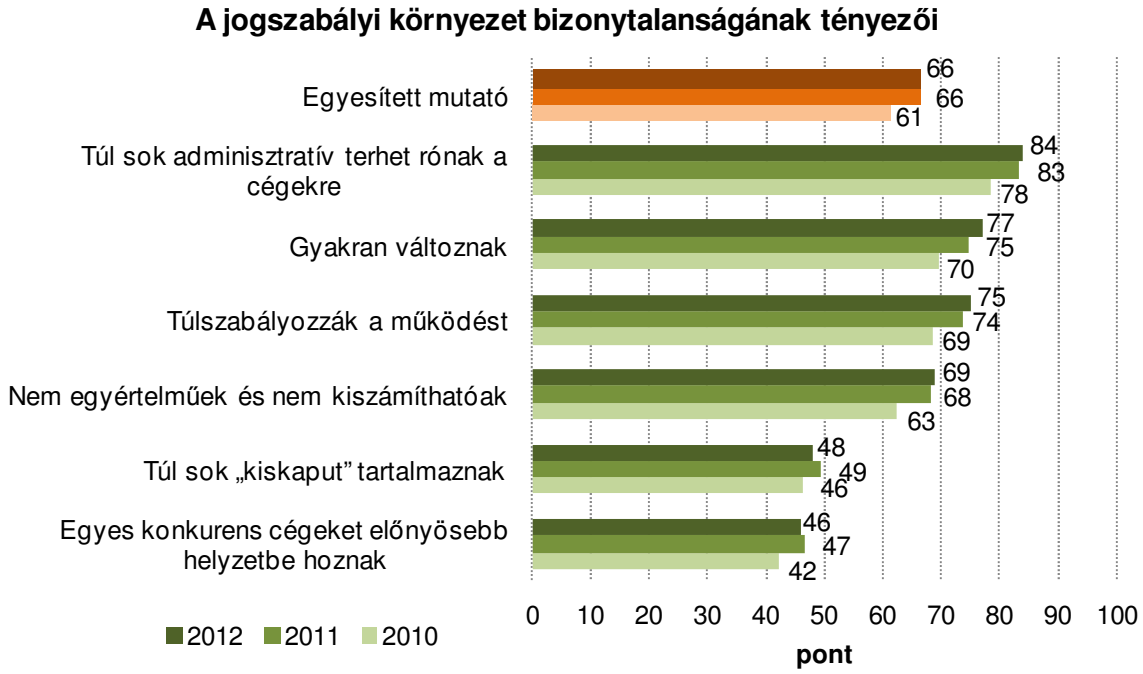

forrás: E&Y, GVI
(n2012 = 339, 339, 340, 337, 327, 318; n2011 = 298, 297, 298, 279, 290, 296; n2010= 298, 298, 297, 295, 286, 277)

Megjegyzés: A válaszadó cégek az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán fejezhették ki a véleményüket, úgy, hogy az ötös érték jelentette a teljes mértékben való egyetértést. Az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért az érvényes értékeket százas skálára vetítettük.
Ábraértelmezés: Ha minden megkérdezett teljes mértékben egyetért a szabályozási környezet kapcsán megfogalmazott problémával, akkor a mutató százas értéket vesz fel. Tehát minél magasabb értéket vesz fel a mutató, annál aggályosabb a jogszabályi környezet.

Az állami intézményrendszerbe vetett bizalom

A jogszabályi környezet kiszámíthatósága mellett az állami intézményrendszerbe vetett bizalom is fontos tényező a vállalatok működésének szempontjából. 2012-ben ezért azt is megtudakoltuk a cégvezetőktől, hogy mennyire bíznak meg a különböző magyar állami intézményekben. Véleményüket ötös skálán fejezhették ki, ahol az egyes érték azt jelentette, hogy „egyáltalán nem bízik meg”, az ötös pedig azt, hogy „teljes mértékben megbízik” az adott intézményben, majd az értékeket 100-as skálára vetítettük.

Az adatok azt mutatják, hogy a hazai vállalatvezetők leginkább a Nemzeti Adó- és Vámhivatalban (74 pont), a Magyar Nemzeti Bankban (72 pont), illetve a Magyar Postában (69 pont) bíznak meg. Kicsit kevesebb bizalommal vannak a honvédség (67 pont), a bíróságok (66 pont) és az ügyészség (66 pont) iránt. A

legalacsonyabb szintű bizalmat a kórházak (54 pont) és a rendőrség (59 pont) esetében mértük.

3.3. ábra: Bizalom a magyar állami intézményekben, átlagos osztályzat, 2012

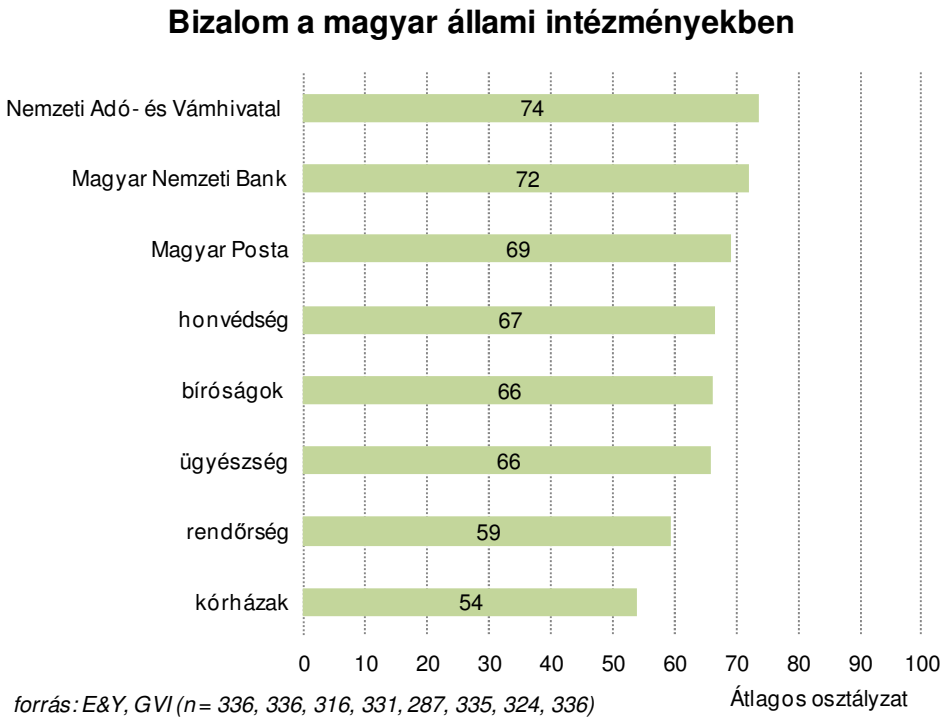

forrás: E&Y, GVI (n = 336, 336, 316, 331, 287, 335, 324, 336)

Megjegyzés: A válaszadók egytől ötig adhattak osztályzatot, ahol az egyes jelentette az „egyáltalán nem bízik meg", az ötös pedig a „teljes mértékben megbízik" véleményt. A kapott értékeket 100-as skálára vetítettük.

3.1. táblázat: Bizalom a magyar állami intézményekben, átlagos osztályzat, 2012

	Átlagos osztályzat	Esetszám
Nemzeti Adó- és Vámhivatal	74	336
Magyar Nemzeti Bank	72	324
Magyar Posta	69	335
Honvédség	67	287
Bíróságok	66	331
Ügyészség	66	316
Rendőrség	59	336
Kórházak	54	336

forrás: E&Y, GVI

A kormányzattal való kapcsolat

A kutatás tapasztalatai szerint mindhárom vizsgálati évben csekély volt azon cégek aránya, amelyeknél van olyan munkatárs, akinek a feladatkörébe tartozik, hogy kormányzati referens, kormányzati kapcsolattartó legyen, azonban 2010 és 2012 között ez az arány nőtt. 2010-ben még csak a cégek 4 százalékának volt ilyen munkatársa, 2012-ben 7 százalékuknak, 2012-ben pedig már közel 10 százalékuknak. Vagyis azt láthatjuk, hogy 2012-re 2010-hez képest megduplázódott azon cégek aránya, amelyek rendelkeznek ilyen munkatárssal.

3.2. táblázat: A cégek megoszlása aszerint, hogy van-e olyan munkatársuk, aki a kormányzati referens, kormányzati kapcsolattartó feladatkört ellátja, 2010-2012, %

	2010		2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Van	12	4,0	20	6,7	33	9,8
Nincs	287	96,0	279	93,3	304	90,2
Összesen	299	100,0	299	100,0	337	100,0

forrás: E&Y, GVI

2012-ben azt a kérdést is feltettük, hogy a válaszadó hallott-e már a kormányzat korrupció-megelőzési programjáról A megkérdezetteknek csupán 6 százaléka véli úgy, hogy jól ismeri ezt a programot, közel 40 százalékuk (38%) nem ismeri azt, 56 százalékuk pedig úgy nyilatkozott, hogy ismeri, de nem alaposan.

3.4. ábra: A kormányzat korrupció megelőzési programjának ismertsége, 2012, %

forrás: E&Y, GVI (n=339)

3.3. táblázat: A kormányzat korrupció-megelőzési programjának ismertsége, 2012

	Esetszám	Százalék
Még nem hallott róla	130	38,3
Hallott már róla, de nem ismeri alaposabban	188	55,5
Hallott már róla és jól ismeri a programban vázolt célkitűzéseket	21	6,2
Összesen	339	100,0

forrás: E&Y, GVI

A személyes kapcsolatok szerepe

A megkérdezett cégek vezetői szerint a személyes kapcsolatoknak általában jelentős szerepe van a közhivataloknál folyó ügyintézésben, az engedélyeztetésben, vagy az állami megrendelések elnyerésében. A cégvezetők általánosságban százas skálán 55 pontra értékelték a személy kapcsolatok szerepét. Százas értéknek az lenne tekinthető, ha a személyes kapcsolatok szinte kizárólagos szerepet töltenének be a gazdasági szereplők és az állami szervek közötti ügyintézésben. Ebben az értelemben az 55 pont ugyan közepes értékelés, de mégis magasnak tekinthető egy jogállamban, és a szabályozási környezet kiszámíthatatlanságára, a hivatali ügyintézés szabályainak bizonytalanságára hívja fel a figyelmet.

3.5. ábra: A személyes kapcsolatok fontossága – egyesített mutató, 2010-2012

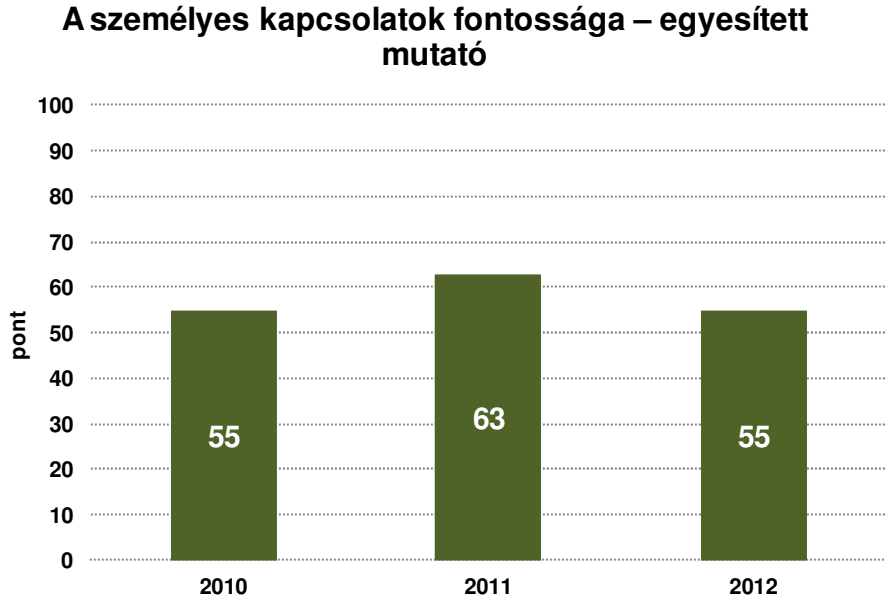

forrás: E&Y, GVI (n2010 = 240, n2011 = 267, n2012 = 302)

Megjegyzés: A válaszadó cégek az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán fejezhették ki a véleményüket, úgy, hogy az ötös érték jelentette a személyes kapcsolatok nagyon nagy szerepét. Az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért az érvényes értékeket százas skálára vetítettük.
Megjegyzés: Az egyesített mutató a hat helyzetre adott értékelések átlagát fejezi ki.
Ábraértelmezés: Ha minden megkérdezett nagy szerepet tulajdonít egy helyzetben a személyes kapcsolatok fontosságának, akkor a mutató százas értéket vesz fel.

A vállalatvezetők véleménye szerint az állami és önkormányzati vállalatok megrendeléseire történő pályázásnál a legfontosabbak a személyes kapcsolatok (62 pont). Ezzel szemben a közbeszerzés és a NAV-val folytatott vitás ügyek lebonyolítása esetében ezek némileg kisebb jelentőséggel bírnak (55 és 42 pont).

3.6. ábra: A személyes kapcsolatok szerepe az állami intézmények és vállalatok közötti interakciókban, különböző helyzetekben, átlagpontszám, 2010-2012

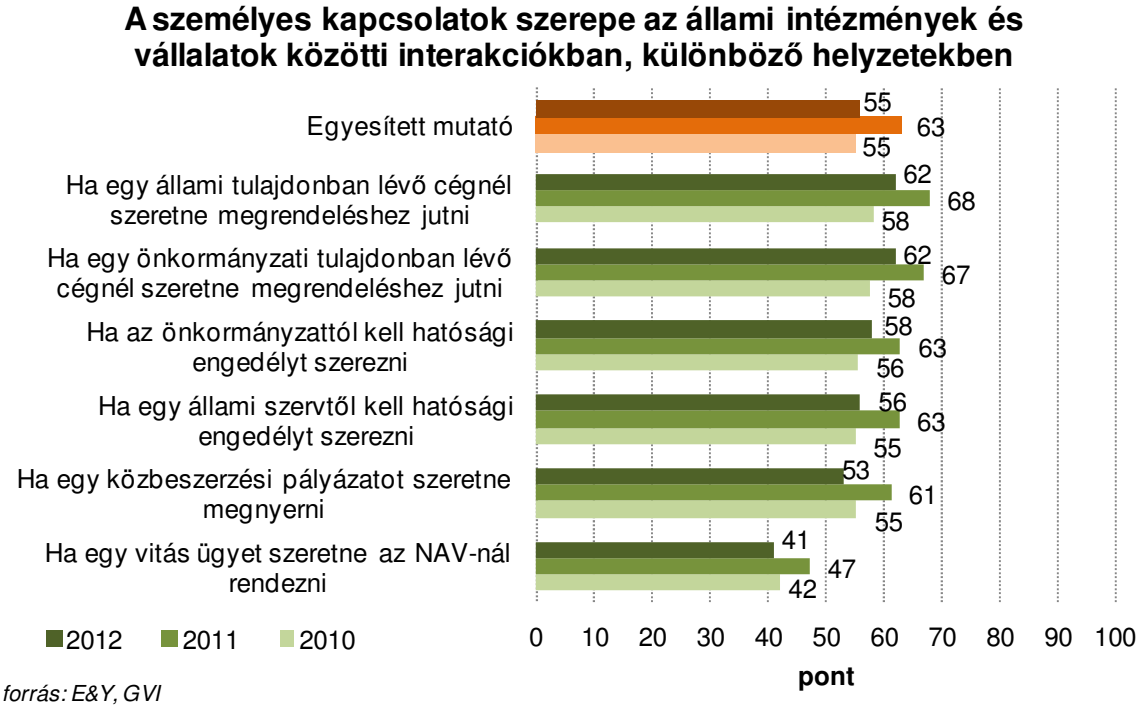

forrás: E&Y, GVI
(n2012 = 315, 315, 327, 327, 314, 324; n2011 = 281, 282, 291, 288, 274, 288; n2010 = 271, 271, 287, 267, 290, 283)

Megjegyzés: A válaszadó cégek az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán fejezhették ki a véleményüket, úgy, hogy az ötös érték jelentette a személyes kapcsolatok nagyon nagy szerepét. Az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért az érvényes értékeket százas skálára vetítettük.
Ábraértelmezés: Ha minden megkérdezett nagy szerepet tulajdonít egy helyzetben a személyes kapcsolatok fontosságának, akkor a mutató százas értéket vesz fel.

A versenyszféra és a közszféra közötti kapcsolatokban tehát továbbra is erős a személyes kapcsolatok jelentősége. Ha a személyes kapcsolatok szerepét a *business-to-business* kapcsolatokban is megmérjük, akkor azt látjuk, hogy ezeknél a mutató értéke lényegesen magasabb, 72 pontos értéket ér el, míg 2011-ben 76 pontos értéket kaptunk. De ez természetes is, mivel egy-egy üzlet létrejöttében alapvetően a kölcsönös bizalom játszik döntő szerepet, amelyet pedig személyes kapcsolatokon keresztül lehet kiépíteni.

3.7. ábra: A személyes kapcsolatok szerepe az üzleti életben – 2011-2012

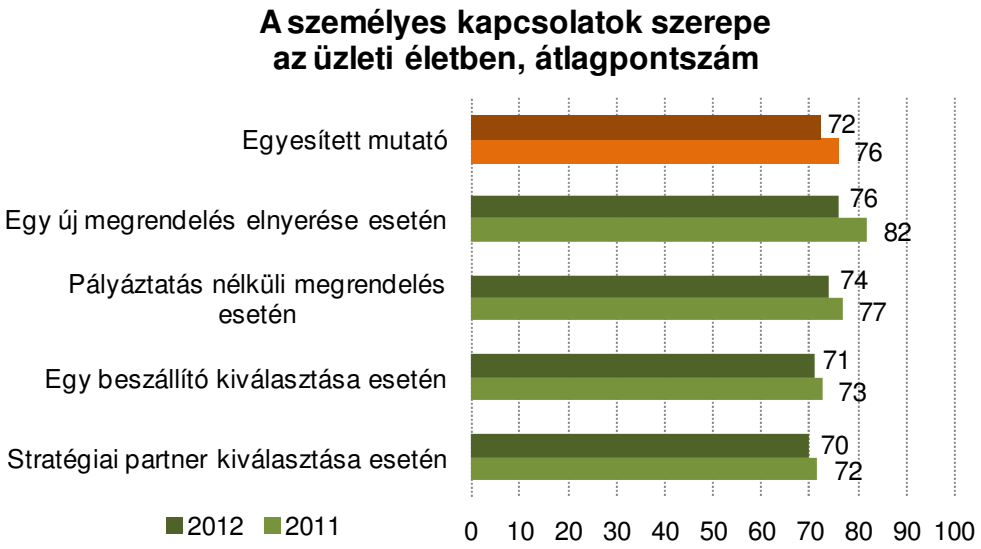

forrás: E&Y, GVI (n2012 = 335, 334, 336, 334; n2011 = 294, 299, 295, 298, 296)

Megjegyzés: A válaszadó cégek az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán fejezhették ki a véleményüket, úgy, hogy az ötös érték jelentette a személyes kapcsolatok nagyon nagy szerepét. Az egyszerűbb értelmezhetőség kedvéért az érvényes értékeket százas skálára vetítettük.
Megjegyzés: Az egyesített mutató a négy helyzetre adott értékelések átlagát fejezi ki.
Ábraértelmezés: Ha minden megkérdezett nagy szerepet tulajdonít egy helyzetben a személyes kapcsolatok fontosságának, akkor a mutató százas értéket vesz fel.

4. A korrupciós kínálat

A vállalatok közötti üzleti kapcsolatokban, vagy az állami hivatalok és a vállalatok között lejátszódó ügyeknél a tisztességes és törvényes ügymenet mellett különböző módokon és mértékben kaphat szerepet a korrupció. Az alábbiakban ezekről a kockázatokról esik szó. Először az etikus üzleti magatartásról alkotott véleményeket térképezzük fel, valamint a kenőpénz és az etikusan még elfogadható ajándékok témájára térünk ki. A fejezet második felében a vállalatvezetők több hipotetikus korrupciós helyzetre adott várható reakcióira kérdezünk rá.

Főbb következtetések

- A válaszadók háromnegyede szerint a magyar üzleti gyakorlatban az etikus üzleti magatartás elengedhetetlen elemének tekinthető a termékbiztonság és a minőségbiztosítás, valamint a foglalkoztatási szabályok maradéktalan betartása és a méltányos körülmények biztosítása az alkalmazottak számára. Viszonylag alacsony azok aránya (a válaszadók 18%-a vélekedik így), akik szerint a magyar üzleti gyakorlatban az etikus üzleti magatartás elengedhetetlen része (legfeljebb) 50 ezer forint értékű ajándék elfogadása.
- Ezzel szemben a megkérdezett vállalatvezetők közel 40 százaléka szerint etikusan semekkora értékű ajándék nem lenne elfogadható, 40 százalékuk szerint pedig legfeljebb 10.000 forint értékű ajándékot szabadna elfogadni. A vállalatvezetők 13%-a nem válaszolt erre a kérdésre. Az eredmények szerint vállalatok mindössze 15 százalékának van ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzata.
- A megkérdezettek mindössze 2 százaléka állította azt, hogy az elmúlt 5 évben előfordult, hogy őt, vagy munkatársát kenőpénz átadására szólították fel.
- A feltételezett korrupciós helyzetekre való várható reakciók esetében nagyon kevés vezető választotta azt, hogy „egyből elfogadnának" ilyen korrupciós ajánlatot. Még ha az elfogadók közé számítjuk azokat is, akik „megfontolnák az ajánlatot", akkor is csak a vállalatvezetők kisebbsége (7-16%-a) nem utasítaná el egyből ezeket a megoldásokat.
- 2010 és 2011 között nőtt a feltételezett korrupciós helyzetekre adott expliciten pozitív reakciók aránya. 2012-ben viszont minden korrupciós helyzet esetén csökkent azon vállalatvezetők aránya, akik egyből elfogadnák vagy legalábbis megfontolnák a korrupciós ajánlatokat.
- Viszonylag alacsony (8-18%) azok aránya, akik a korrupciós kínálat megjelenése esetén rendőrséghez fordulnának. A legkisebb akkor, ha ez az üzleti partnerek között fordul elő (8%), míg legmagasabb ellenőrzés esetén (18%). Tehát szó szerint igaz az, hogy a nyilvánosságra került korrupciós esetek csak a „jéghegy csúcsát" jelentik.
- Az üzleti életen belüli korrupció elterjedtsége feltehetően legalább olyan erős, mint a kormányzat és a vállalkozások közötti ügyletekkel összefüggő. Ez aláhúzza azt, hogy a korrupciós kockázatok csökkentése sokkal átfogóbb, az üzleti élet egészére kiterjedő, a szervezeti integritást és a tisztességes üzleti magatartást a vállalatok szintjén is elősegítő, illetve kikényszerítő lépésekkel ösztönözhető igazán.

Az etikus üzleti magatartás

2012-ben első alkalommal kérdeztük meg a vállalatvezetőket arról, hogy véleményük szerint általában a magyar üzleti gyakorlatban mit tekintenek az etikus üzleti magatartás részének. A válaszadók háromnegyede (75%) szerint a magyar üzleti gyakorlatban az etikus üzleti magatartás elengedhetetlen elemének tekintik a termékbiztonságot és a minőségbiztosítást. Szintén közel háromnegyedük (74%) szerint elengedhetetlen a foglalkoztatási szabályok maradéktalan betartása és a méltányos körülmények biztosítása az alkalmazottak számára. A válaszadók nagyjából kétharmada úgy véli, hogy hazánkban az etikus üzleti magatartás elengedhetetlen elemének tekintik a jövedelemadó-fizetésre vonatkozó szabályok betartását (67%) és a beszállítók mindegyikével szembeni azonos mérce és méltányos eljárás alkalmazását (67%). A válaszadók több, mint fele szerint a környezet megóvása (59%), illetve a vállalati- és a magánérdek ütközésének kerülése, illetve az alkalmazottak vállalati érdeket sértő, helytelen magatartásának megelőzése (58%) szintén nélkülözhetetlen elem. Az egyetlen tényező, amelynek esetében csak kevés válaszadó (18%) véli úgy, hogy a magyar üzleti gyakorlatban az etikus üzleti magatartás elengedhetetlen elemének tekinthető: az 50 ezer forint értékű ajándék elfogadása.

4.1. ábra: A megkérdezettek véleménye arról, hogy a magyar üzleti gyakorlatban mit tekintenek az etikus üzleti magatartás részének, 2012, %

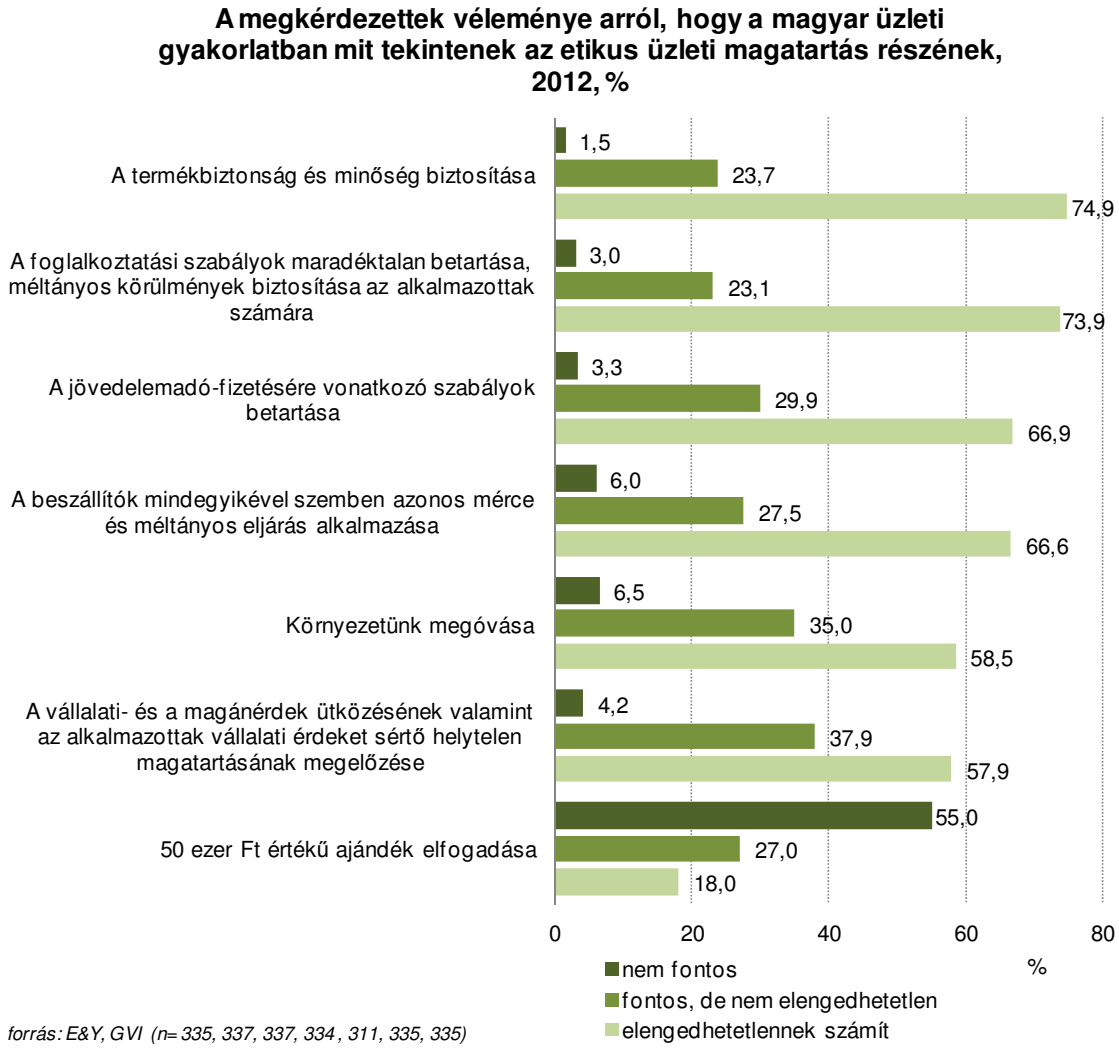

forrás: E&Y, GVI (n= 335, 337, 337, 334 , 311, 335, 335)

A magyar üzleti életről alkotott általános képre vonatozó kérdések után 2012-ben azt is megkérdeztük a vállalatvezetőktől, hogy hány forintos ajándékot tartanak ők még etikusan elfogadhatónak. Az eredmények azt mutatják, hogy közel 40 százalékuk (39,1%) véleménye szerint etikusan semekkora értékű ajándék nem fogadható el, szintén 40 százalékuk (39,7%) szerint legfeljebb 10.000 forint értékű ajándék fogadható el, 8 százalékuk (7,6%) szerint a 10.000 és 50.000 forint közötti ajándékokat sem kell visszautasítani, és csupán 1 százalékuk (0,9%) véli úgy, hogy az 50.000 forintnál magasabb értékű ajándékokat is el lehet fogadni. Továbbá, fontos kiemelni, hogy a vállalatvezetők több, mint egytizede (12,7%) nem válaszolt erre a kérdésre.

4.2. ábra: A vállalatvezetők véleménye arról, hogy mekkora értékű ajándék fogadható el még etikusan, 2012, %

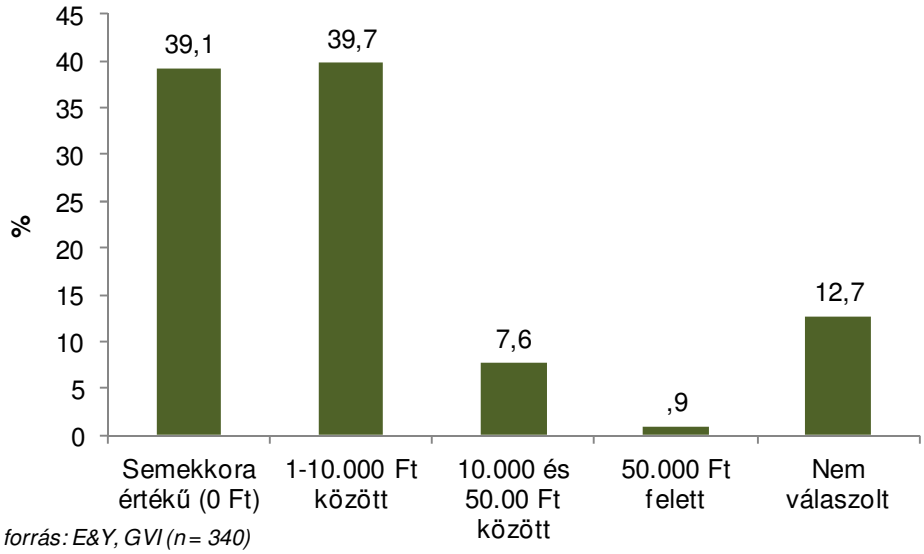

forrás: E&Y, GVI (n = 340)

2012-ben azt is megkérdeztük válaszadóinktól, hogy van-e cégüknél az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzat. Az eredmények szerint az erre a kérdésre választ adó cégek mindössze 15 százalékának van ilyen szabályzata (lásd a 4.1. táblázatot).

4.1. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása aszerint, hogy van-e az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzatuk, 2012, %

	Esetszám	Százalék
Van	49	14,6
Nincs	286	85,4
Összesen	335	100,0

forrás: E&Y, GVI

Az, hogy egy cégnek van-e az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzata, összefügg az előző évi árbevétellel. A nagyobb árbevétellel rendelkező cégek nagyobb része rendelkezik ilyen szabályzattal, mint a kisebb árbevételű cégek. A 250 és 500 millió forint közötti árbevétellel rendelkező cégek csupán 2 százalékának van ilyen szabályzata, az 1 és 5 milliárd forint közötti árbevételű vállalkozások 13 százalékának van, az 5 és 10 milliárd forint közötti bevétellel rendelkező cégek esetében ez az arány több, mint egynegyed (28%), a 10 milliárd forint feletti bevételű vállalkozások esetében pedig már 43 százalék (lásd a 4.2. táblázatot).

4.2. táblázat: Az ajándékozásra vonatkozó szabályzat léte az előző évi árbevétel kategóriái szerint, 2012, %

		előző évi árbevétel kategóriái				
		250-500 MFt	500M-1Mrd Ft	1-5 MrdFt	5-10 MrdFt	10 MrdFt felett
Van-e az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzat az Ön cégénél?	Van	1,8%	0,0%	13,0%	28,2%	42,9%
	Nincs	98,2%	100,0%	87,0%	71,8%	57,1%
Összesen		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=311)

A tőzsdei jelenlét és az ajándékozásra vonatkozó szabályzat léte között szintén erős kapcsolat mutatható ki: a tőzsdén jegyzett cégek 64 százalékának van ilyen szabályzata, míg a tőzsdén nem jegyzett cégek csupán 9 százaléka rendelkezik ilyennel. A külföldi (rész)tulajdonú cégek jóval nagyobb része (38%) rendelkezik ajándékozási szabályzattal, mint a kizárólag hazai tulajdonban levő vállalkozások (5,5%).

4.3. táblázat: Az ajándékozásra vonatkozó szabályzat léte aszerint, hogy a cég jegyzett-e a tőzsdén, 2012, %

		tőzsdén jegyzett a cég	
		nem	igen
Van-e az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzat az Ön cégénél?	Van	8,7	63,6
	Nincs	91,3	36,4
Összesen		100,0	100,0

forrás: E&Y, GVI (n=322)

2012-ben első ízben kérdeztük meg a vállalatvezetőktől, hogy az elmúlt 5 évben előfordult-e, hogy őt, vagy munkatársát kenőpénz átadására szólították fel. A 4.4. táblázatból látható, hogy a megkérdezettek mindössze 2 százaléka állította azt, hogy az elmúlt 5 évben előfordult ilyen eset. A kérdésre csupán egy fő nem adott választ.

4.4. táblázat: A kérdezettek megoszlása aszerint, hogy felszólították-e őket vagy munkatársukat kenőpénz átadására az elmúlt 5 évben, 2012

	Esetszám	Százalék
Igen	6	1,8
Nem	333	98,2
Összesen	339	100,0
Nem válaszolt	1	
Mindösszesen	340	

forrás: E&Y, GVI

Hipotetikus korrupciós helyzetekre adott feltételes reakciók

A korrupció alapvetően látens jelenség: mindkét a korrupcióban érintett fél, a korrumpáló (aki valamilyen szolgáltatásért cserébe korrupciós díjat fizet) és a korrumpált (aki ezért a szolgáltatásért megkapja a korrupciós díjat) elemi érdeke a megtörtént ügylet eltitkolása. Ezért egy kérdőívben nyilvánvalóan nem is lehet kérdéseket feltenni konkrét korrupciós tranzakciók részleteire vonatkozóan. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lehessen információkat gyűjteni arról, hogy milyen módon gondolkoznának vagy viselkednének a vállalatvezetők egy korrupciós ajánlat felvetődése esetén. Ennek vizsgálata fényt vethet arra is, hogy egy valóságos

helyzetben mi is történhet. Az alábbiakban a feltételezett korrupciós helyzeteket leíró kérdéscsoportra adott válaszok eredményeit fogjuk áttekinteni.

A kérdezés során a vizsgálat előző két hullámában is alkalmazott módszertant követve megkértük a válaszadókat arra, hogy képzeljék el, cégük nagyon nehéz helyzetbe került és képzeljenek el négy olyan helyzetet, amelyek jelentősen segítenének cégükön, de amelyek egyben korrupciót is jelentenek, és mondják meg, hogy ezekre a feltételezett helyzetekre várhatóan hogyan reagálnának. Természetesen ezek a kérdések a korrupciós eseteknek csak egy körére kérdeznek rá, arra, amikor a vállalat üzleti partnere, illetve a közigazgatás egyik tisztviselője ajánlja fel (illetve próbálja kikényszeríteni) a korrupciót. Egy másik típusról, amikor a vállalkozó lép fel azzal az igénnyel, hogy valamilyen szolgáltatásért hajlandó lenne a tisztviselőnek fizetni, nem tudunk meg semmit, ezekről továbbra sem rendelkezünk információkkal. A hivatalnokok és egy másik vállalat által kezdeményezett korrupciós esetekre adott várható vállalatvezetői reakciók megoszlásáról azonban kaphatunk információkat az általunk választott módszerrel.

A kérdezettektől először az alábbiakat kértük:

„Képzelje el, hogy a cége nehéz üzleti helyzetbe kerül. Egy év alatt harmadával csökken az árbevételük. Ha nem történik valami pozitív fordulat, az alkalmazottak egy részét el kell bocsátania. A történetet négyféle módon fogom folytatni."

És ezt a történetet folytattuk úgy, hogy minden esetben egy-egy konkrét korrupciós tranzakcióval kapcsolatos várható magatartási módok közül választhattak a kérdezettek. A négy történet az alábbi volt:

„Az első: Egy komoly megrendelésre van kilátása és a tárgyalás során a megrendelő cég képviselője utalást tesz arra, hogy 10 százalékos jutalék fejében Önök kapnák a megrendelést. Ön mit tenne ilyen esetben?"

„A második: Egy új tevékenységet szeretnének beindítani, amelyhez már csak egyetlen hatósági engedély hiányzik. Az ügyintéző utalást tesz arra, hogy ennek az engedélynek a kiadása általában nagyon sok időbe telik, de esetleg meg lehet gyorsítani az ügymenetet. Más, hivatalos papírokkal együtt átadja egy utazási iroda prospektusát is, amelyben kétszemélyes, egyhetes, ausztriai utakat reklámoznak. Ön mit tenne ilyen esetben?"

„A harmadik: Bejelentkezik Önnél a NAV ellenőrzésre. Az ellenőr több problémát is talál a könyvelésben. Elmondja, hogy ha ezeket ő jegyzőkönyvezi akkor kb. 5 millió forint lesz, amit pótlólag be kell fizetniük, plusz a büntetés és a kamatok, de céloz rá, hogy 10% fejében eltekint a jegyzőkönyvezéstől. Ön mit tenne ilyen esetben?"

„Az utolsó: Egy nagy megrendelést jelentő közbeszerzési eljárás kiírását tervezi valamelyik közintézmény. A kiíró munkatársa megkeresi Önt és utalást tesz arra, hogy megnyerhetné ezt a pályázatot, ha 10%-os jutalékot fizetne neki cserébe. Ön mit tenne ilyen esetben?"

A válaszadók által választható magatartás-minták az alábbiak voltak, ahol egyszerre több lehetőség közül is lehetett választani:

„ 1 – egyből elfogadnám az ajánlatot
2 – megfontolnám az ajánlatot
3 – nem venném figyelembe ezt az ajánlatot: úgy tennék, mintha meg sem hallottam volna
4 – jelenteném az esetet a felettesének
5 – értesíteném a rendőrséget
6 – egyéb válasz, éspedig: ……
(9 – nem válaszolt / nem tudja”

A kérdéseket egymás után tettük fel, és ezeket egymástól függetlenül válaszolták meg a vállalatvezetők az alábbi megoszlások szerint (lásd a 4.5. táblázatot).

4.5. táblázat: A feltételezett korrupciós helyzetre adott várható válaszok, %

Korrupció		Egyből elfogadná	Megfontolná	Nem venné figyelembe	Jelentené - felettes	Jelentené - rendőrség	Egyéb	Nem tudja
Üzleti partnerek között	2012	1,8	15,0	39,7	30,9	7,9	5,0	5,9
	2011	4,0	22,3	32,7	31,0	6,0	3,3	5,7
	2010	2,7	17,0	31,7	35,0	4,3	3,3	10,7
Engedély-kérés esetén	2012	1,5	5,6	50,3	32,4	9,1	3,8	4,1
	2011	4,0	11,7	43,3	32,7	6,7	5,3	4,0
	2010	0,3	11,0	40,3	36,0	6,0	3,0	9,3
Ellenőrzés esetén	2012	0,0	4,1	41,5	40,9	17,9	2,6	3,8
	2011	3,7	5,3	31,3	43,0	12,0	7,7	5,7
	2010	1,0	6,0	33,7	41,0	13,0	4,7	9,3
Közbeszerzés esetén	2012	0,0	8,8	44,4	33,2	13,2	3,2	5,6
	2011	3,0	16,0	35,3	30,7	8,3	5,3	6,3
	2010	0,0	10,0	33,0	39,0	10,3	2,7	12,3

Megjegyzés: Egyszerre több válaszlehetőséget is lehetett választani, ezért az adott százalékos arányok összege nagyobb lehet, mint 100%, n = 300 (2010); n = 300 (2011); n=340 (2012)

Az eredmények arra mutatnak, hogy miközben a megkérdezett vállalatvezetők töredéke nyilatkozott úgy, hogy egy feltételezett korrupciós helyzet esetén „egyből elfogadná” a korrupciós ajánlatot, aközben már jelentékenyebb részük, 2012-ben 4-15%-uk „megfontolná” ezt. Bár egy képzeletbeli helyzethez kapcsolódó várható reakcióra kértük meg a válaszolókat, mégis voltak akik inkább nem válaszoltak, vagy „nem tudom” választ adtak ezekre a kérdésekre[4]. Ezeket a reakciókat a válaszeltitkolás egy lehetséges megnyilvánulásának is felfoghatjuk és azt a

[4] A nem válaszolók, illetve „nem tudom” választ adók jellemzői nem térnek el számottevően a válaszolókétól, azaz a kapott válaszok valószínűleg nem torzítottak a válaszmegtagadás miatt.

feltételezést sem vethetjük el, hogy ezek mögött részben a korrupciós ajánlat elfogadása és ennek a kérdezési szituációban való be nem vallása áll. Ha ezeket a válaszokat is a korrupciós ajánlatokra való pozitív válaszok közé soroljuk, akkor azt mondhatjuk, hogy a vállalatvezetők 8-23%-a reagálna úgy a szóban forgó korrupciós helyzetekre, hogy helyből nem utasítaná el a felkínált ajánlatot.

Másrészt az is látszik az adatokból, hogy a korrupció felajánlásának megtörténte csak az esetek töredékében eredményezné azt, hogy a vállalkozó – akit végső soron vagy egy vevő, vagy egy állami tisztviselő szeretne korrupcióra kényszeríteni – rendőrséghez fog fordulni. A megkérdezettek 8-18%-a reagálna így egy korrupciós ajánlatra. Ez a szám is jól jellemzi azt, hogy a korrupciós ügyletek töredéke juthat egyáltalán a bűnüldöző szervek tudomására, a túlnyomó többségük kívül marad az igazságszolgáltatás hatókörén, és így a bűnügyi statisztikákba sem kerül be. Szó szerint is igaz tehát az a retorikai fordulat, hogy a nyilvánosságra került korrupciós esetek csak a „jéghegy csúcsát” jelentik.

Megállapítható továbbá, hogy a 2011-es adatfelvétel során tapasztaltakhoz képest 2012-ben minden korrupciós helyzet esetén csökkent azon vállalatvezetők aránya, akik egyből elfogadnák vagy legalábbis megfontolnák a korrupciós ajánlatokat. Továbbá az első és második korrupciós történet esetében a 2011-es szinten maradt a nem válaszoló vállalatvezetők aránya, a harmadik és negyedik történetnél pedig tovább csökkent az arányuk. Ezek szerint a korrupciós potenciál viszonylagos csökkenést mutat 2011 és 2012 között. Ezzel párhuzamosan jelentősen nőtt azon vállalatvezetők aránya, akik tudomást sem vennének az ajánlatról, de már nem ilyen mértékű a növekedés (ha egyáltalán van) az aktív korrupció-elutasító (jelentés felettesnek illetve rendőrségnek) magatartások esetében.

Az adatok szerint 2012-ben kissé visszaesett a korrupciós ajánlatok elfogadásának hajlandósága, miközben a nem válaszolók aránya nem növekedett jelentős mértékben egyik történet esetében sem, és az korrupciót elfogadók, illetve megfontolók aránya csökkent. Következő (4.3.) ábránkon szemléltetjük a korrupció elfogadására hajlamos cégek becsült arányát az egyes szcenáriók, illetve az adatfelvétel időpontja szerint. 2011 és 2012 között egyértelmű csökkenést láthatunk: a korrupciós hajlandóság minden képzeletbeli helyzet esetén a 2010-es szint alá esett vissza.

4.3. ábra: A feltételezett korrupciós helyzeteket elfogadó vállalatok aránya, 2010-2012

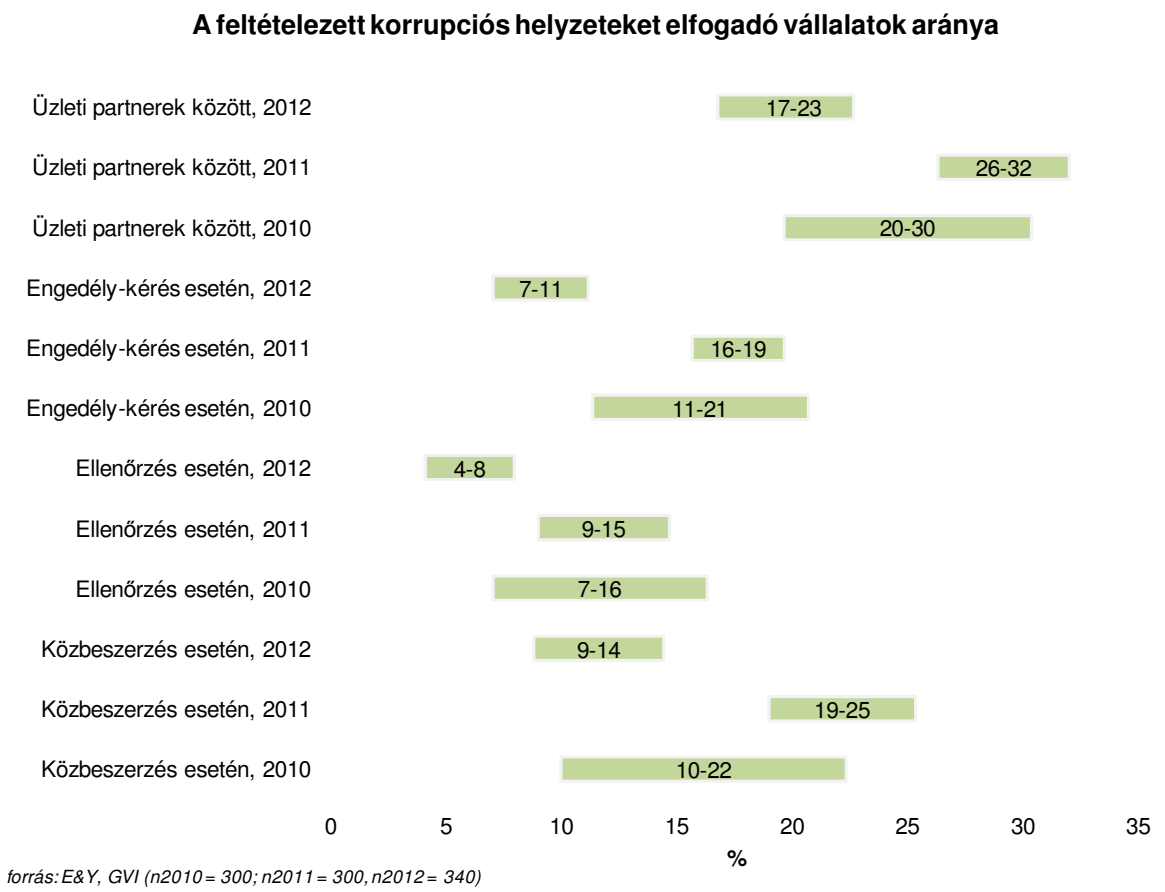

forrás: E&Y, GVI (n2010 = 300; n2011 = 300, n2012 = 340)

Megjegyzés: A becslések alsó értékei az expliciten pozitív válaszok – tehát az elfogadás illetve a megfontolás – arányainak összegéből kerültek kiszámításra, míg a felső értékek esetében az előbbi értékekhez hozzáadtuk a válaszmegtagadók arányait is.

A korrupciós ajánlatok feltételezett elfogadására, illetve megfontolására irányuló válaszok megoszlása nem tér el számottevően a vállalatok különböző csoportjaiban.

Néhány különbség azonban megfigyelhető. A külföldi tulajdonban lévő cégek vezetői kevésbé hajlanak elfogadni, vagy megfontolni az üzleti partnerek közötti korrupciós ajánlatokat: a hazai kézben lévő vállalkozások 20%-ával szemben a külföldi tulajdonú cégeknek csak 11%-a mutatott erre affinitást. A cégek létszámát tekintve az idén is megállapíthatjuk, hogy a több mint 100 főt foglalkoztató vállalatok esetében alacsonyabb a felmerülő korrupciós ajánlatok elfogadásának valószínűsége, mint a kisebb vállalkozások körében. Az adataink azt is megmutatják, hogy a tőzsdén jegyzett vállalatok vezetői kevésbé hajlamosak elfogadni vagy megfontolni a korrupciót, amennyiben az üzleti partnerekkel kapcsolatban merül fel: 3%-uk válaszolt pozitívan, míg a tőzsdén nem jegyzett vállalatok vezetőinek 19%-a.

Ezen összefüggések közül a 2012-es adatfelvétel során csak az üzleti partnerekkel kapcsolatban felmerülő korrupciós lehetőségek elfogadása és a tőzsdén való jelenlét közötti kapcsolat szignifikáns.

Ha azt vizsgáljuk, hogy a vállalatvezetők mekkora része jelentené a rendőrségnek, vagy felettesének a korrupciós eseményt, akkor csak vállalatnagyság szerint láthatunk számottevő különbségeket és csak a közbeszerzési ügyletek kapcsán felmerülő korrupcióval kapcsolatban. Itt azt látjuk, hogy a közepes méretű (100-249 főt foglalkoztató) vállalatok vezetőinek 52%-a jelentené a korrupciós eseményt, míg az ennél kisebb vagy nagyobb vállalatok vezetőinek 37-38%-a.

Ha a négy korrupciós helyzetre adott válaszokat összesítve vizsgáljuk, akkor azt kapjuk, hogy a cégvezetők 22%-a fogadna el, illetve mérlegelne legalább egy korrupciós ajánlatot az általunk vizsgált négy feltételezett helyzet közül (ennek aránya 2011-ben 27% volt). Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a korrupciós tranzakcióra ennyi esetben sor is kerülne: a „megfontolás" után lehet, hogy az ajánlat sorsa elutasítás lesz. De a válaszeltitkolás jelensége következtében a helyből el nem zárkózók tényleges arányának ennél magasabbnak kell lennie. Ha erős feltételezéssel azokat a válaszadókat is a korrupciós ajánlatot mérlegelők, illetve elfogadók közé soroljuk, akik nem válaszoltak, illetve „nem tudom" választ adtak, akkor 2012-ben 28%-ra tehetjük a korrupciós ajánlatot helyből el nem utasítók arányát (2011-ben ez 37% volt). Tehát 2012-ben csökkent a korrupciós ajánlatot helyből el nem utasítók aránya.

A négy korrupciós ajánlat rendőrségi jelentésére való hajlandóság összesített vizsgálata esetén 2012-ben a vállalatvezetők 22%-áról (tavaly 15%) mondhatjuk el, hogy felmerül bennük a hajlandóság a korrupciós ajánlatok büntetőjogi útra terelésére. Ebben a döntésben nincsenek különbségek az eltérő jellemzővel (nagyság, szektor, tulajdonosi összetétel, tőzsdei jelenlét, stb.) bíró vállalatok között.

Mindez azt mutatja, hogy ha nagyon szélesen értelmezzük a korrupcióval kapcsolatos pozitív, illetve megengedő affinitást, akkor a vállalatvezetők 28%-anem zárna ki egy ilyen tranzakciót. Ezzel együtt az is megállapítható, hogy a magyar vállalatvezetők többsége elutasítóan nyilatkozik egy vevőtől, illetve egy állami hivatalnoktól kiinduló korrupciós ajánlatra, még akkor is, ha ennek elfogadása a cége számára nagy előnnyel járna.

5. Korrupciós esetek és a korrupciós kínálat percepciója

Főbb következtetések

- A megkérdezettek közel egyharmada (29 százalék) hallott már tágabb üzleti környezetében olyan esetről, amikor hivatali képviselők hajlandóságot mutattak ajándék, kenőpénz elfogadására, 17 százalékuk pedig olyan eset(ek)ről is tud, amikor nyíltan kértek ajándékot vagy kenőpénzt.
- A válaszadók szerint meglehetősen általánosnak tekinthető, hogy egy üzleti csoport saját érdekeinek megjelenítése érdekében eredményesen nyomást gyakorol a szabályozóra (*regulatory capture*). A vállalatvezetők 42 százaléka számolt be ilyen eset(ek)ről tágabb üzleti környezetében (2011-ben 39 százalék volt ez az arány).
- A válaszadók közül legtöbben (a válaszadók 32%-a) 10%-ra tették a korrupciós díj arányát, míg 15 százalékuk 20 százalékosra becsüli azt. Az eredmények szerint a korrupt közbeszerzésen nyert összeg átlagosan 14 százalékát kell visszaforgatni a pályázat kijárójának. Ez alig tér el a tavalyi felvétel eredményétől (16%).
- Megegyezően az elmúlt évi kutatás eredményeivel, miközben a magyar gazdaság egészére nézve viszonylag erős korrupciós kockázatokat érzékelnek a válaszadók, addig a cégük fő termékének piacára vonatkozóan már sokkal kevésbé tartják elterjedtnek ezeket a jelenségeket.

A korrupciós esetek ismertsége

A korrupciós kínálat megjelenésén túl kérdéseket tettünk fel a korrupció percepciójára vonatkozóan is. Méghozzá egyrészt a korrupciós esetek ismertségéről, másrészt a korrupció mértékének becsléséről kérdeztük a vállalatvezetőket. Ezt hat kérdéssel igyekeztünk körüljárni.

Egyrészt a közbeszerzések esetében külön rákérdeztünk a korrupt közbeszerzések arányára és a korrupciós díjra is. Másrészt általában a magyar vállalati szektor egészére vonatkoztatva tettünk fel kérdést a korrupció becsült szintjéről (a); harmadrészt a cég fő termékének piacára vonatkoztatva négy területen: a cég vevőinél dolgozó beszerzők esetében (b); az állami hivatalok engedélyezési eljárásainál (c); az állami hivatalok ellenőrzési apparátusánál (d); valamint a közbeszerzési eljárásoknál (e).

5.1. ábra: Korrupcióval kapcsolatos hírek ismertsége – általában (2012)

Hallott-e már olyan példáról, gyakorlatról az Önök tágabb üzleti környezetében – tehát nem a médiában –, hogy….?

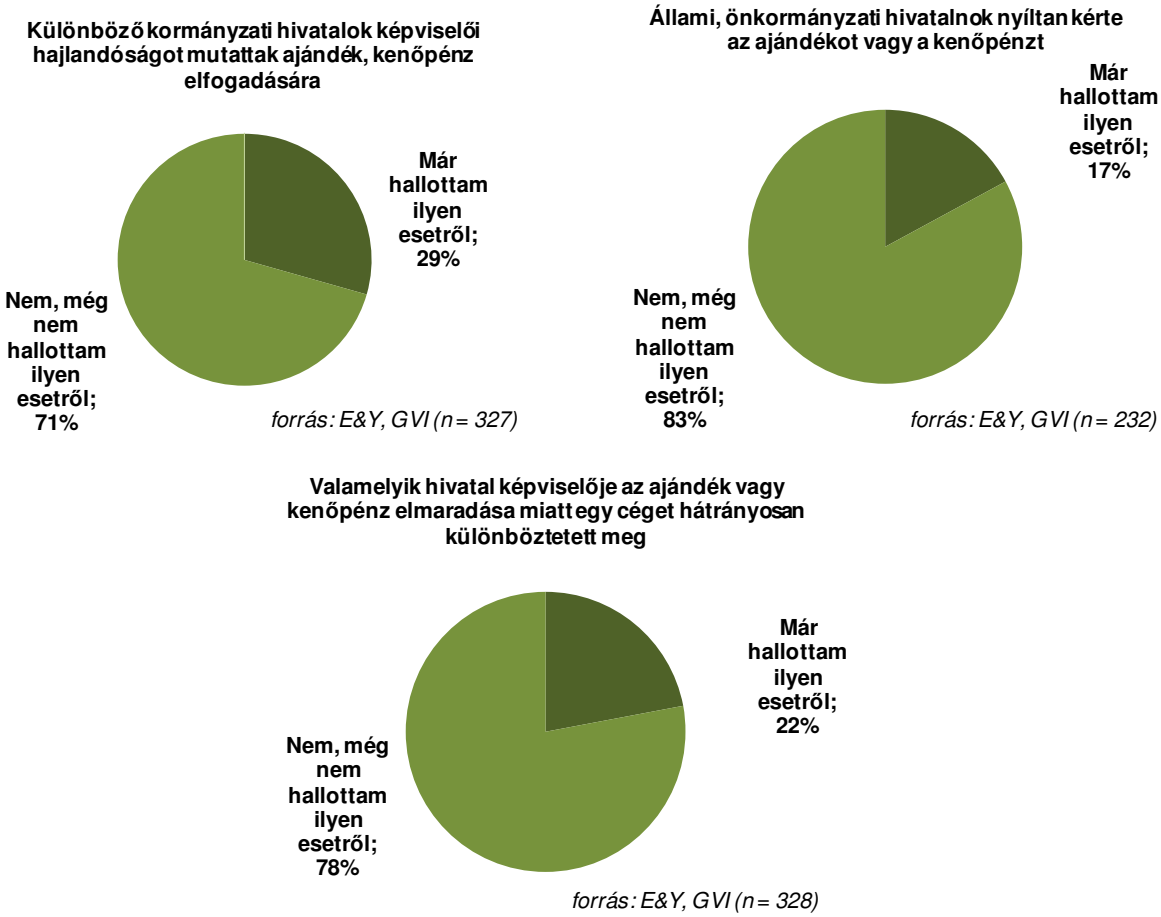

Megjegyzés: A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyek érvényes válaszokat adtak.

Az érvényes válaszokat adó cégek 29 százaléka (tavaly 40%) hallott már tágabb üzleti környezetében olyan esetről, amikor állami hivatal munkatársai hajlandóságot mutattak ajándék, kenőpénz elfogadására, 17 százalékuk (tavaly 26%) pedig olyan eset(ek)ről is tud, amikor nyíltan kértek ajándékot vagy kenőpénzt. Ezzel összefüggésben a válaszadók 22 százaléka (tavaly 30%) hallott olyan esetről, amikor a kért kenőpénz kifizetésének elmaradása következtében hátrányos megkülönböztetés érte a céget.

A válaszadók szerint meglehetősen általánosnak tekinthető, hogy egy üzleti csoport saját érdekeinek megjelenítése érdekében eredményesen nyomást gyakorol a szabályozási környezet kialakítóira – 42 százalékuk számolt be ilyen eset(ek)ről tágabb üzleti környezetében. 43 százalékuk tud (tavaly 50%), legalább egy olyan esetről tágabb üzleti környezetében, amikor hivatali ügyintézés során a versenyszféra szereplői korrumpálni próbálták a hivatalos szerv ügyintézőit. Ezekkel az arányokkal szemben 27 százalékuk hallott már olyan eset(ek)ről, amikor korrupció miatt jogi útra terelődött az eset.

5.2. ábra: Korrupcióval kapcsolatos hírek ismertsége – a cég üzleti környezetében (2012)

Hallott-e már olyan példáról, gyakorlatról az Önök tágabb üzleti környezetében – tehát nem a médiában –, hogy….?

A különböző hivatalokkal való kapcsolattartás során az ügyintézőnek ajándékot/kenőpénzt ajánlanak fel

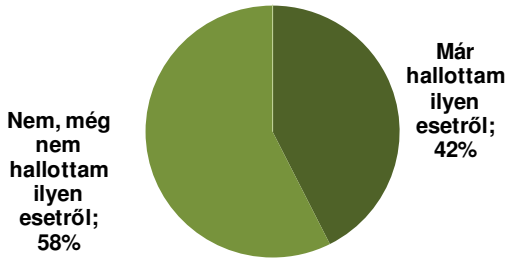

forrás: E&Y, GVI (n = 334)

Egy üzleti csoport eredményes nyomást gyakorolt az ágazatra érvényes törvények és jogszabályok meghozatala során

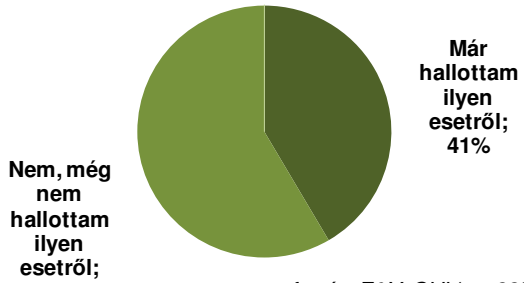

forrás: E&Y, GVI (n = 335)

Jogi ügy kerekedett egy ügyintézés során előforduló csúszópénz fizetésből

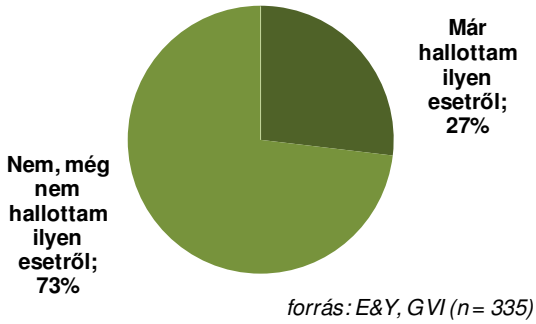

forrás: E&Y, GVI (n = 335)

Megjegyzés: A közölt százalékos arányok azon cégek egészéhez viszonyítva értendők, amelyek érvényes válaszokat adtak.

Mint láthattuk, a korrupcióval kapcsolatos hírek ismertsége több esetben is csökkent a 2011-es felvétel eredményeihez képest. Mindez azért nem meglepő, mivel a korrupciós diskurzus „mérete" is jelentősen csökkent az utóbbi évben. Teljes sajtóelemzésre ezen kutatás keretében nem volt módunk, de az Index és az Origo online portálokon megjelenő korrupcióval kapcsolatos cikkek számát tekinthetjük a korrupciós diskurzus nagyságát mérő indikátornak. A GVI saját fejlesztésű TextPlore[5] szoftvere segítségével elvégzett vizsgálat arról tanúskodik, hogy a két kutatás előtti egy éves időszakban a naponta megjelenő korrupcióval kapcsolatos cikkek száma jelentős mértékben csökkent – míg 2011-ben – az őszi adatfelvételt megelőző 12 hónapos időtávban – 1546 darab cikk jelent meg, addig a 2012-es időszakban „csak" 1278. A napi átlag így 4,2 darab cikkről 3,5 darab cikkre csökkent. Ilyen mértékű csökkenés magyarázatául szolgálhat a korrupció észlelésben tapasztalt jelentős csökkenésnek annak ellenére, hogy a feltett kérdésekben kifejezetten a cég üzleti környezetére kérdeztünk rá. Ezek az eredmények is rávilágítanak a kizárólag percepcióra épülő kikérdezések eredményeinek problematikusságára.

[5] Lásd http://textplore.org

5.3. ábra: Korrupcióval kapcsolatos cikkek száma az Indexen és az Origon

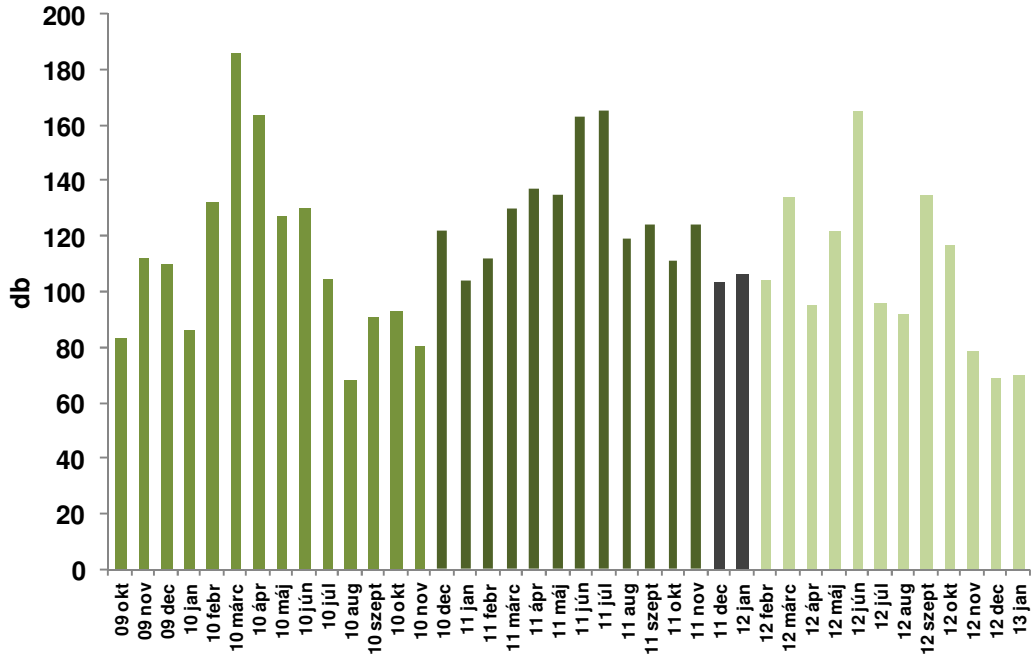

Megjegyzés: Index és Origo portálokon megjelenő cikkek száma, amelyek tartalmazzák a korrupció szót vagy annak valamely szinonimáját (korrupt, korrupció*, csúszópénz*, kenőpénz*, veszteget*, pénzmosás*, lefizet*)*
Forrás: http://textplore.org

A vállalatok 39 százaléka indult már közbeszerzési pályázaton az elmúlt öt évben. Az építőiparban ugyanez az arány jóval magasabb: 68 százalék. Más vállalati jellemzők mentén nincsenek különbségek ebben. A közbeszerzéseken indult cégek átlagosan 35 közbeszerzésen indultak, míg a medián érték 10 közbeszerzés.

5.4. ábra: Közbeszerzésen induló vállalatok aránya

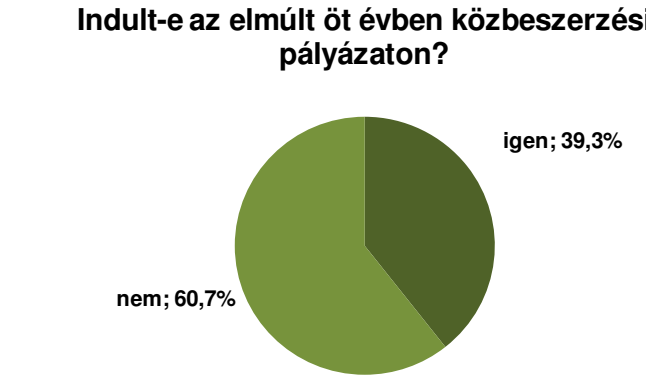

forrás: E&Y, GVI (n = 336)

A vállalatvezetőket arra kértük, hogy becsüljék meg, hogy ma Magyarországon 100 közbeszerzési eljárásból hány lehet korrupt. A téma érzékenységét, illetve a korrupció jelenségének rejtett voltát, és a megbízható ismeretek hiányát mutatja, hogy a megelőző évek tapasztalatainak megfelelően a kérdezettek több mint egyharmada nem válaszolt erre a kérdésre[6]. A válaszadó menedzserek becslései meglehetősen széles skálán mozognak és több csúcsú eloszlás szerint rendeződnek. Már ez is jól jelzi, hogy itt inkább „megérzésekről" lehet szó és nem tényekkel alátámasztott véleményekről.

Mindezek mellett a 2011-es megkérdezéshez képest egy év alatt 8 százalékponttal csökkent a vállalatvezetők által korruptnak tartott közbeszerzések aránya. A közbeszerzési pályázatokon való indulás ténye nem mutat összefüggést a korrupt közbeszerzési eljárások arányának becslésével.

[6] Nem mutatható ki semmilyen, a vállalatok jellemzőivel összefüggő jellegzetesség a nem válaszolók megoszlásaiban, tehát a válaszmegtagadás nem függ össze sem a cég méretével, sem a tulajdonosi összetételével, vagy azzal, hogy tőzsdén jegyzett cégről van-e szó, sem pedig a gazdasági ággal.

5.1. táblázat: A vállalatvezetők becslése a korrupt közbeszerzési eljárások arányáról – 2010-2012

	2010	2011	2012
n	197	217	230
átlag	57%	58%	50%
szórás	30	30	30

Ha a 0-100-as skálát 10-es csoportokba vonjuk össze, akkor azt látjuk, hogy (5.5. ábra) a cégvezetők 25 százaléka szerint a közbeszerzések legfeljebb 20 százaléka korrupt, míg 14 százalékuk úgy véli, hogy a pályázatok több, mint 80 százalékára igaz ez – utóbbi arány 2011-ben 22 százalék volt. A válaszadó cégvezetők 17 százaléka gondolja, hogy legfeljebb minden tizedik közbeszerzési kiírás korrupt.

5.5. ábra: Korrupt közbeszerzések aránya a vállalatvezetők véleménye alapján -2011-2012

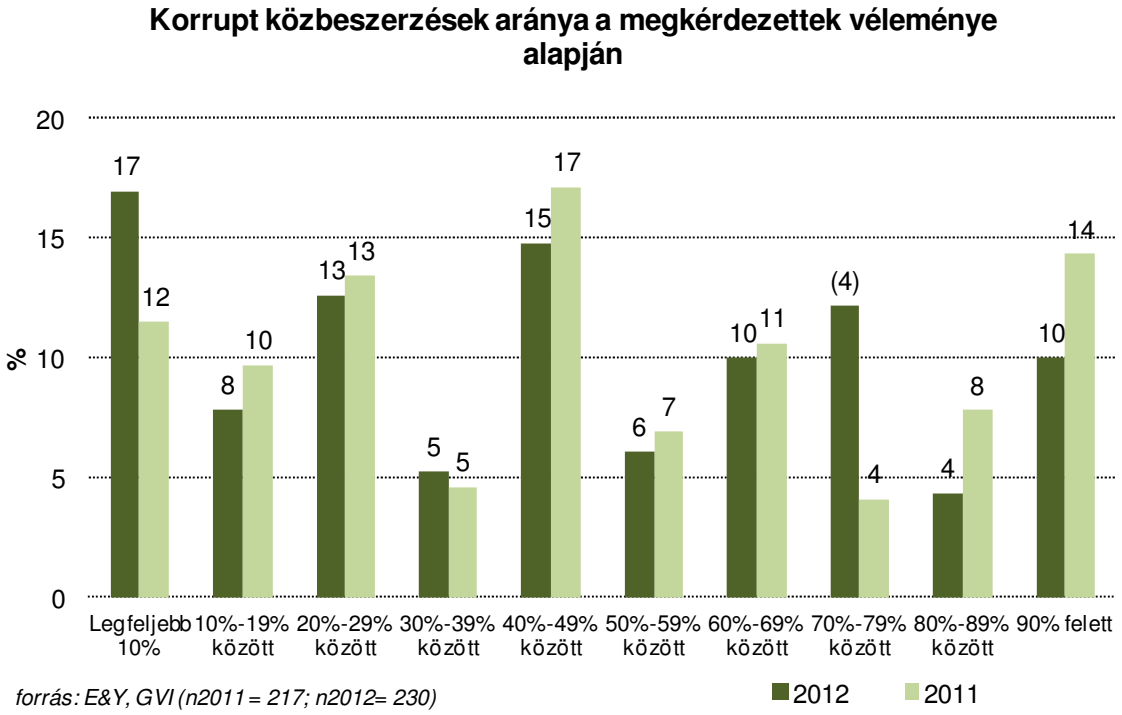

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 217; n2012= 230)

A vállalatvezetők arra is becslést adtak, hogy egy korrupt közbeszerzés során a nyert összeg hány százalékát kell csúszópénzként visszafizetni az ajánlatkérő, vagy az általa a közbeszerzés lebonyolításával megbízott cég számára. E kérdés megválaszolására 196 cégvezető válaszolt. A kapott válaszok azonban már sokkal egységesebbek, mint a korrupt közbeszerzések arányának becslésénél.

A válaszadók közül legtöbben (a válaszadók 32 százaléka) 10 százalékra tették a korrupciós díj arányát, míg 15 százalékuk mondott 20 százalékot. Az eredmények szerint a korrupt közbeszerzésen nyert összeg átlagosan 14 százalékát kell visszaforgatni a pályázat kijárójának, ami alig tér el a 2011-ben kapott értéktől (16%). A közbeszerzési pályázatokon való indulás nem mutat összefüggést a becsült korrupciós díj nagyságával.

5.6. ábra: A közbeszerzésen elnyert összegből a korrupciós díj aránya a megkérdezettek véleménye szerint – 2011-2012

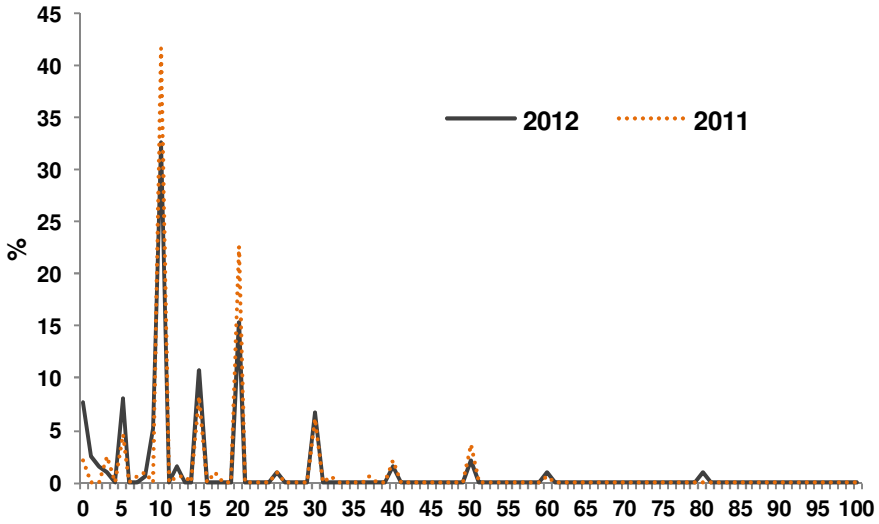

	2010	2011	2012
n	175	194	196
Átlag	13	16	14
Szórás	11	11	13

A korrupciós kínálat percepciója

Nézzük ezek után, hogy a korrupciós kínálatra vonatkozó percepció mennyire áll párban az előbbi eredményekkel. Először általában, a magyar vállalati szektor egészére vonatkoztatva kérdeztük ezt, majd már sokkal konkrétabban, a cég fő termékének piacára vonatkozóan. Az utóbbi esetben négy területre voltunk kíváncsiak: a cég vevőinél dolgozó beszerzők esetében (1); az állami hivatalok engedélyezési eljárásainál (2); az állami hivatalok ellenőrzési apparátusánál (3); valamint a közbeszerzési eljárásoknál (4). Minden esetben arra kértük a vállalatvezetőket, hogy 0-tól 10-ig, azaz egy 11 kategóriát tartalmazó skálán

helyezzék el a korrupciós kínálatra vonatkozó válaszaikat[7], ahol 0 jelentse azt, hogy „ilyen eset nem fordul elő", a 10 pedig azt, hogy „gyakran előfordul".

Általánosságban, tizenegyes skálán átlagosan ötös értékkel jellemezhető a vállalatvezetők véleménye arról, hogy mennyire része a magyar üzleti gyakorlatnak az, hogy ha Magyarországon valamit el akarunk érni, akkor korrumpálni kell. A közbeszerzési pályázatokon való indulás nem mutat összefüggést azzal, hogy a vállalatvezetők véleménye szerint mennyire része a magyar üzleti gyakorlatnak a korrupció.

5.7. ábra: A korrupciós kínálat általánosságban – az adott értéket megjelölő vállalatvezetők aránya, 2012, %

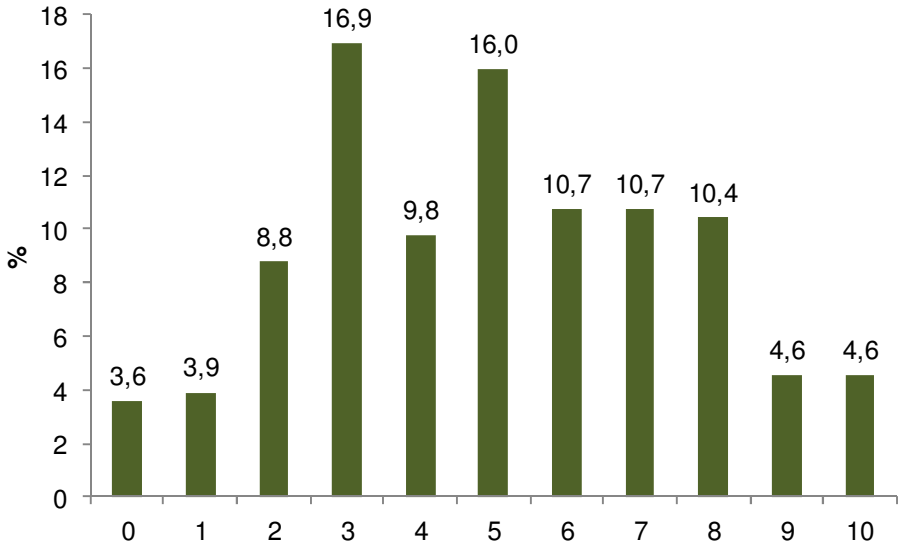

Megjegyzés: Az adott értéket megjelölő vállalatvezetők aránya (n=307)

A fenti kérdésre adott válaszok arra mutatnak, hogy a megkérdezett vállalatvezetők érzékelése szerint a magyar üzleti élet szerves részét képezi a korrupció: a megkérdezettek 40%-a adott 5-nél nagyobb osztályzatot, míg 44%-uk ötnél kisebbet.

A fenti általános véleménnyel szemben a vállalatvezetők konkrét szituációkban, illetve tágabb üzleti környezetükben már nem tapasztalnak ilyen mértékű korrupciót. Engedélyező hatóság kapcsán 68 százalékuk, közbeszerzés esetében 72 százalékuk nem tapasztalt korrupciós helyzetet. A közbeszerzési pályázatokon való indulás nem mutat összefüggést a közbeszerzések során felmerülő korrupciós kínálattal.

[7] Ennek a skálának sajátossága, hogy van középső értéke (5) és így kiegyensúlyozott, szemben az 1-től 10-ig terjedő skálával, amely középértékét (5,5) nem adhatja meg a válaszadó.

5.8. ábra: A korrupciós kínálat megjelenésének becslése különböző helyzetekben, 2012, %

Az Ön cége fő termékének/fő szolgáltatásának piacán mennyire lehet gyakori,...

…a beszerző utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?

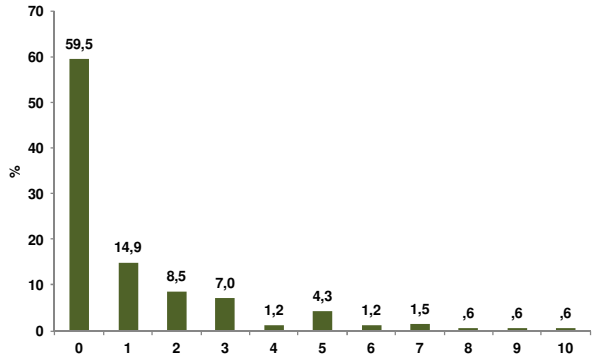

…az engedélyező hatóság munkatársa utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?

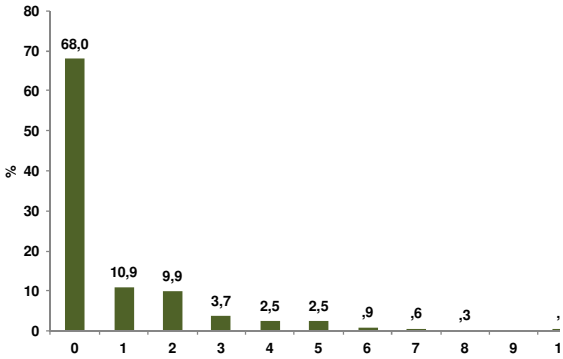

…az önkormányzati vagy állami ellenőr utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?

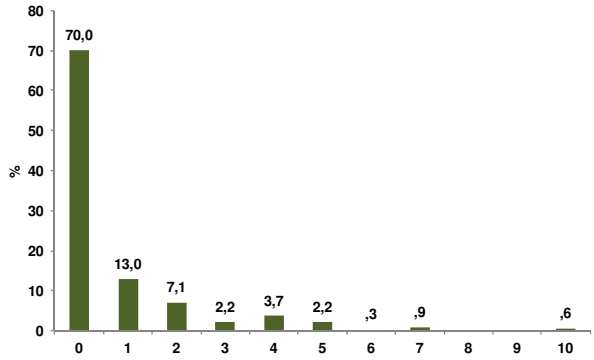

…a közbeszerzést kiíró állami- vagy önkormányzati intézmény munkatársa utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?

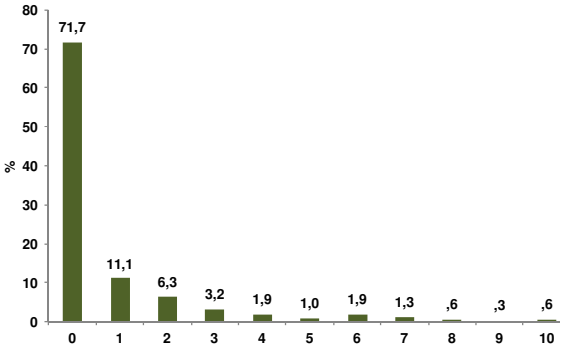

A kérdésekre adott érvényes válaszokat vizsgálva az eredmények egy különleges jelenségre hívják fel a figyelmet: miközben általában, a magyar gazdaság egészére nézve viszonylag erős korrupciós kockázatokat érzékelnek a válaszadók, addig a cégük fő termékének piacára vonatkozóan már sokkal kevésbé tartják a korrupciót elterjedt jelenségnek.

Mivel itt nem magára a cégre, hanem a cég piacára vonatkozóan és nem konkrétan egyes eseményekre, vagy vállalatokra vonatkozóan tettük fel a kérdéseket, ezért nem feltételezhetjük azt, hogy itt jelentős lenne a válaszeltitkolás.

Ebből következően azt állítjuk, hogy – megegyezően az elmúlt évekre vonatkozó eredményeinkkel – sajátos ellentmondás mutatkozik a közepes és nagy magyar vállalatok vezetői körében a korrupciós kockázatoknak egyrészt az egész magyar gazdaságra vonatkozó megítélése, másrészt konkrétan a cég piacára vonatkozó percepciója között. A vezetők az előbbit sokkal nagyobbnak látják, mint az az utóbbiból egyébként következne.

5.2. táblázat: A korrupciós kínálat megjelenésének becslése különböző helyzetekben, 2012

	n	Átlag	Módusz	Szórás
Ön hogy gondolja: mennyire része a magyar üzleti gyakorlatnak az, hogy ha valamit el akarunk érni, akkor korrumpálni kell?	307	5,01	3	2,541
Az Ön cége fő termékének/fő szolgáltatásának piacán mennyire lehet gyakori,...				
…a beszerző utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?	328	1,14	0	1,945
…az engedélyező hatóság munkatársa utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?	322	0,83	0	1,625
…az önkormányzati vagy állami ellenőr utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?	323	0,74	0	1,547
…a közbeszerzést kiíró állami- vagy önkormányzati intézmény munkatársa utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?	315	0,80	0	1,779

6. Csalás, visszaélés és az ellene való fellépés

Főbb következtetések

- A megkérdezett 340 cég mindössze 8,5%-a (29 cég) jelezte, hogy van náluk olyan önálló részleg (*fraud risk management*), amely az esetleges csalások, visszaélések megelőzésével, illetve felderítésével foglalkozik. Ez az adat megegyezik a 2011-es 10%-os értékkel. Visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzata a vállalatok 15%-ának van. 2011-hez hasonlóan 2012-ben is a cégek közel egyharmadánál van követendő folyamat arra az esetre, ha csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak.
- Csalás, vagy visszaélés gyanúja esetén idén is a leggyakrabban a belső ellenőrzés, a vezetőség, illetve az anyavállalat folytatja le a vizsgálatokat. A vizsgálatok eredményét – a vizsgálat lefolytatóin kívül – a legtöbb cég esetében a vezérigazgató, illetve a felügyelőbizottság ismerheti meg.
- A megkérdezett cégek 21%-a (70 vállalat) számolt be felderített visszaélésről, csalásról az utóbbi öt évet tekintve, mely szinte megegyezik az egy évvel ezelőtti eredménnyel. Ezen vállalatoknál leggyakrabban fegyelmivel történő elbocsátással, írásbeli vagy szóbeli figyelmeztetéssel, valamint közös megegyezéssel való elválással szankcionálják a csalást. Rendőrségi feljelentéssel a fenti cégek 48%-a élt.
- A vállalatok 31%-a (2011-ben 15%) minden felmerülő alkalommal figyelembe veszi az elektronikus dokumentumokat is, az adatok szerint tehát 2011 és 2012 között nőtt a vállalatok ilyen irányú tudatossága. A legtöbb vállalatnál az IT osztály munkatársai, illetve a vezetőség gyűjti be vizsgálatra az elektronikus dokumentumokat. Leggyakrabban az e-maileket, a laptopokat és asztali számítógépeket, valamint a pénzügyi adatokat, riportokat és bérszámfejtési adatokat foglalják le a visszaélés kivizsgálása során.
- A belső vizsgálatok során a vállalatok közel négyötöde (78%) mindig figyelembe veszi az adatvédelmi szabályokat és ez az arány nem változott 2011 óta.
- Az adatok tanulsága szerint 2011 és 2012 között nőtt az elektronikus csalásfelderítés ismertsége a vállalatvezetők között, csökkent azon cégek száma, amelyeknél erről még soha nem hallottak (39%-ról 29%-ra).
- A vállalatvezetők legnagyobb része (37%) úgy látja, a legnagyobb kockázat informatikai szempontból a cég által tárolt adatok munkatársak általi kiszivárogtatásában és harmadik félnek való átadásában rejlik.
- A Csalásellenesség Index 2012-ben jelentősen nőtt a 2011-es értékhez képest (17 pontról 26 pontra), de még így is meglehetősen alacsony szinten áll. Az eredményekből kitűnik, hogy a nagyobb létszámú és a tőzsdén jegyzett cégek vezetése jobban tisztában van a csalás és visszaélés megakadályozására szolgáló eszközökkel, mint a többi vállalat.

A csalás és visszaélés kezelése

A csalás és a munkahelyi visszaélés kezelésével kapcsolatban először azt tudakoltuk meg a vállalatoktól, hogy van-e náluk olyan önálló részleg (*fraud risk management*), amely az esetleges csalás, visszaélés megelőzésével, illetve felderítésével foglalkozik. A 340 válaszadónak mindössze 8,5%-a, azaz 29 cég jelezte egy ilyen önálló részleg létét – ez megegyezik a 2011-ben kapott aránnyal (lásd a 6.1. ábrát). Gyakrabban rendelkeznek ilyen részleggel az 5 milliárd forint feletti éves árbevétellel rendelkező, a tőzsdén jegyzett, valamint a legalább 250 főt foglalkoztató cégek.

A vállalatvezetőket arról is megkérdeztük, hogy cégüknél van-e visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzat. A 340 válaszadóból mindössze 50-en (15%, 2011-ben 12%) válaszolt igenlően, öten pedig nem válaszoltak a kérdésre (lásd a 6.1. ábrát). Ennél jóval nagyobb arányban jelezték a megkérdezettek, hogy van cégüknél követendő folyamat arra az esetre, ha csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak: a tavalyi eredményhez hasonlóan közel egyharmados arányban (32%, 106 cég) válaszoltak igenlően a kérdésre (lásd a 6.1. ábrát). A 2011-es eredményekhez hasonlóan most is elmondható, hogy legnagyobb gyakorisággal a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező, a 10 milliárd forint feletti éves árbevételű, a tőzsdén jegyzett, valamint a 250 fő feletti nagyvállalatok jelezték ilyen folyamat létét.

6.1. táblázat: Azon cégek száma és aránya, melyeknél van csalást és visszaélést kezelő részleg, szabályzat, illetve folyamat (2011)

		Van-e a cégnél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (fraud risk management)	Van-e a cégnél a visszaélés-kockázat-kezeléssel foglalkozó szabályzat	Van-e követendő folyamat arra az esetre, ha a cégnél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak
Van	Esetszám	29	36	97
	Százalék	9,7	12,2	32,6
Nincs	Esetszám	271	259	201
	Százalék	90,3	87,8	67,4
Összesen	Esetszám	300	295	298
	Százalék	100,0	100,0	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	Esetszám	0	5	2
Mindösszesen	Esetszám	300	300	300

forrás: E&Y, GVI

6.2. táblázat: Azon cégek száma és aránya, melyeknél van csalást és visszaélést kezelő részleg, szabályzat, illetve folyamat (2012)

		Van-e a cégnél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (fraud risk management)	Van-e a cégnél a visszaélés-kockázat-kezeléssel foglalkozó szabályzat	Van-e követendő folyamat arra az esetre, ha a cégnél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak
Van	Esetszám	29	50	106
	Százalék	8,5	14,9	31,9
Nincs	Esetszám	311	285	226
	Százalék	91,5	85,1	68,1
Összesen	Esetszám	340	335	332
	Százalék	100,0	100,0	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	Esetszám	0	5	8
Mindösszesen	Esetszám	340	340	340

forrás: E&Y, GVI

6.1. ábra: Azon cégek aránya, melyeknél van csalást és visszaélést kezelő részleg, szabályzat, illetve folyamat (2011-2012)

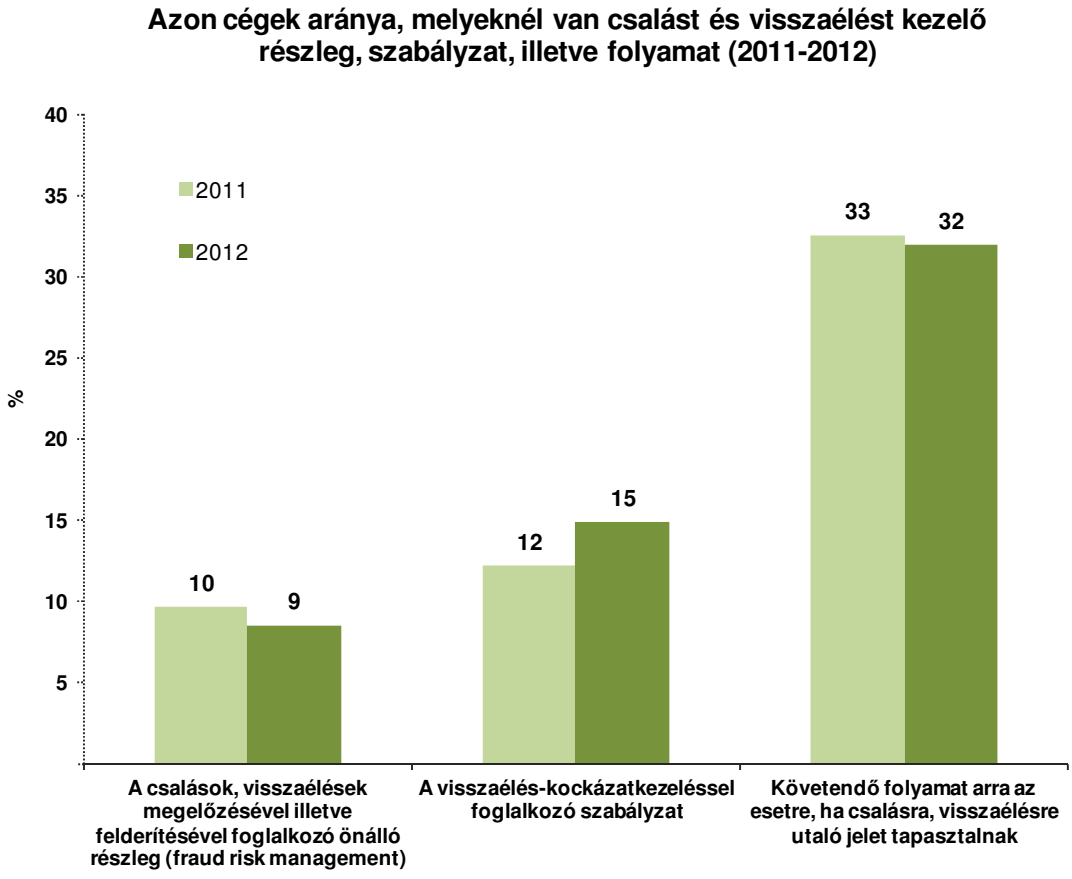

forrás: E&Y, GVI (n2011=295-300, n2012=332-340)

A válaszokból az is kiderül (lásd a 6.2. ábrát), hogy csalás, visszaélés gyanúja esetén a cégek 49%-ánál a vállalati ellenőrzés folytatja le a szükséges vizsgálatokat, mely jelentős növekedés a 2011-es helyzethez (37%) képest. A vállalatok további 21%-ánál (tavaly 39%) a vezetőség (ügyvezető, tulajdonos, vezérigazgató, igazgatóság stb.), 12%-uknál (tavaly 10%) pedig az anyavállalat folytatja le a vizsgálatot. Saját compliance részlegre a megkérdezettek 3%-a (9 vállalat) bízza a vizsgálatot, külső tanácsadót mindössze 2% (8 vállalat) vesz igénybe, saját visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó részleg pedig csupán 4 cégnél végzi el ezt a feladatot. A cégek további 1%-a (4 vállalat) a rendőrségre bízza a vizsgálatot, egyéb választ pedig a cégek 7%-a (23 vállalat) adott. 11 vállalat vezetője nem válaszolt a kérdésre.

6.2. ábra: A vizsgálat lefolytatója csalás, visszaélés gyanúja esetén (százalék), 2011-2012

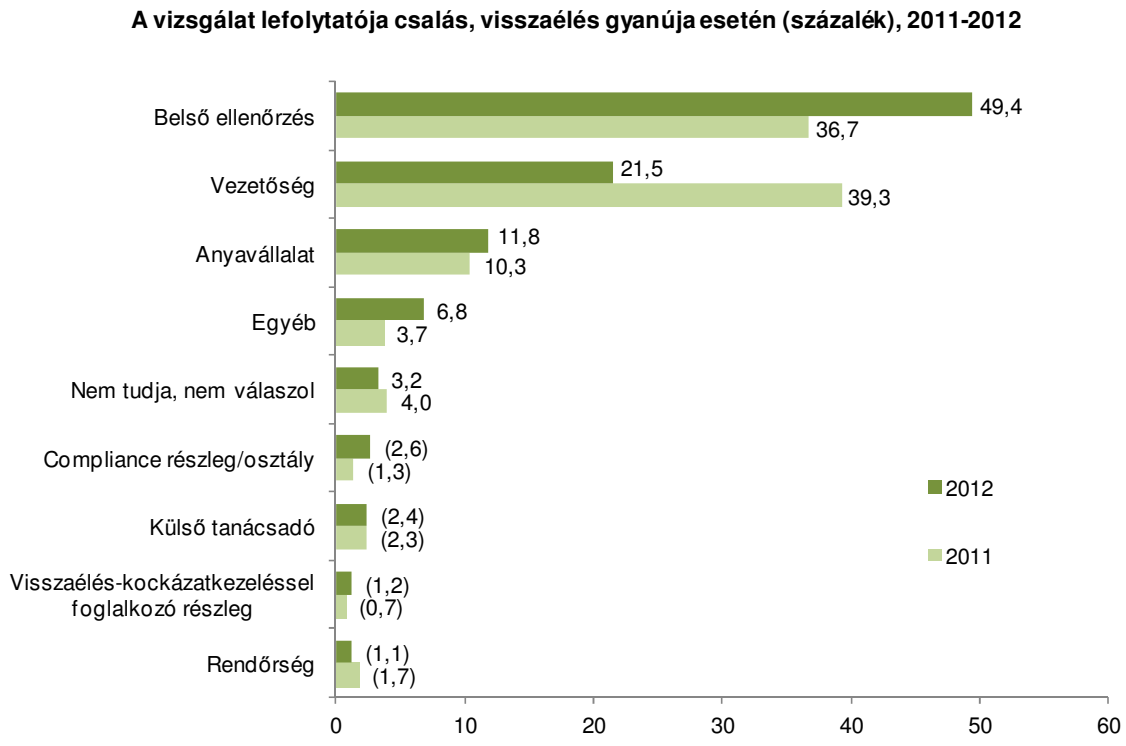

forrás: E&Y, GVI (n2011=300, n2012=340)

Megjegyzés: az ábrán látható százalékok az adott kérdésre választ adó cégeken belüli arányokat fejezik ki. Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

A vizsgálat eredményét a vizsgálat lefolytatóin kívül a legtöbb cégnél (63%, 2011-ben 54%) kizárólag a vezérigazgató ismerheti meg, 31%-uknál (tavaly 29%) a felügyelőbizottság, 13%-uknál (tavaly 17%) a vezetőség tagjai, 12% (2011-ben 10%) esetében az anyavállalati felügyeleti szerv, és mindkét évben 6%-uk esetében az audit bizottság. A megkérdezett vállalatok 2%-a (8 cég) esetében a cég tulajdonosai is megismerhetik a vizsgálat eredményét. 6 cég esetében minden dolgozó értesül az eredményekről, 5 vállalatnál pedig az érintetteken és a vizsgálat lefolytatóin kívül senki nem ismeri meg azokat.[8] A vállalatok 7,4%-a nem válaszolt a kérdésre (lásd a 6.3. ábrát).

6.3. táblázat: A vizsgálatok eredményeit megismerő szervezeti egységek, 2011-2012

	2011		2012	
	Eset-szám	Szá-zalék	Eset-szám	Szá-zalék
Csak az érintettek és a vizsgálat lefolytatói	11	3,7	5	1,5
Minden dolgozó	10	3,3	6	1,8
Tulajdonosok	20	6,7	8	2,4
Audit bizottság	18	6,0	20	5,9
Anyavállalati felügyeleti szerv	30	10,0	40	11,8
Vezetőség	50	16,7	45	13,2
Felügyelőbizottság	86	28,7	106	31,2
Vezérigazgató	161	53,7	215	63,2
Nem tudja, nem válaszol	17	5,7	25	7,4
Összes válaszadó száma	300		340	

Megjegyzés: százalékos megoszlás az összes válaszadó számának arányában
forrás: E&Y, GVI

[8] A válaszadók több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

6.3. ábra: A vizsgálatok eredményeit megismerő szervezeti egységek, 2011-2012

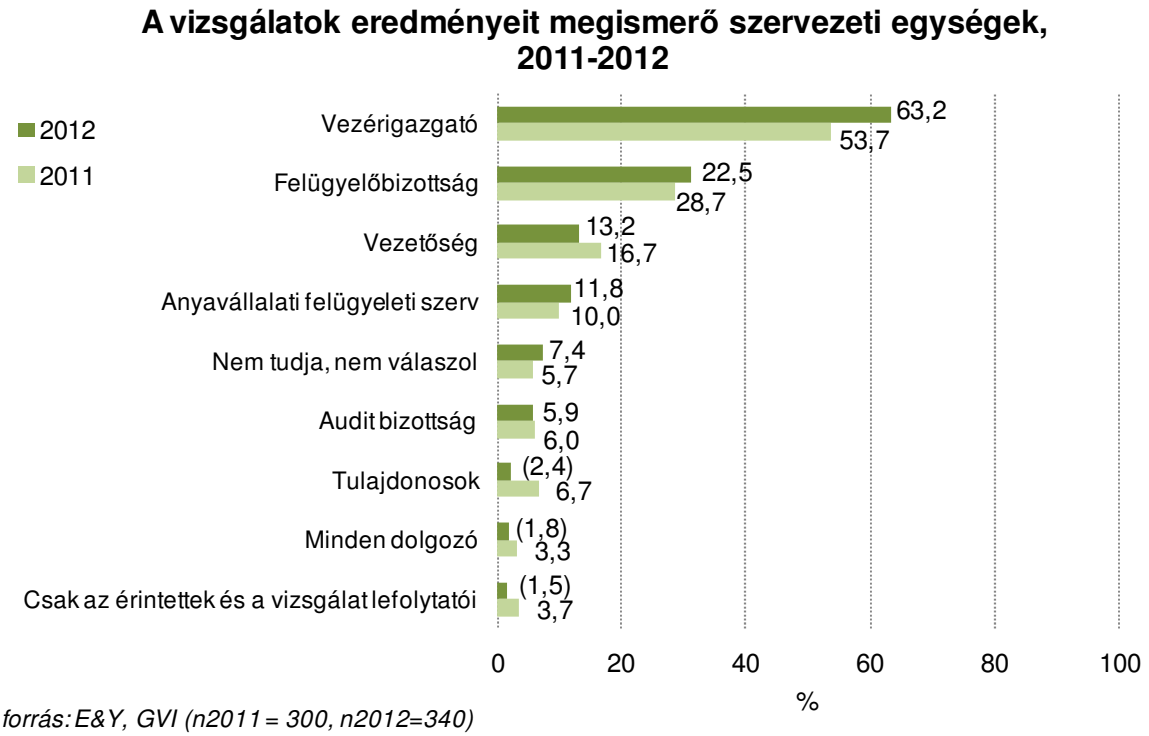

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 300, n2012=340)

Megjegyzés: százalékos megoszlás az összes válaszadó számának arányában. Egyszerre több válasz is adható volt, így a kérdésre adott igen válaszok arányainak összege meghaladja a 100%-ot. Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

A vállalatok 33%-ánál (112 cég) van külön eljárásrend arra az esetre, ha a vizsgálat során felmerül valamely munkatárs érintettsége. Ezen belül 43%-uknál (48 vállalat) belső vizsgálatot folytatnak (belső ellenőrzés, fegyelmi eljárás), 31%-uknál (35 cég) pedig a konkrét esettől függően az írásbeli szabályzat szerint járnak el. 21 cég jelezte, hogy ebben az esetben azonnali elbocsátás a bevett eljárás, 5 vállalatnál rendőrségi feljelentést tesznek, 5 cégnél pedig nem válaszoltak a kérdésre.

Felderített csalás, visszaélés

A megkérdezett cégek 21%-ánál (70 vállalat) volt felderített visszaélés, csalás az utóbbi öt évben, mely szinte megegyezik az egy évvel ezelőtti eredménnyel (22%).

6.4. táblázat: Volt-e felderített visszaélés, csalás az utóbbi öt évben az ön cégénél?

	2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Igen	65	21,7	70	20,9
Nem	234	78,3	265	79,1
Összesen	299	100,0	335	100,0
Nem válaszolt	1		5	
Mindösszesen	300		340	

forrás: E&Y, GVI

A fenti 70 vállalat vezetőjétől azt is megkérdeztük, hogy hogyan derült fény ezekre a visszaélésekre. Az eredmények azt mutatják, hogy a legtöbb esetben (32 cég) a belső ellenőrzés derítette fel az ügyet, 28-an jelezték, hogy véletlenül derült fény a csalásra, 18 esetben számlák egyeztetése során, 12 esetben menedzsment vizsgálat fedezte fel a csalást vagy visszaélést, 10 esetben rendőrségi bejelentés nyomán derült fény az ügyre. 5-5 esetben beismerés, illetve etikai forródrótra érkezett bejelentés vezetett az ügy feltárásához, 2 cégnél pedig külső audit észlelte a csalást. 14-en adtak egyéb választ, melyek között több vállalatnál is szerepelt a munkatársak és az ügyfelek jelzése, bejelentése, valamint a leltározás, illetve szúrópróbaszerű ellenőrzés során történő felfedezés (lásd a 6.4. ábrát).[9]

[9] A válaszadók több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

6.4. ábra: Az elmúlt öt évben előfordult csalás, visszaélés felderítésének forrásai (vállalatok száma), 2012

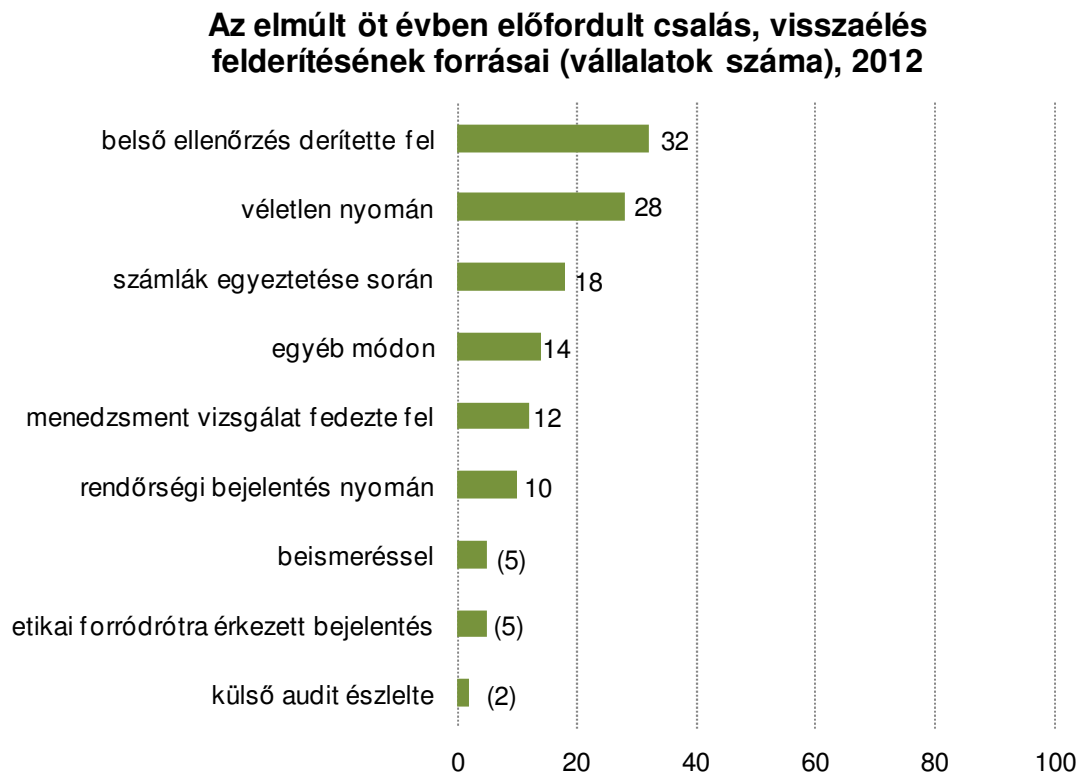

forrás: E&Y, GVI (n2012 = 70)

Megjegyzés: Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Azon 70 vállalattól, melyeknél volt felderített visszaélés, csalás az utóbbi öt évben, azt is megkérdeztük, hogy milyen következményekkel (szankciókkal) járt ez az esemény. Fegyelmivel történő elbocsátásról a cégek 72%-a (tavaly 62%) számolt be. Írásbeli vagy szóbeli figyelmeztetéssel 52%-uk élt (2011-ben 42%). Közös megegyezéssel való elválásról 51%-uk számolt be (tavaly 62%), rendőrségi feljelentésről pedig 48%-uk (tavaly 46%). Fegyelmi eljárást a vállalatok 41%-a említett (tavaly 54%), prémium-megvonást pedig 30%-uk (tavaly 26%) alkalmazott (lásd a 6.5. ábrát).[10]

Azon 70 cég körében, ahol volt felderített visszaélés, csalás az utóbbi öt évben, 24% a csalások megelőzésével foglalkozó önálló részleggel rendelkezők aránya, a többi vállalatnál pedig csak 4%. Fordított logikával szemlélve a jelenséget: az önálló csalásmegelőző részleggel rendelkező cégek 61%-ánál volt felderített csalás, a többi cég esetében pedig ez az arány 17%. Ebből arra következtethetünk, hogy az önálló részleg léte – hatékony működése révén – növeli a felderített csalások számát, illetve az is lehetséges, hogy a csalás kockázatának inkább kitett cégek működtetnek nagyobb arányban ilyen részleget.

Azt is megvizsgáltuk, hogy vannak-e mintánkban olyan vállalatok, melyek etikai vétség előfordulását nem jelezték a válaszadáskor, de felderített csalásról beszámoltak. Ez logikailag inkonzisztens válaszadást jelent, mivel a csalás is egyfajta etikai vétséget jelent. Az eredmények azt mutatják (lásd a 6.5. táblázatot), hogy a 340-ből összesen 23 vállalat adott ilyen módon inkonzisztens választ (akár tájékozatlanság, akár a kérdés félreértése miatt), tehát beszámolójuk szerint még soha nem fordult elő etikai vétség a cégnél, de az elmúlt öt évben felderített csalásról beszámoltak.

6.5. táblázat: Az etikai vétségről és a felderített csalásról beszámoló vállalatok száma, darab, 2012

		Etikai vétség		
		Nem volt	Volt	Összesen
Csalás	Nem volt	208	57	265
	Volt	23	47	70
	Nem tudja	1	4	5
	Összesen	232	108	340

[10] A válaszadók több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

6.5. ábra: Az elmúlt öt évben alkalmazott szankciók csalás, visszaélés esetén, 2011-2012

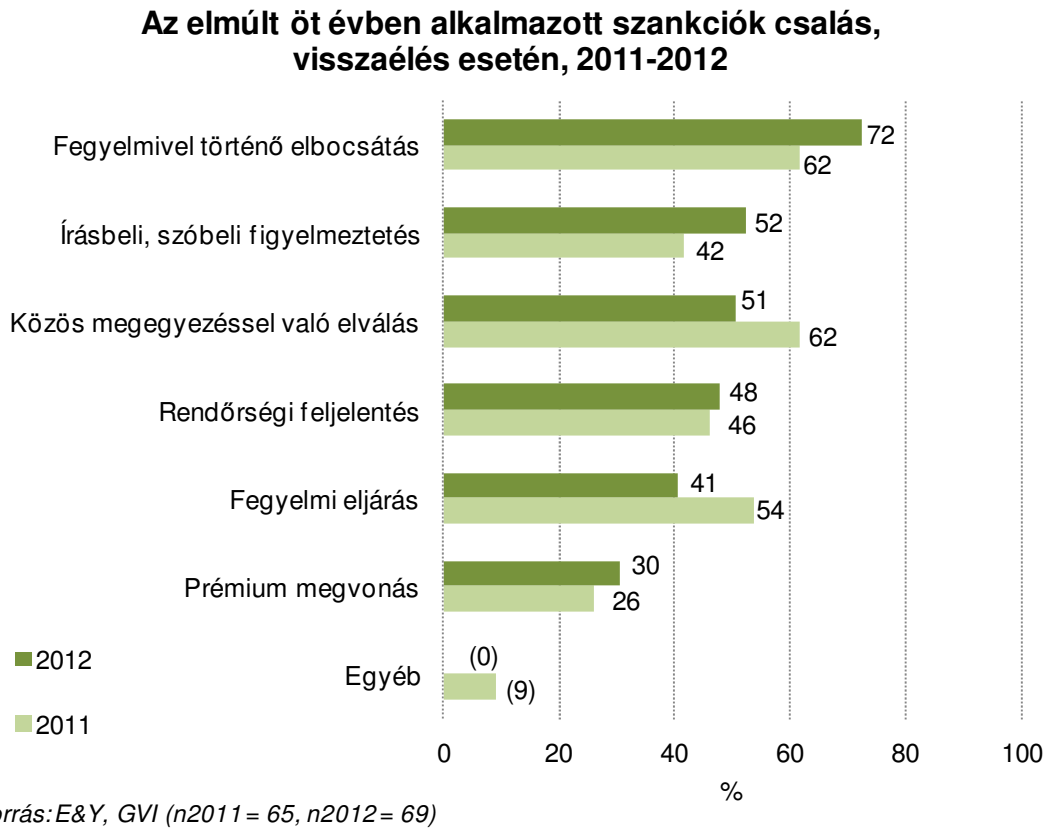

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 65, n2012 = 69)

Megjegyzés: egyszerre több válasz is adható volt, így a kérdésre adott igen válaszok arányainak összege meghaladja a 100%-ot.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Elektronikus dokumentumok, adatkezelés

A csalás és munkahelyi visszaélés jelenségének feltérképezésekor külön kitértünk arra a témakörre is, hogy az esetleges visszaélések felderítése során a cégek számításba vesznek-e elektronikus dokumentumokat, e-maileket mint esetleges bizonyítékokat.

Az érvényesen válaszoló vállalatok 31%-a (2011-ben 15%) minden felmerülő alkalommal figyelembe veszi az elektronikus dokumentumokat, 22%-uk (tavaly 33%) esetenként, 47%-uk (2011-ben 52%) pedig soha. Az adatok szerint tehát 2011 és 2012 között nőtt a vállalatok ilyen irányú tudatossága (lásd a 6.6. ábrát). Ezen gyakorlat a tőzsdén jegyzett, a külföldi (rész)tulajdonú és az 1 milliárd forint feletti éves árbevételű cégeknél relatíve gyakrabban fordul elő, mint a többi vállalatnál.

6.6. táblázat: A visszaélések felderítése során számításba vesznek-e elektronikus dokumentumokat mint esetleges bizonyítékokat, 2011-2012

	2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Igen, minden alkalommal	40	15,2	95	30,5
Esetenként igen	87	33,1	69	22,2
Nem, soha	136	51,7	147	47,3
Összesen	263	100,0	311	100,0
Nem válaszolt	37		29	
Mindösszesen	300		340	

forrás: E&Y, GVI

6.6. ábra: A visszaélések felderítése során számításba vesznek-e elektronikus dokumentumokat mint esetleges bizonyítékokat (százalék), 2011-2012

forrás: E&Y, GVI (n2011=263, n2012=311)

Azon 164 cég közül, melyek jelezték, hogy az esetleges visszaélések felderítése során előfordul (esetenként, vagy mindig), hogy megvizsgálják az elektronikus dokumentumokat. 74 vállalatnál az IT osztály munkatársa gyűjti be az elektronikus adatokat a vizsgálatkor. 19 cég esetében a compliance osztály alkalmazottja a felelős ezért, 4 esetben azt jelezték, hogy külső szakértőt bíznak meg a feladattal, 11 válaszadó pedig nem válaszolt a kérdésre. Jelentős számú (58) válaszadó adott „egyéb választ" a kérdésre, akik közül 29-en jelezték, hogy vállalatuknál a vezetőség (pl. felsővezető, ügyvezető, csoportvezető) gyűjti be az elektronikus adatokat, 1 cégnél a vállalat tulajdonosa, 13 vállalat esetében a belső ellenőr, vagy belső ellenőrzési osztály végzi el ezt a feladatot, és csak 2 megkérdezett cégnél bízzák ezt a rendőrségre. A fennmaradó 13 darab egyéb válasz nehezen csoportosítható, a válaszokból az derül ki, hogy létrehoznak/kineveznek egy ad hoc csoportot vagy személyt a munka elvégzésére.

A kérdésre, mely arra vonatkozott, hogy a cégnél milyen elektronikus adatokat gyűjtenek be egy esetleges visszaélés kivizsgálása során, több választ is adhattak a megkérdezettek (lásd a 6.7. ábrát).

Legnagyobb arányban, az esetek 81%-ában (2011-ben 85%) azt jelezték a vállalatvezetők, hogy a vizsgálat során összegyűjtik az e-maileket. Laptopokat és asztali számítógépeket a cégek 63%-ánál (tavaly 65%) foglalnak le a visszaélés kivizsgálása során. A vállalatok 52%-a (2011-ben 42%) jelezte, hogy az esetleges visszaélések kivizsgálása során begyűjtik a pénzügyi adatokat, riportokat és bérszámfejtési adatokat. Fájlszerverekről válogatott fájlokat pedig a cégek 47%-ánál (2011-ben 46%) vizsgálnak. A mobiltelefonokat, blackberry-ket és PDA-kat a cégek 45%-ánál (2011-ben 43%) vizsgálják, a visszaállított adatmentéseket pedig 40%-uknál (tavaly 42%), „Egyéb választ" 12 cégtől kaptunk, melyek a cégek belső kamerarendszerének felvételeire, digitális hangfelvételekre, szállítólevelekre és készletnyilvántartásokra vonatkoztak. Az eredmények azt mutatják, hogy 2011 és 2012 között nem változott jelentősen a vizsgálatok során begyűjtött elektronikus adatok köre.

6.7. ábra: Vizsgálatok során begyűjtött elektronikus adatok, 2011-2012

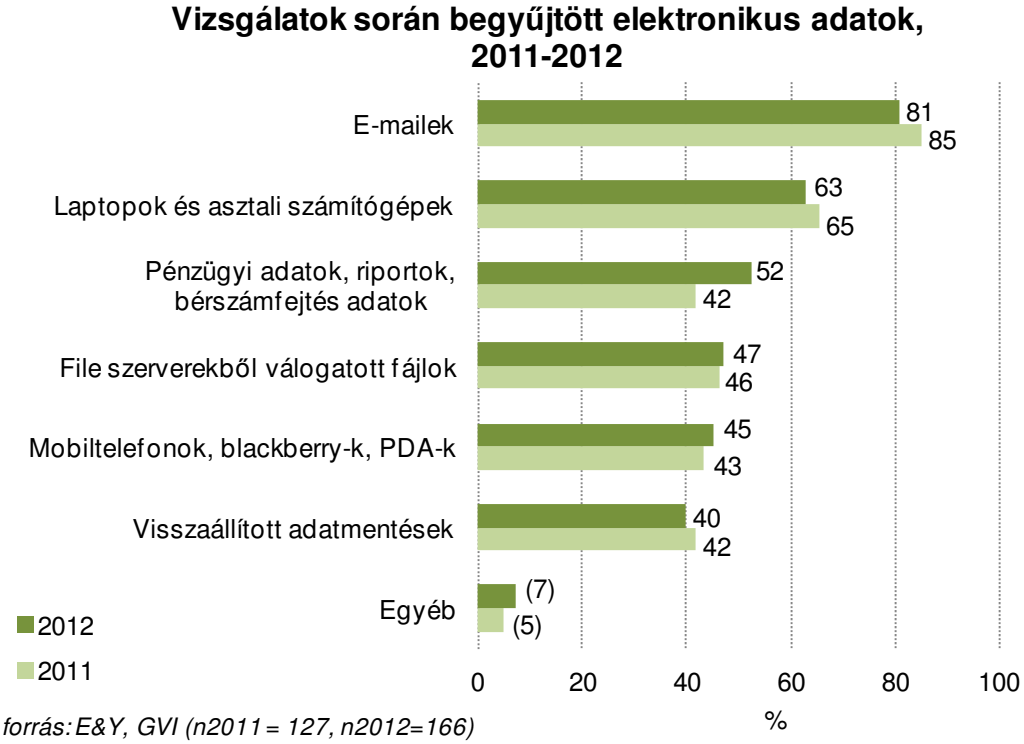

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 127, n2012=166)

Megjegyzés: egyszerre több válasz is adható volt, így a kérdésre adott igen válaszok arányainak összege meghaladja a 100%-ot. Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

Az adatvédelmi szabályok figyelembevételére vonatkozó kérdésünkre adott érvényes válaszok azt mutatják, hogy egy esetleges belső vizsgálat során a vállalatok több, mint négyötöde (78%) mindig figyelembe veszi az adatvédelmi szabályokat és ez az arány nem változott 2011 óta. 14%-uk jelezte (tavaly 12%), hogy csak esetenként veszik figyelembe ezeket a szabályokat, 9%-uk (2011-ben 10%) pedig soha. A legnagyobb arányban a külföldi (rész)tulajdonban levő és a tőzsdén megjelenő vállalatok veszik figyelembe az adatvédelmi szabályokat.

6.7. táblázat: Figyelembe veszik-e az adatvédelmi szabályokat egy esetleges belső vizsgálat során?

	2011		2012	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Mindig figyelembe veszik	225	78,1	244	77,5
Esetenként figyelembe veszik	34	11,8	44	14
Nem veszik figyelembe	29	10,1	27	8,6
Összesen	288	100,0	315	100,0
Nem válaszolt	12		25	
Mindösszesen	300		340	

forrás: E&Y, GVI

Egy kérdés erejéig arra is kitértünk, hogy a megkérdezett vállalatvezetők hallottak-e már az elektronikus csalásfelderítésről, és mennyire vannak tisztában annak lehetőségeivel (pl. törölt állományok visszaállítása, számítógépes tevékenység rekonstruálása). Az adatok tanulsága szerint 2011 és 2012 között nőtt az elektronikus csalásfelderítés ismertsége a vállalatvezetők között: a válaszadók 29%-a (tavaly 39%) még soha nem hallott erről, 61%-uk (2011-ben 52%) már hallott róla, de nem ismeri alaposabban, 10%-uk (tavaly 9%) pedig jól ismeri.

2012-ben első ízben arról is megkérdeztük a vállalatvezetőket, hogy szerintük melyik informatikai veszélyforrás jelenti a vállalati korrupció szempontjából a legnagyobb kockázatot. A vállalatvezetők legnagyobb része (37%) úgy látja, a legnagyobb kockázat informatikai szempontból a cég által tárolt adatok munkatársak általi kiszivárogtatásában és harmadik félnek való átadásában rejlik, 28%-uk szerint a vállalati adatok kilépő dolgozók általi eltulajdonítása a legkockázatosabb a vállalati korrupció szempontjából, 16%-uk szerint pedig a cég által tárolt adatok külső behatolás következtében történő eltulajdonítása és egy harmadik félnek való átadása. A válaszadók 10-10%-a a cég működésre hatással lévő, tárolt (pl. pénzügyi) adatok meghamisítását, manipulálását, illetve a vállalati adatok külső behatolás következtében történő eltulajdonítását tartja a legkockázatosabbnak (lásd 6.8. ábrát).

6.8. táblázat: A vállalatvezetők szerint a korrupció szempontjából legkockázatosabb informatikai veszélyforrások, 2012

	2012	
	Esetszám	Százalék
Vállalati adatok kilépő dolgozók általi eltulajdonítása	84	27,8
Vállalati adatok külső behatolás következtében történő	29	9,6
A cég által tárolt adatok munkatársak általi szivárogtatása	112	37,1
A cég által tárolt adatok külső behatolás következtében	48	15,9
A cég működésre hatással lévő, tárolt (pl. pénzügyi) adatok	29	9,6
Összesen	302	100,0
Nem tudja	30	
Nem válaszol	8	
Mindösszesen	340	

forrás: E&Y, GVI

6.8. ábra: A vállalatvezetők szerint a korrupció szempontjából legkockázatosabb informatikai veszélyforrások (százalék), 2012

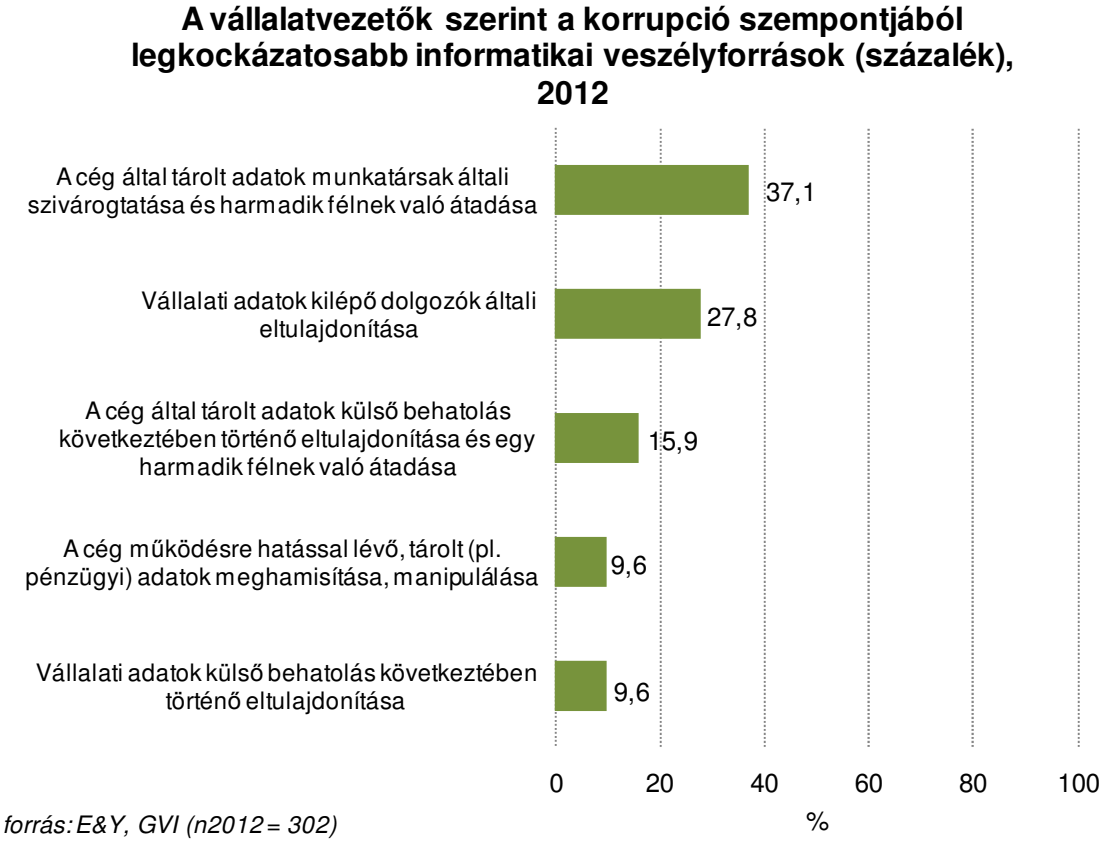

forrás: E&Y, GVI (n2012 = 302)

A vállalatvezetőket arról is megkérdeztük, hogy véleményük szerint milyen gyakran fordul elő, hogy a cégüktől kilépő kollégák magukkal visznek olyan adatokat, fájlokat, melyek a vállalat szellemi tulajdonát képezik. A válaszadók egy tizenegy fokú skála valamely értékét adták meg, ahol a nulla jelentése az volt, hogy ez sohasem fordul elő, a 10-es jelentése pedig az, hogy ez minden kilépő esetén megtörténik. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók 37%-a (tavaly 48%) úgy látja, ez soha nem fordul elő (lásd a 6.9. ábrát). A 10-es értéket 3 válaszadó jelölte meg. Az előző évi eredményekhez hasonlóan a kérdésre válaszoló 331 megkérdezett 93%-a (tavaly 92%) legfeljebb 5-ös értéket adott meg, az összes válasz átlaga pedig mindössze 1,72 (2011-ben 1,6). A legmagasabb átlagos pontszámot a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező (2,6 pont), a 250 fő feletti létszámú (2,0 pont), az 5 milliárd forint feletti éves árbevételű (2,3 pont), valamint a tőzsdén jegyzett cégek (2,7 pont) esetében tapasztaltuk.

Az alacsony értékekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a vállalatvezetők általában nem tartják reális kockázatnak azt, hogy a cégtől kilépő munkatársak a vállalat szellemi tulajdonát képező adatokat visznek magukkal. Ez némileg ellentmondani látszik a fentiekben ismertetett eredménnyel, amely szerint a vállalatvezetők a korrupció szempontjából második legkockázatosabb informatikai veszélyforrásnak tartják a vállalati adatok kilépő dolgozók általi eltulajdonítását. (Azon vállalatvezetők között, akik a legkockázatosabb informatikai veszélyforrásként jelölték meg ezt, az előfordulási gyakoriságra adott pontszám átlaga 2,77, mely magasabb, mint a teljes mintában kapott átlag, de még így is viszonylag alacsonynak mondható.) Lehetséges, hogy a válaszadók úgy vélik, a vállalati korrupció szempontjából jelentős kockázati tényezőt *jelentene*, ha a cégtől kilépő kollégák magukkal vinnének adatokat és fájlokat, de úgy gondolják, hogy saját vállalatuknál ilyen nem, vagy csak ritkán fordul elő.

Emellett az adatokból az is látszik, hogy a vállalatok egyre jobban odafigyelnek az informatikai hátterű kockázatokra: a megkérdezett cégek 37%-ánál léteznek olyan eljárásrendek, melyek megakadályozzák, hogy a kilépő dolgozók céges állományokat mentsenek külső adathordozókra, vagy másképpen vigyék azokat magukkal. Ez jelentős emelkedést mutat a tavalyi eredményhez képest, amikor mindössze 25% volt a megfelelő adat.

6.9. ábra: Annak előfordulása a megkérdezettek szerint, hogy a kilépő kollégák magukkal visznek olyan adatokat, fájlokat, melyek a cég szellemi tulajdonát képezik, 2011-2012

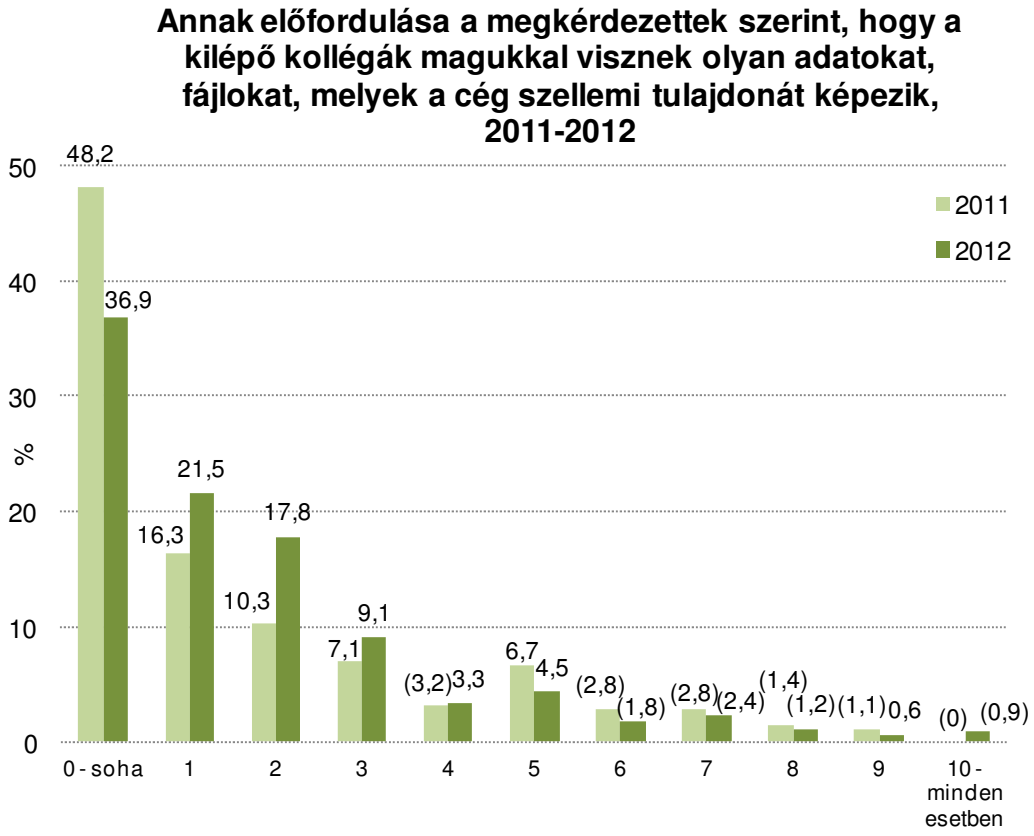

forrás: E&Y, GVI (n2011 = 282, n2012 = 331)

Megjegyzés: az ábrán látható százalékok a kérdésre választ adó vállalatokon (n2011=282, n2012=331) belül az adott pontszámot megjelölő cégek arányát mutatják.
Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

2012-ben első alkalommal tettük fel azt a kérdést a vállalatvezetőknek, hogy mennyire tartanak attól, hogy a munkavállalóik visszaéléseket követnek el az informatikai rendszeren keresztül. A válaszadók itt is egy tizenegy fokú skálán jelölték meg valamely értéket, ahol a nulla jelentése az volt, hogy egyáltalán nem tartanak ettől, a 10-es jelentése pedig az, hogy nagyon tartanak ettől. A 6.10. ábrán látható, hogy a vállalatvezetők 28%-a egyáltalán nem tart attól, hogy dolgozóik visszaéléseket követnek el az informatikai rendszeren keresztül. A 10-es értéket mindössze 2 válaszadó jelölte meg. A kérdésre válaszoló 339 cégvezető 93%-a legfeljebb 5-ös értéket adott meg, az összes válasz átlaga pedig mindössze 2,08, tehát elmondható, hogy ezt a veszélyt nem tartják jelentősnek a magyarországi vállalatvezetők. A legmagasabb átlagos pontszámot a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező (2,6 pont), a 250 fő feletti létszámú (2,8 pont), az 5 milliárd forint feletti éves árbevételű (2,8 pont), valamint a tőzsdén jegyzett cégek (3,0 pont) esetében tapasztaltuk.

6.10. ábra: Mennyire tartanak attól, hogy a munkavállalóik visszaéléseket követnek el az informatikai rendszeren keresztül (százalék), 2012

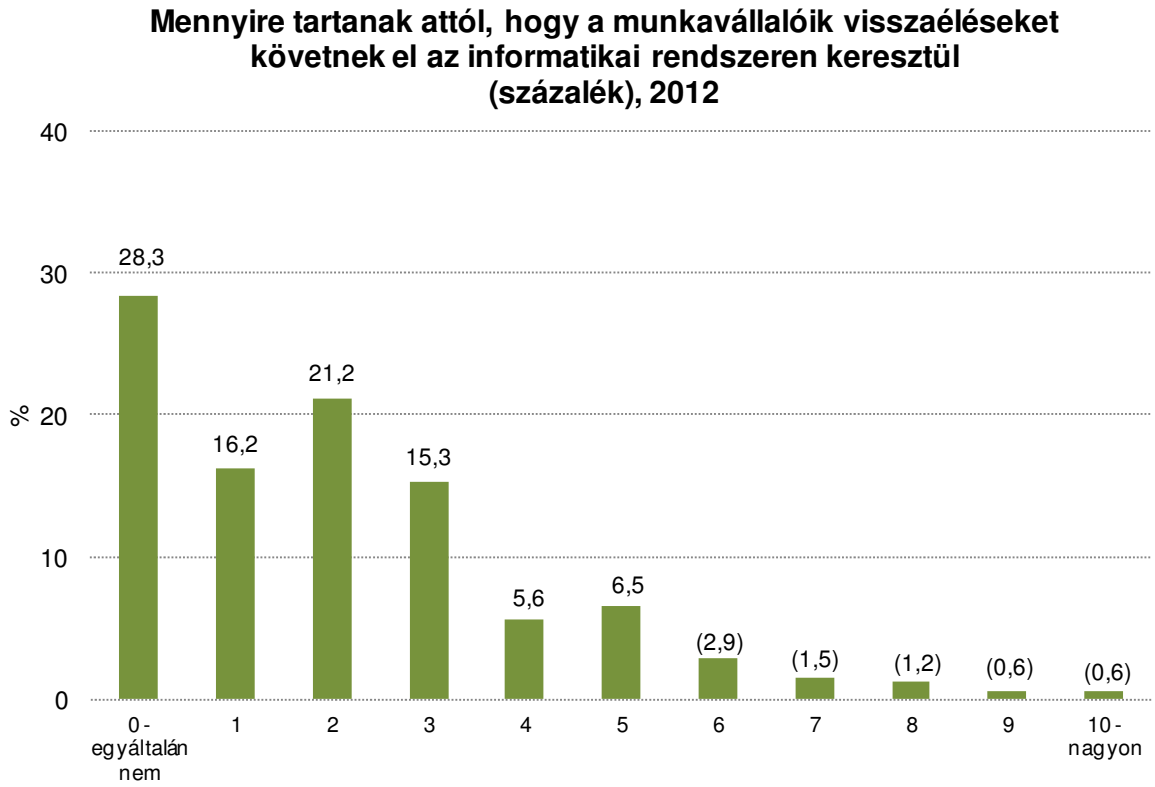

forrás: E&Y, GVI (n2012 = 339)

Megjegyzés: Azokat az arányokat zárójelbe tettük, amelyeknél az esetszám tíznél kisebb volt.

A csalás és visszaélés megakadályozása érdekében tett vállalati lépések

Az alábbi szakaszban – az Integritás Index logikájához hasonló módon (lásd a 2. fejezetet) – egy összevont mutató segítségével térképezzük fel a cégek azon lépéseit, melyeket a csalás és visszaélés megelőzése, illetve megakadályozása érdekében alkalmaznak. Az összevont mutatószám azt fejezi ki, hogy a vizsgálatba bevont cégek mennyire tesznek aktív lépéseket a csalás és visszaélés megakadályozása érdekében, tehát mennyire tartják működésüket veszélyeztető jelenségeknek ezeket.

Az összevont mutató (Csalásellenesség Index, vagy CSI) összefoglalóan tartalmazza azokat a különböző megoldásokat, amelyeket a vállalat a csalás ellen tesz. Az index összeállításakor összesen hét jellemzőt vettünk figyelembe (lásd a 6.9. táblázatot).

6.9. táblázat: A Csalásellenesség Index – a csalás és visszaélés megakadályozása érdekében tett vállalati lépések gyakorisága, 2011-2012

		2011		2012	
		Az adott lépést alkalmazó cégek száma	Adott lépést alkalmazó cégek aránya a teljes mintában (%)	Az adott lépést alkalmazó cégek száma	Adott lépést alkalmazó cégek aránya a teljes mintában (%)
Van a cégnél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (*fraud risk management*)	FRAUDRISK	29	9,7	29	8,5
Van a cégnél a visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzat	VISSZAELES	36	12,0	50	14,9
Van követendő folyamat arra az esetre, ha a cégnél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak	PCSALAS	97	32,3	106	31,9
Van külön eljárásrend arra az esetre, ha a vizsgálat során valamely munkatárs érintettsége merül fel	PMUNKA	33	11,0	112	33,4
Az esetleges visszaélések felderítése során számításba vesznek elektronikus dokumentumokat, leveleket mint esetleges bizonyítékokat	ELEKTRODOK	127	42,3	164	52,7
Jól ismeri az elektronikus csalásfelderítés lehetőségeit	ELEKTOFEL	27	9,0	32	9,5
Vannak olyan eljárásrendek, melyek megakadályozzák, hogy a kilépő dolgozók céges állományokat mentsenek külső adathordozókra vagy másképpen vigyék azokat magukkal	KIMENT	72	24,0	122	37,1

Megjegyzés: A táblázatban egymástól függetlenül választható lépések szerepelnek, így az arányok összege nagyobb, mint 100%.

A Csalásellenesség Index – az Integritás Indexhez hasonlóan – a fenti kérdésekre adott válaszokat összegzi (lásd a (3) képletet). A mutatót százas skálára vetítettük ki, így maximuma 100, minimuma pedig 0. 100-as értéket akkor kap egy vállalat, ha minden figyelembe vett intézkedést alkalmaz, 0-t akkor, ha egyet sem.

$$CSI_i = FRAUDRISK_i + VISSZAELES_i + PCSALAS_i +$$

$$+ PMUNKA_i + ELEKTRODOK_i + ELEKTFEL_i + KIMENT_i \quad (3)$$

ahol CSI_i: Csalásellenesség Index értéke egy *i* cégnél és az elemi mutatók (szögletes zárójelben az ezek által felvehető értékek):

$FRAUDRISK_i$ = Van-e a cégnél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (*fraud risk management*)? [0,1]
$VISSZAELES_i$ = Van-e a cégnél a visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzat? [0,1]
$PCSALAS_i$ = Van-e követendő folyamat arra az esetre, ha a cégnél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak? [0,1]
$PMUNKA_i$ = Van-e külön eljárásrend arra az esetre, ha a vizsgálat során valamely munkatárs érintettsége merül fel? [0,1]
$ELEKTRODOK_i$ = Az esetleges visszaélések felderítése során számításba vesznek-e elektronikus dokumentumokat, leveleket mint esetleges bizonyítékokat? [0,1]
$ELEKTFEL_i$ = Jól ismeri-e az elektronikus csalásfelderítés lehetőségeit? [0,1]
$KIMENT_i$ = Vannak-e olyan eljárásrendek, melyek megakadályozzák, hogy a kilépő dolgozók céges állományokat mentsenek külső adathordozókra vagy másképpen vigyék azokat magukkal? [0,1]

Az egyenlet jobb oldalán a Csalásellenesség Index számításánál tekintetbe vett indikátorok szerepelnek, az i index az i cégnek egyes indikátorokra adott válaszait, CSI_i a Csalásellenesség Indexnek az i cégnél kapott elemi értékét jelenti (i = 1…..n), ahol n a figyelembe vett cégek száma. Egy kiválasztott n elemű cégcsoportnál a Csalásellenesség Index értékét a vállalati értékek átlagaként határozzuk meg.

A *CSI2012i* egyes elemi mutatóit az alábbi módon definiáljuk:

Elemi mutató neve	Kategóriák	A kategória értéke
Van a cégnél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (*fraud risk management*)	Igen Nem	1 0
Van a cégnél a visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzat	Igen Nem	1 0
Van követendő folyamat arra az esetre, ha a cégnél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak	Igen Nem	1 0
Van külön eljárásrend arra az esetre, ha a vizsgálat során valamely munkatárs érintettsége merül fel	Igen Nem	1 0
Az esetleges visszaélések felderítése során számításba vesznek elektronikus dokumentumokat, leveleket mint esetleges bizonyítékokat	Igen Nem	1 0
Jól ismeri az elektronikus csalásfelderítés lehetőségeit	Igen Nem	1 0
Vannak olyan eljárásrendek, melyek megakadályozzák, hogy a kilépő dolgozók céges állományokat mentsenek külső adathordozókra vagy másképpen vigyék azokat magukkal	Igen Nem	1 0

A mutatót százas skálára vetítettük ki (lásd a (4) képletet), így maximuma 100, minimuma pedig 0. 100-as értéket akkor kap egy vállalat, ha minden figyelembe vett intézkedést alkalmaz, 0-t pedig akkor, ha egyet sem.

Elméleti maximum e struktúra mellett:

FRAUDRISK [1] + VISSZAELES [1] + PCSALAS [1] + PMUNKA [1] +

ELEKTRODOK [1] + ELEKTFEL [1] + KIMENT [1] = 7

Szorzó a 100-as skálára vetítéshez: 100/7=14,28

$$CSI100_i = CSI_i * 14{,}28 \quad (4)$$

A Csalásellenesség Index (CSI100) megoszlását a 6.11. ábra mutatja. Az index átlaga 2012-ben 26 pont volt, azaz 2011-hez képest 9 százalékpontot emelkedett.

6.11. ábra: A Csalásellenesség Index átlagos értékei, 2011-2012

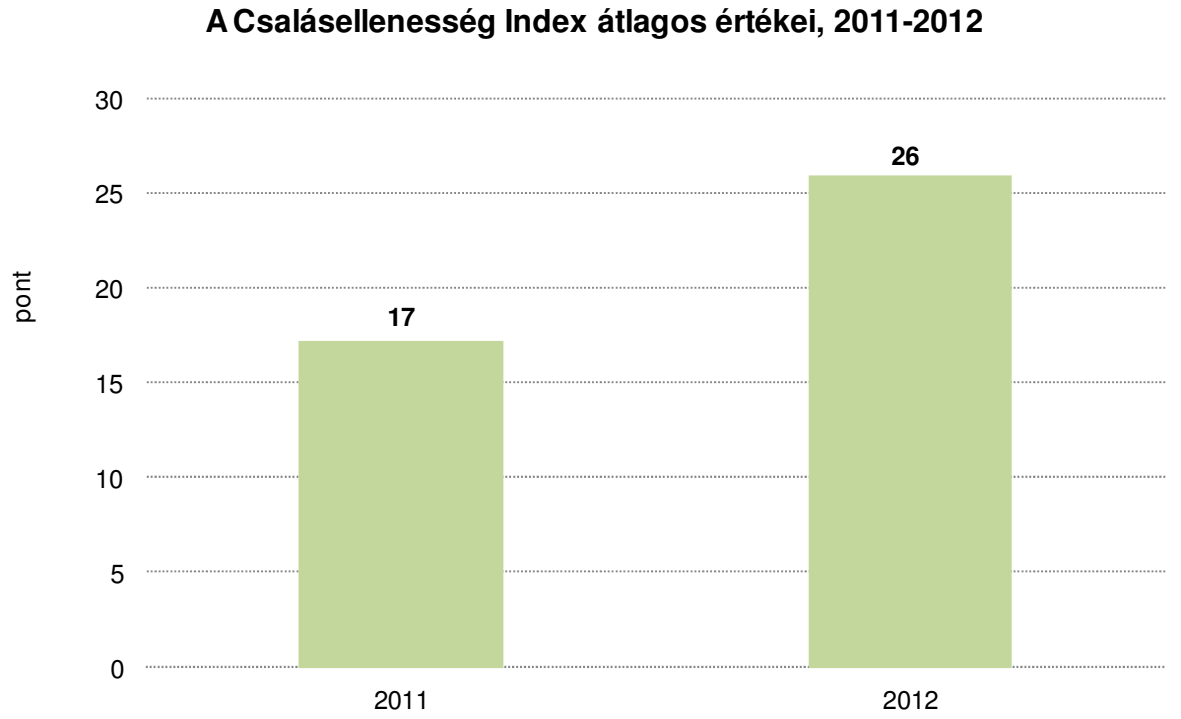

forrás: E&Y, GVI (n2011=308, n2012=345)

Az eredmények azt mutatják, hogy a csalásellenes lépések száma jelentősen eltér a cégek különböző jellemzők szerint képzett csoportjaiban (lásd a 6.12. ábrát). A vállalatméret növekedésével nő a Csalásellenesség Index értéke. A legalább részben külföldi tulajdonú cégeknél magasabb átlagos index-értéket figyelhetünk meg (32 pont), mint a kizárólag magyar tulajdonban levő vállalatok körében (23 pont). A kérdésre adott válaszok tekintetében a gazdasági ágak szerint nincs különbség a vállalatok között. A legjelentősebb különbséget 2012-ben is a tőzsdei jelenlét szerint tapasztaltuk: a tőzsén jegyzett cégeknél 43 pont, míg a többi cég esetében átlagosan 26 az index átlagos értéke.

Az eredményekből kitűnik, hogy a nagyobb létszámú és a tőzsdén jegyzett cégek vezetése jobban tisztában van a csalás és visszaélés megakadályozására szolgáló eszközökkel, és nagyobb számban élnek ilyen megoldásokkal. Ebből arra is következtethetünk, hogy ezek a vállalatok valószínűleg nagyobb kockázatnak tekintik működésük szempontjából a csalást, ezért jobban megéri nekik költséges lépéseket tenni annak megakadályozása érdekében.

6.12. ábra: A Csalásellenesség Index átlagos értéke a cégek különböző jellemzői szerint, 2012

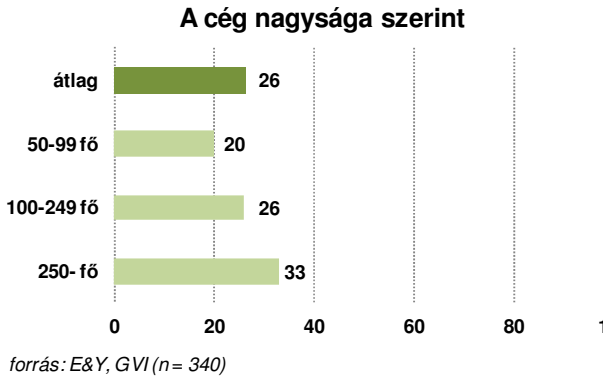

forrás: E&Y, GVI (n = 340)

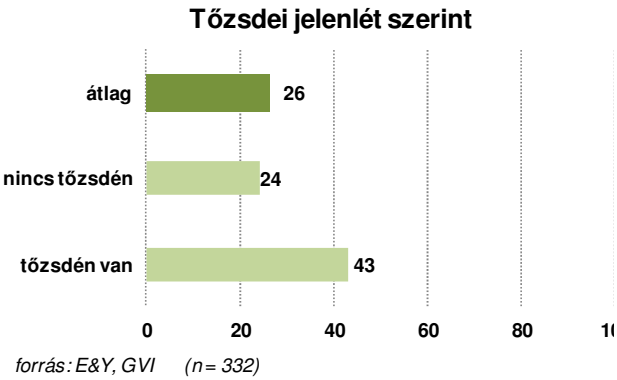

forrás: E&Y, GVI (n = 332)

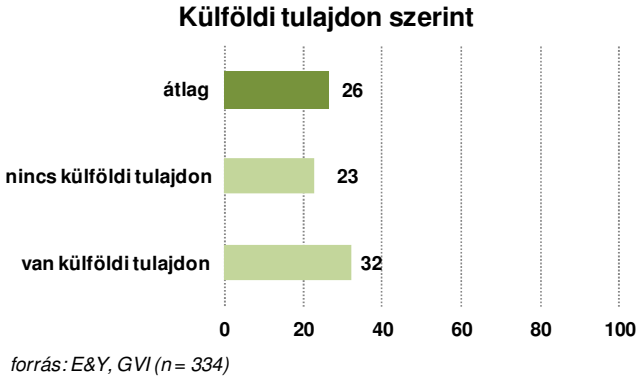

forrás: E&Y, GVI (n = 334)

Mellékletek

M1: Az adatfelvétel és a minta fontosabb jellemzői

Az adatfelvételre 2012. november 27. és 2013. január 18. között került sor. Az adatfelvétel során összesen 340 cégvezető megkérdezése történt személyes, kérdőíves módszerrel. A kérdezettek megoszlását a vállalatban betöltött pozíciójuk szerinti az M1.1. táblázat tartalmazza.

M1.1. táblázat: A kérdezettek megoszlása a betöltött pozíció szerint, %

	gyakoriság	százalék
1 tulajdonos	12	1,3
2 elnök-vezérigazgató	5	0,5
3 műszaki igazgató, minőségi ügyekért felelős igazgató	16	1,7
4 kereskedelmi, gazdasági igazgató	174	18,5
5 igazgató, ügyvezető igazgató	33	3,5
6 általános igazgató-helyettes	45	4,8
7 vezérigazgató	3	0,3
8 vezérigazgató helyettes	2	0,2
9 egyéb vezető	50	5,3
Összesen	340	100,0

A megkérdezett cégek megoszlását a külföldi tulajdon, az árbevétel, a létszám, a tőzsdei jelenét, valamint a gazdasági ág szerint az M1.2 – M1.7. táblázatok tartalmazzák.

A cégek 71%-ában nincs külföldi tulajdon, míg 2%-uknál a jegyzett tőke kisebbségi és 24%-uknál többségi külföldi tulajdonban van. 11 cégnél nem kívántak válaszolni erre a kérdésre. A megkérdezett cégek közül 34 esetben fordul elő, hogy vagy magának a vállalatnak, vagy az anyavállalatnak a papírjai forognak a tőzsdén. A cégek többségének árbevétele 1 milliárd forint feletti volt (65%), míg ez alatti árbevételt 35%-uk ért el 2011-ben (26 cégnél nem válaszoltak az árbevétel nagyságára vonatkozó kérdésre).

M1.2. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a külföldi tulajdon kategóriái szerint, %

	Esetszám	%
nincs	241	70,9
x-50 %	6	1,8
51-x %	82	24,1
Összesen	329	96,8
Nem válaszolt	11	3,2
Mindösszesen	340	100,0

M1.3. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a 2011. évi árbevétel nagysága szerint, %

	Esetszám	%
250-500 MFt	56	16,5
500M-1Mrd Ft	55	16,2
1-5 MrdFt	115	33,8
5-10 MrdFt	39	11,5
10 MrdFt felett	49	14,4
Összesen	314	92,4
Nem válaszolt	26	7,6
Mindösszesen	340	100,0

M1.4. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása a foglalkoztatottak száma szerint, %

	Esetszám	%
50-99 fő	126	37,1
100-249 fő	110	32,4
250 fő vagy felette	99	29,1
Összesen	335	98,5
Nem válaszolt	5	1,5
Mindösszesen	340	100,0

M1.5. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása az állami megrendelések aránya szerint, %

	Esetszám	%
0%	202	59,4
20%	59	17,4
20% felett	62	18,2
Összesen	323	95,0
Nem válaszolt	17	5,0
Mindösszesen	340	100,0

M1.6. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása gazdasági ág szerint, %

	Esetszám	%
1,00 mezőgazdaság	15	4,4
2,00 ipar	118	34,7
3,00 építőipar	19	5,6
4,00 kereskedelem	53	15,6
5,00 turisztika	10	2,9
6,00 szállítás	31	9,1
7,00 egyéb gazdasági szolgáltatás	94	27,6
Összesen	340	100,0

M1.7. táblázat: A kérdezett cégek megoszlása aszerint, hogy a céget, vagy a cég anyacégét jegyzik-e a tőzsdén, %

	Esetszám	%
nem	293	86,2
igen	34	10,0
Összesen	327	96,2
Nem válaszolt	13	3,8
Mindösszesen	340	100,0

M2: Az etikai kódex létének becslése vállalati jellemzők segítségével

Eredmény változó: etikai kódex használata: EKODEX (0,1)

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
magyarázó	tozs_	1,491	,495	9,073	1	,003	4,441
változók	l1	-1,398	,363	14,820	1	,000	,247
	l2	-,610	,321	3,610	1	,057	,543
	klfd_	1,017	,335	9,236	1	,002	2,766
	mgaz	,173	,637	,074	1	,786	1,189
	ipar	-,552	,316	3,049	1	,081	,576
	epip	-,338	,725	,217	1	,641	,714
	Constant	-,632	,263	5,794	1	,016	,532

Megjegyzés:
TOZS_ (0,1): tőzsdén van-e a cég, vagy a cég anyacége
L1 (0,1): létszám - 50-99 fő
L2 (0,1): létszám - 100-249 fő
KLFD_(0,1): van-e külföldi tulajdon a cég jegyzett tőkéjében
MGAZ (0,1): mezőgazdaság
IPAR (0,1): ipar
EPIP (0,1): építőipar

Modell illeszkedés

-2 Log likelihood [a]	Cox & Snell R^2 [b]	Nagelkerke R^2 [b]
316,703	0,169	0,244

a:
http://books.google.com/books?id=kBwS87vdDSwC&printsec=frontcover&dq=t%C3%BAl%C3%A9l%C5%91k%C3%A9szlet&hl=hu&ei=pgUwTdRphITkBqbU0McK&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CCoQ6AEwAQ#v=snippet&q=-2%20log%20likelihood&f=false

b: a két R^2 értelmezéséhez lásd:

http://www.ats.ucla.edu/stat/mult_pkg/faq/general/Psuedo_RSquareds.htm

M3: Az Integritás Index megoszlásai

M3.1. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2012

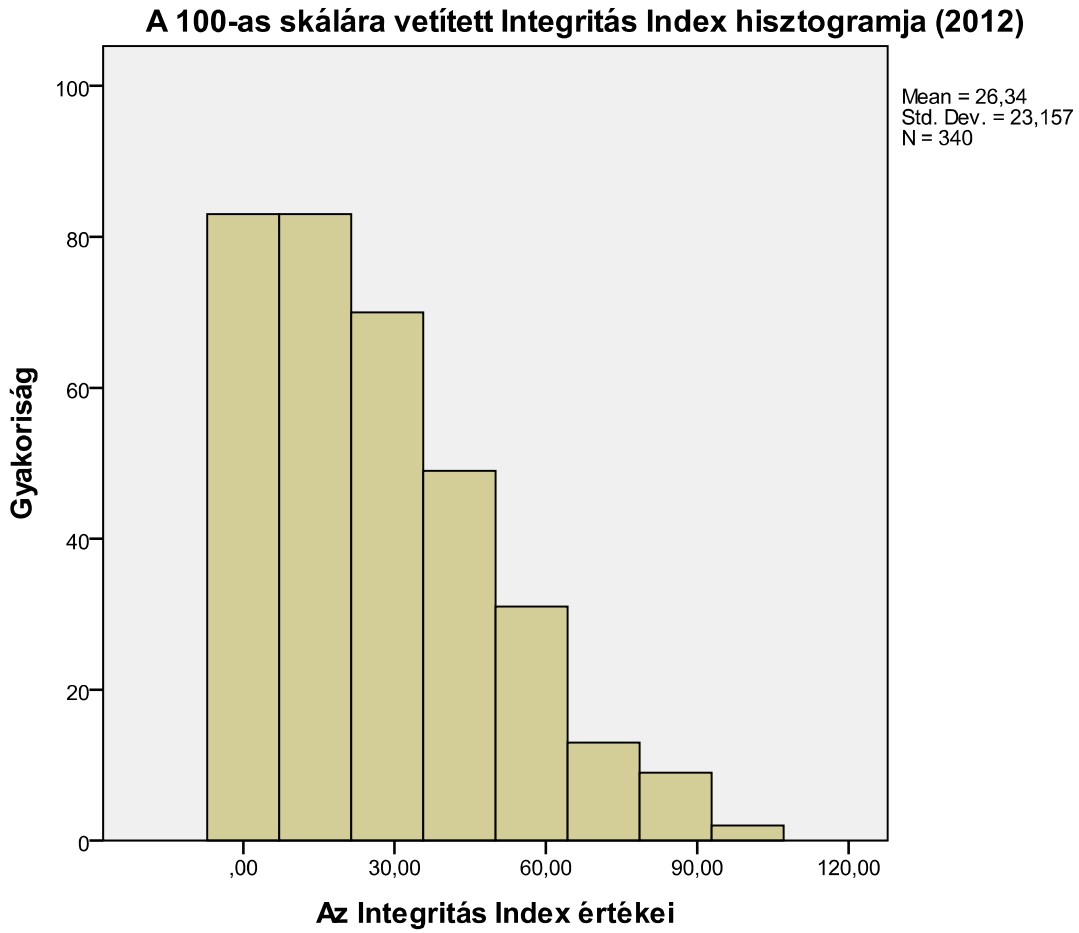

M3.2. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2011

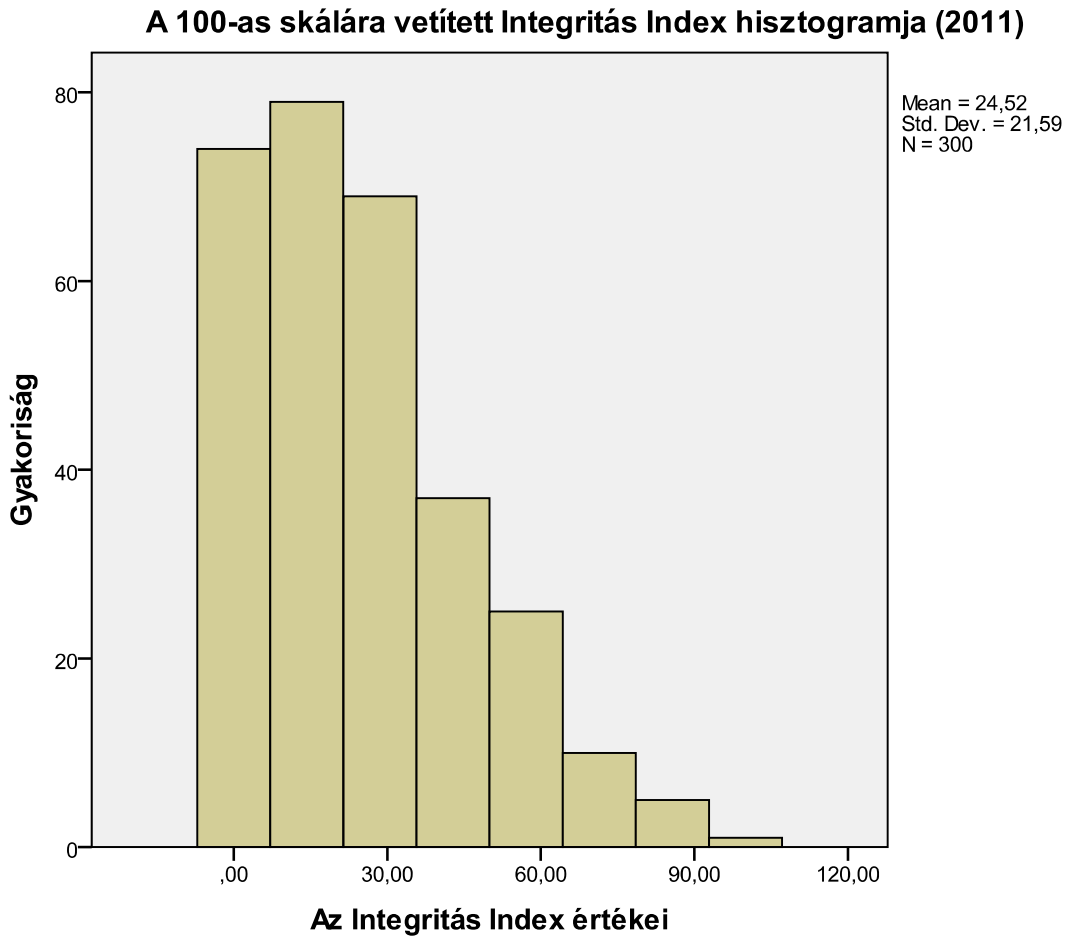

M3.3. ábra: Az Integritás Index megoszlása, 2010

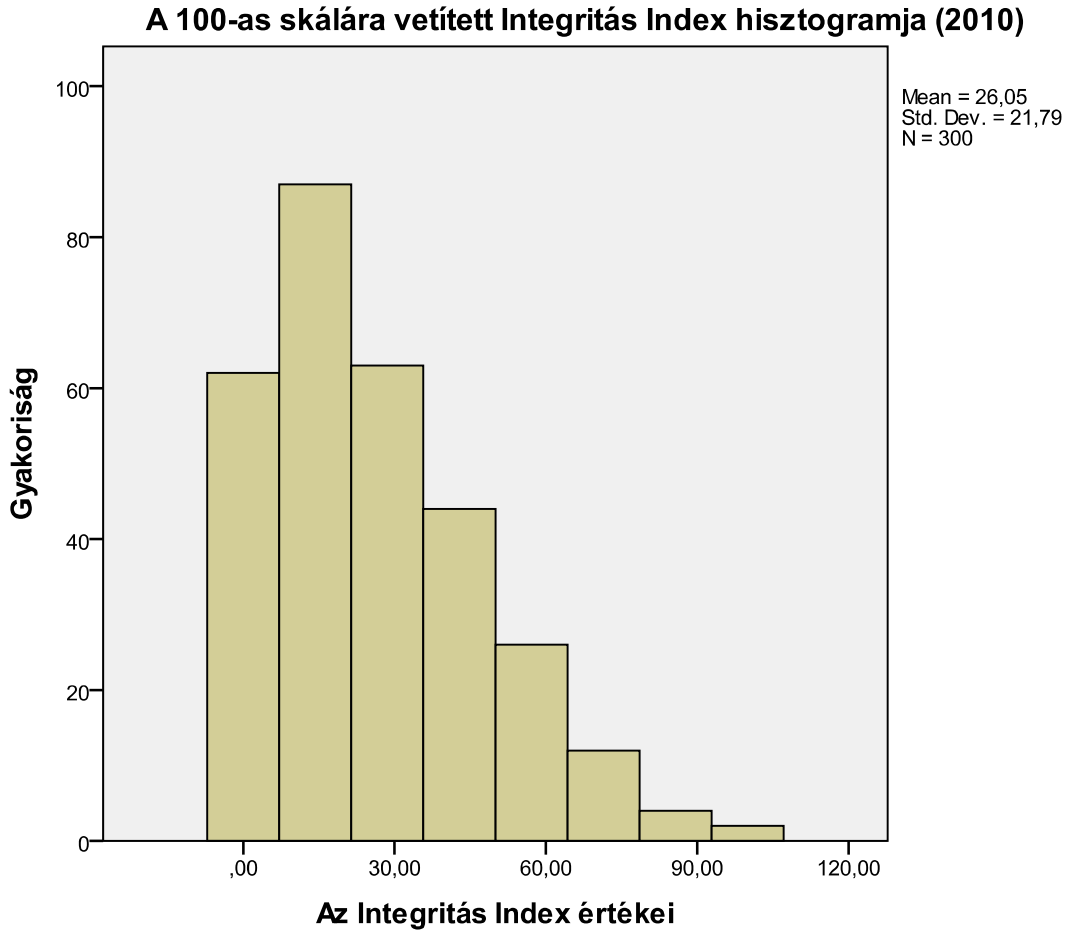

M4: Kiegészítő adattáblák a „Korrupció a közbeszerzési eljárásoknál” című alfejezethez

M4.1. táblázat: A közbeszerzésen elnyert összegből a korrupciós díj aránya a megkérdezettek véleménye szerint, 2010-2012

	2012 (%)	2011 (%)	2010 (%)
0	8	2	5
1	3	0	0
2	2	0	3
3	1	3	1
4	0	0	1
5	8	5	12
6	0	0	2
7	0	1	1
8	1	1	1
9	5	0	1
10	33	42	45
12	2	1	0
13	0	1	1
15	11	8	4
17	0	1	0
20	15	23	18
25	1	1	1
30	7	6	2
32	0	1	0
35	0	0	1
37	0	1	0
40	2	2	0
50	2	4	1
60	1	1	1
75	0	0	1
80	1	0	0

M4.2. táblázat: A vállalatvezetők becslése a korrupt közbeszerzési eljárások arányáról – 2011-2012

	2012 (%)	2011 (%)
Legfeljebb 10%	17,0	11,5
10%-19% között	7,8	9,7
20%-29% között	12,6	13,4
30%-39% között	5,2	4,6
40%-49% között	14,8	17,1
50%-59% között	6,1	6,9
60%-69% között	10,0	10,6
70%-79% között	12,2	4,1
80%-89% között	4,3	7,8
90% felett	10,0	14,3

M5: A Családellenesség Index gyakorisági eloszlása

M5.1. ábra: A Családellenesség Index megoszlása, 2012

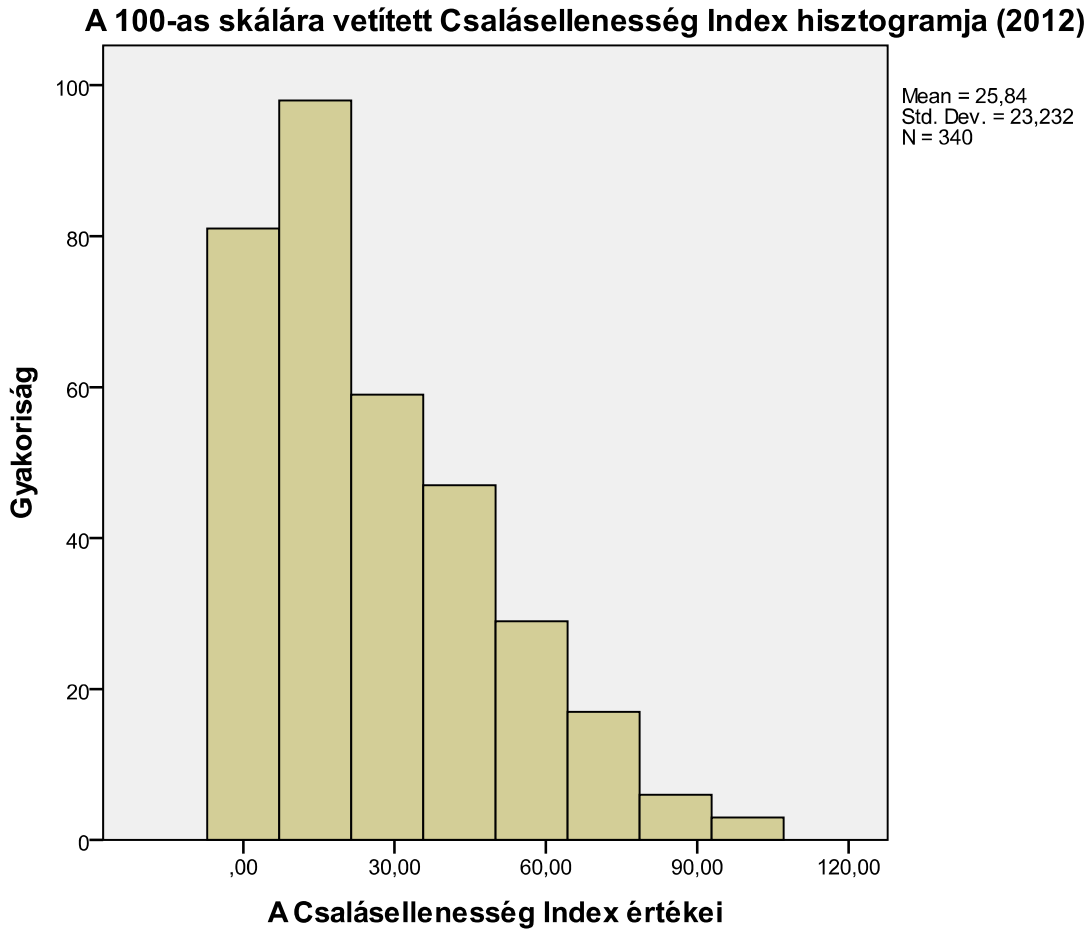

M5.2. ábra: A Családellenesség Index megoszlása, 2011

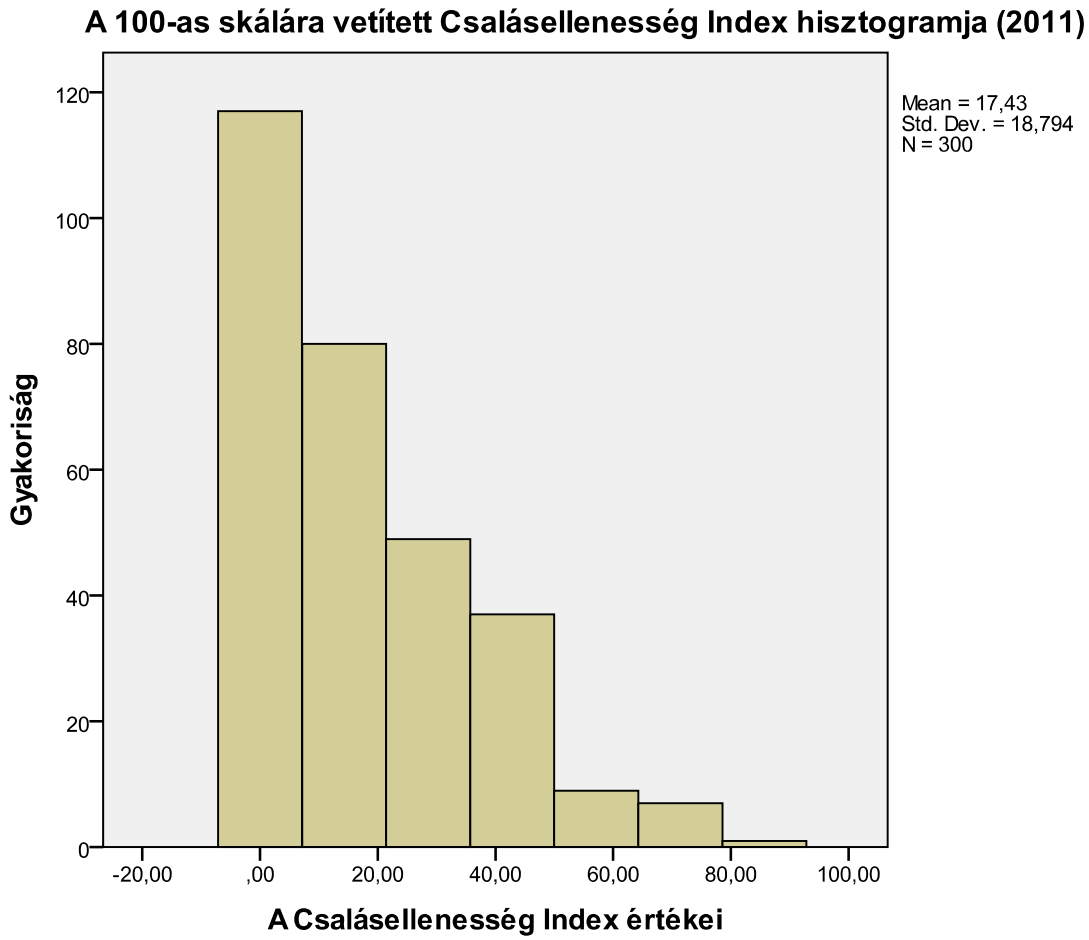

M6: Az adatfelvétel kérdőíve

SORSZÁM

KVÓTA

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Visszaélési kockázatok a magyar piacon

A válaszadás önkéntes. Az adatszolgáltatás kizárólag statisztikai célra történik. A kapott információkat a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény, valamint az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény értelmében bizalmasan kezeljük.

A vállalattal vagy a válaszoló személyével összekapcsolt információkat nem állítunk elő, nem tartunk nyilván és nem hozunk nyilvánosságra.

SZEMÉLYES ADATAIM KEZELÉSÉHEZ HOZZÁJÁRULOK.

A cég megnevezése:……

Címe: □□□□ …… □□□□
Irányítószám település neve település kódja

……
út/utca, házszám

A válaszoló neve: ……

A válaszoló telefonszáma: ……
körzetszám / telefonszám

A cég adószámának első 8 számjegye: □□□□□□□□

Az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása: ……

kérdezői ig. száma: □□□□□

A kérdezés kezdete: ……..év ……hónap……..nap……..óra……..……..perc

1. Mi az Ön beosztása itt a cégen belül?[11]

1 – tulajdonos
2 – elnök-vezérigazgató
3 – műszaki igazgató, minőségi ügyekért felelős igazgató
4 – kereskedelmi, gazdasági igazgató
5 – igazgató, ügyvezető igazgató
6 – általános igazgató-helyettes
7 – vezérigazgató
8 – vezérigazgató helyettes
9 – egyéb, éspedig:
.....
X –

2. Mekkora a külföldi tőke aránya hozzávetőlegesen a cég jegyzett tőkéjén belül?

……..%
9 – NT X –

3. A céget vagy a cégcsoport bármely tagját jegyzik-e a világ valamelyik tőzsdéjén?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

4. Hozzávetőlegesen mekkora volt az Ön cégének a nettó árbevétele 2011-ben? Kérem, sorolja be a megfelelő kategóriába!

1 – 250 és 500 millió között
2 – 500 millió és egy milliárd között
3 – egy és 5 milliárd között
4 – 5 és 10 milliárd között, vagy
5 – tízmilliárd forint felett?

9 – NT X –

5. Jelenleg (Önt beleértve) hány főt foglalkoztat a cég főállásban?

…… főt
9999 – NT X –

6. Az utóbbi három évben voltak-e a cégnek állami-önkormányzati megrendelései? HA VOLTAK: Átlagosan a cég árbevételének hány százalékát tették ki az állami, önkormányzati megrendelések?

00 – nincs/nem volt állami- önkormányzati megrendelésük
01 – 1-10%
02 – 11-20%
03 – 21-30%
04 – 31-40%
05 – 41-50%
06 – 51-60%
07 – 61-70%
08 – 71-80%
09 – 81-90%
10 – 91-100%
99 – NT X –

7. Rendelkezik-e a cég etikai kódexszel?

1 – Igen, az anyavállalattal közösen,
2 – igen, saját etikai kódexük van, vagy
3 – nincs etikai kódexük? → 19 - RE

9 – NT X –

[11] Csak a vállalkozás döntési jogkörrel bíró felsővezetője, vagy tulajdonosa válaszolhat!

8. Melyik évben írták, illetve frissítették utoljára az etikai kódexüket?

DÁTUM: …….. évben
9 – NT X –

9. A következők közül mely témakörökkel foglalkozik az Önök etikai kódexe? az 1. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!

	említi	nem említi	NT	
a. összeférhetetlenség (például, hogy olyan cég, amelyben munkatársuk családtagja, vagy barátja dolgozik, nem kaphat Önöktől megrendelést)	1	2	9	X
b. bizalmas információk védelme	1	2	9	X
c. hátrányos megkülönböztetés	1	2	9	X
d. csalás (pl. hűtlen kezelés)	1	2	9	X
e. zaklatás (ellenségeskedés, megfélemlítés, rossz légkör kialakítása, szexuális zaklatás)	1	2	9	X
f. pénzügyi-számviteli működés átláthatósága	1	2	9	X
g. korrupció	1	2	9	X
h. kormányzati és állami szervekkel való kapcsolattartás, együttműködés	1	2	9	X
i. munkavégzés feltételei (a dolgozók jogai és kötelességei)	1	2	9	X
j. tisztességes verseny (versenytársakkal folyó verseny keretei, alapelvei)	1	2	9	X
k. egészség- és környezetvédelem	1	2	9	X
l. biztonságos munkavégzés	1	2	9	X
m. bennfentes kereskedelem	1	2	9	X
n. fogyasztók érdekei	1	2	9	X
o. egyéb, éspedig:……	1	2	9	X

10. Kik érhetik el az etikai kódexüket, hogyan hozzák azt nyilvánosságra?

	igen	nem	NT	
a. a belső számítógépes információs hálózaton (intranet) elérhető?	1	2	9	X
b. a cég honlapján közzéteszik?	1	2	9	X
c. része a cég üzleti partnereinek szóló bemutatkozó anyagnak?	1	2	9	X
d. a szerződéses partnereik megkapják a szerződéssel együtt?	1	2	9	X
e. az új belépők megkapják a munkaszerződés mellé?	1	2	9	X
f. Az érdeklődők, a szélesebb nyilvánosság megkaphatja, ha kérik?	1	2	9	X

11. Aláíratják-e az újonnan belépőkkel azt, hogy az etikai kódexben foglaltakat be kell tartaniuk?

1 – igen 2 – nem → 13 - RA ← 9 – NT X –

12. Aláírattatják-e minden évben az alkalmazottakkal azt, hogy az etikai kódexben foglaltakat be kell tartaniuk?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

13. Működik-e az Önök cégénél úgynevezett „etikai forródrót”, ahol az etikai kódexet sértő magatartást be lehet jelenteni?

1 – igen 2 – nem → 17 - RE ← 9 – NT X –

14. Amikor az etikai forródróton érkezett bejelentés igaznak bizonyul, akkor általában nyilvánosságra hozzák-e a kivizsgálás eredményét?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

15. A kódexben szabályozott etikai előírások megsértése esetére a követendő eljárásrend során melyik az a legszélesebb kör, amely számára ismertté válnak (válnának) az eredmények?

1 – Csak az érintettek számára: elkövető, közvetlen főnöke, a kivizsgálás végzője
2 – a felsővezetés számára is,
3 – a tágabb vezetőség számára is,
4 – a cég alkalmazottainak számára is, vagy
5 – a cégen kívül is nyilvánosságra hozzák (hoznák)?
6 – nincs ilyen eljárásrend
9 – NT X –

16. És van-e előre meghatározott alkalmazandó szankció?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

17. Az elmúlt öt évben indult-e eljárás Önöknél az etikai kódex megsértése miatt?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

18. Hogyan, milyen információk megadásával ismertetik?

1 – Az érintett személyek megnevezésével és az ügy konkrét leírásával.
2 – Az ügyet konkrétan leírják, de az érintett személyeket nem nevezik meg, vagy
3 – Anonimizálva: sem az ügyet sem az érintettek személyét nem nevezik meg konkrétan
4 – egyéb válasz, éspedig: ……
9 – NT X –

MINDENKITŐL!

19. Milyen módon érkezik a bejelentés a felsővezetés számára, ha valamelyik munkatársuk etikai vétséget követett el?

0 – nem fordult még elő → 22 - RE

1 – etikai forródrót
2 – belső ellenőrzés feltárja
3 – egyéb módon, éspedig: ……..
X –

TÖBB VÁLASZ LEHET!

20. <u>Az elmúlt 5 évben</u> előfordult-e Önöknél tisztességtelen magatartás illetve etikai vétség miatt …

	igen	nem	NT	
a. rendőrségi feljelentés?	1	2	9	X
b. közös megegyezéssel való elválás?	1	2	9	X
c. elbocsátás?	1	2	9	X
d. fegyelmi eljárás?	1	2	9	X
e. prémium megvonás?	1	2	9	X
f. írásbeli. szóbeli figyelmeztetés?	1	2	9	X
g. etikai alapértékek nyomatékosítása a dolgozók felé?	1	2	9	X
h. egyéb szankció, éspedig. …..……..	1	2	9	X

21. Ha tisztességtelen magatartás illetve etikai vétség miatt megválnak egy kollégától, az <u>legtöbbször</u> hogyan történik:

1 – rendkívüli felmondással,
2 – rendes felmondással vagy
3 – közös megegyezéssel?

4 – nem fordult még elő
9 – NT X –

MINDENKITŐL!

22. Aláíratnak-e Önök titoktartási nyilatkozatot az alkalmazottaikkal?

1 – Igen, mindenkivel → 24 - RE

2 – igen, de csak meghatározott munkakörök betöltőivel,

3 – nem, senkivel. → 24 - RE

X –

23. Általában milyen területen dolgozókat kötelez az Önök cége arra, hogy titoktartási nyilatkozatot írjanak alá?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – informatika
2 – fejlesztés
3 – beszerzés
4 – stratégiai tervezés
5 – pénzügy-számvitel
6 – egyéb

9 – NT X –

24. Érdekellentét (conflict of interest) általában akkor jön létre, amikor a munkatársak egyéni érdeke ütközik a cég érdekeivel. Figyelemmel kísérik-e Önök ezeknek az ellentéteknek a keletkezését?

1 – igen 2 – nem → 26 - RA ← 9 – NT X –

25. Hogyan kísérik figyelemmel?

					HA IGEN: Évente felülvizsgálják-e ezt a nyilatkozatot?			
	igen	nem	NT		igen	nem	NT	
a. Aláíratnak-e Önök a munkatársaikkal összeférhetetlenségi nyilatkozatot?	1	2	9	X	1	2	9	X
b. Aláíratnak-e vagyongyarapodási nyilatkozatot?	1	2	9	X	1	2	9	X
c. Be kell-e jelenteni, ha a munkatársuk vagy valamelyik közeli családtagja off-shore cégben tulajdont szerez?	1	2	9	X	1	2	9	X
d. Be kell-e jelenteni, ha Magyarországon vagy külföldön bejegyzett (tőzsdén jegyzett, vagy nem jegyzett) gazdasági társaságban tulajdonrésszel rendelkezik?	1	2	9	X	1	2	9	X
e. Be kell-e jelenteni, ha vezető tisztséget vállal alapítványban, non-profit szervezetben?	1	2	9	X	1	2	9	X
f. Be kell-e jelenteni, ha vezető tisztséget vállal más gazdasági társaságban?	1	2	9	X	1	2	9	X
g. Van-e olyan fórum, ahol panaszaikat, észrevételeiket elmondhatják a munkatársak?	1	2	9	X	1	2	9	X
h. egyéb módon, éspedig. …..……..	1	2	9	X	1	2	9	X

MINDENKITŐL!

26. Ellenőrzi-e azt valaki, hogy azon cégek, amelyekben a munkatársak tulajdonrésszel, egyéb érdekeltséggel (pl.: családi, rokoni, baráti kapcsolat) rendelkeznek kapcsolatba kerülnek-e valaha az Ön cégével?

0 – nincs a munkatársaiknak más cégben érdekeltségük
1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

27. Az Önök cége aláírat-e szállítóival anti-korrupciós nyilatkozatot?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

28. Az Önök cége aláírat-e szállítóival beszállítói-audit hozzájárulást (rigth to audit clause)?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

29. Van-e Önöknél beszerzési szabályzat?

1 – van → **29.a. Van-e arra előírás a szabályzatban, hogy mikor kell egy beszerzést pályáztatni?**
2 – nincs
9 – NT
X –

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

30. Ki dönt a pályáztatás formájáról, arról hogy meghívásos, vagy nyílt legyen?

1 – vezérigazgató / igazgatóság
2 – beszerzési bizottság
3 – beszerzési vezető
4 – pályázást kérő terület vezetője
5 – beszerző
6. – egyéb, éspedig: ……

9 – NT X –

31. A beszerzésekre vonatkozó döntéseknél van-e a beszerzési volumenhez (árhoz) kötött eljárásrend az Önök cégénél?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

32. Amikor egy beszerzést pályáztatnak, akkor inkább nyílt vagy inkább meghívásos pályáztatást alkalmaznak?

0 – nem szoktak pályáztatni → 34 - RE
1 – nyílt
2 – meghívásos
9 – NT X –

33. Ki dönti el, hogy ki nyerte a pályázatot?

1 – vezérigazgató
2 – beszerzési bizottság
3 – beszerző
4 – pályázást kérő terület vezetője
5 – egyéb, éspedig: ……
9 – NT X –

34. Van-e compliance osztály, megfelelőségi ellenőrzéseket végző osztály, illetve részleg az Önök cégénél?

1 – nem tudja mi az → 37 - RE
2 – van
3 – nincs → 37 – RE
X –

35. Milyen szervezeti egység alá tartozik Önöknél a megfelelőségi ellenőrzéseket végző osztály, illetve részleg?

1 – felügyelő bizottság
2 – vezérigazgató
3 – pénzügyi igazgató
4 – audit bizottság
5 – egyéb éspedig: ……..
9 – NT X –

36. Hány főt foglalkoztatnak ezen a területen?

…… főt
99 – NT X –

37. Van-e cégüknél üzleti tárgyalások lefolytatására vonatkozó szabályzat?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

38. Előfordul-e az Önök cégénél, hogy az üzleti tárgyalásokra mindkét fél számára külső helyszínen kerül sor (pl. kávézóban vagy étteremben)?

1 – Igen, általánosnak mondható ez a gyakorlat,
2 – igen, elfordulhat ez, vagy
3 – ez nem fordulhat elő?

9 – NT X –

39. Van-e az Önök cégénél… …

	van	nincs	NT	
a. olyan írásos dokumentum, ami az üzleti tárgyalások helyszínét vagy a résztvevők körét és számát szabályozza?	1	2	9	X
b. olyan szabály, ami alapján az üzleti tárgyalásokat jegyzőkönyvezni kell?	1	2	9	X

40. Azonosítják-e az Önök cégénél valamilyen módon azokat a kulcspozíciókat, amelyeknél magas a korrupciós kockázat?

1 – igen 2 – nem

41. Felolvasok néhány munkakört. Mondja meg, hogy az Ön véleménye szerint Önöknél ez a munkakör magas korrupciós kockázattal jár-e. Azt is mondja meg, ha valamelyik munkakör nem létezik Önöknél.

	A korrupciós kockázat …				
	magas	nem magas	NT	nincs ilyen munkakör	
a. üzletkötő, értékesítő	1	2	9	0	X
b. beszerző	1	2	9	0	X
c. területi képviselő/vezető	1	2	9	0	X
d. raktáros, árukiadó	1	2	9	0	X
e. felügyelők, ellenőrök	1	2	9	0	X
f. építésvezető	1	2	9	0	X
g. középvezetők	1	2	9	0	X
h. felsővezetők	1	2	9	0	X
i. Van önöknél más munkakör, ahol magas a korrupciós kockázat? **Éspedig:** …….....	1				

42. Az Ön cégénél a kulcspozíciókba való felvételnél alkalmazzák-e a következő eljárásokat?

	igen	nem	NT	
a. Referencia levelet kérnek a kulcspozícióra pályázók előző munkahelyétől	1	2	9	X
b. A kiállítónál visszaellenőrzik a benyújtott dokumentumot (pl. referencia, diploma másolat)	1	2	9	X
c. Elemzik a pályázók szakmai önéletrajzát	1	2	9	X
d. Személyiség tesztet töltetnek ki a pályázókkal	1	2	9	X
e. Felhívják telefonon a pályázók előző munkahelyének vezetőjét / egyik vezetőjét, hogy érdeklődjenek a pályázókról	1	2	9	X
f. Egyéb, éspedig: ……	1	2	9	X

43. Felolvasok a cég megkárosítása elleni védelemre alkalmazható néhány eljárásmódot! Kérem, mondja meg mindegyikről, hogy csak a kulcspozíciót betöltőknél alkalmazzák, minden munkatársuknál alkalmazzák, vagy nem alkalmazzák?

	csak kulcspozíci-ókban	minden munkatársnál	nem alkalmazzuk	NT	
a. csak fedhetetlen embereket alkalmaznak	2	1	0	9	X
b. speciális nyilatkozatot íratnak alá	2	1	0	9	X
c. etikai kódex-szel illetve belső szabályzattal védekeznek	2	1	0	9	X
d. szervezési intézkedésekkel védekeznek, pl. a döntési jogkörök megosztásával, transzpa-rens döntéshozatali protokoll alkalmazásával	2	1	0	9	X
e. rendszeres vagy szúrópróbaszerű ellenőrzéseket végeznek	2	1	0	9	X
f. a visszaéléseket büntetik, esetleg nyilvánosságra is hozzák	2	1	0	9	X
g. a magasabb beosztású feladata az alacsonyabb beosztásúak ellenőrzése	2	1	0	9	X
h. a piacinál magasabb fizetést biztosítanak	2	1	0	9	X
i. külső szakértőket vonnak be az esetleges visszaélések feltárására	2	1	0	9	X
j. tréningeket szerveznek	2	1	0	9	X
k. Egyéb, éspedig: ……..	2	1	0	9	X

44. Most a csalások és a munkahelyi visszaélések kezelésével kapcsolatban kérdezem. Van-e az Önök cégénél a csalások, visszaélések megelőzésével illetve felderítésével foglalkozó önálló részleg (fraud risk management)?

1 – van 2 – nincs

45. Van-e az Ön cégénél a visszaélés-kockázatkezeléssel foglalkozó szabályzat?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

46. Van-e követendő folyamat arra az esetre, ha az Ön cégénél csalásra, visszaélésre utaló jelet tapasztalnak?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

47. Csalás, visszaélés gyanúja esetén ki folytatja/ folytatná le a szükséges vizsgálatot?

1 – anyavállalat
2 – belső ellenőrzés
3 – visszaélés-kockázatkezeléssel (fraud investigation) foglalkozó részleg
4 – compliance részleg/osztály
5 – külső tanácsadó
6 – más, éspedig: ……
9 – NT X –

48. A vizsgálat eredményét a vizsgálat lefolytatóin kívül ki ismerheti meg?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – felügyelőbizottság
2 – vezérigazgató
3 – audit bizottság
4 – anyavállalati felügyeleti szerv
5 – egyéb, éspedig:……
9 – NT X –

49. Van-e külön eljárásrend arra az esetre, ha a vizsgálat során valamely munkatársuk érintettsége merül /merülne fel?

1 – van, → **49.a. Milyen eljárásrendet alkalmaznak?**

1 – a konkrét esettől függően az írásbeli szabályzat szerint járnak el
2 – belső vizsgálatot folytatnak (belső ellenőrzés, fegyelmi eljárás)
3 – automatikusan elbocsátják
4 – átadják a rendőrségnek
5 – egyéb válasz

2 – nincs
9 – NT X –

50. Volt-e felderített visszaélés, csalás az utóbbi öt évben az ön cégénél?

1 – volt 2 – nem volt → 53 - RA ← 9 – NT X –

51. Hogyan derült fény a visszaélésekre?

	választotta	nem választotta	
a. etikai forródrótra érkezett bejelentés	1	2	X
b. belső ellenőrzés derítette fel	1	2	X
c. véletlen nyomán	1	2	X
d. menedzsment vizsgálat fedezte fel	1	2	X
e. számlák egyeztetése során	1	2	X
f. külső audit észlelte	1	2	X
g. rendőrségi bejelentés nyomán	1	2	X
h. beismeréssel	1	2	X
i. Egyéb módon, éspedig: ……	1	2	X

52. Az elmúlt 5 évben az Önök cégénél előfordult-e visszaélés, csalás vétsége miatt …

	igen	nem	NT	
a. rendőrségi feljelentés?	1	2	9	X
b. közös megegyezéssel való elválás?	1	2	9	X
c. elbocsátás?	1	2	9	X
d. fegyelmi eljárás?	1	2	9	X
e. prémium megvonás?	1	2	9	X
f. írásbeli, szóbeli figyelmeztetés?	1	2	9	X
g. egyéb szankció, éspedig. …..……..	1	2	9	X

MINDENKITŐL!

53. Az esetleges visszaélések felderítése során számításba vesznek-e Önök elektronikus dokumentumokat, leveleket mint esetleges bizonyítékokat?

1 – Igen, minden alkalommal,
2 – esetenként igen,
3 – nem, soha. → 56 - RA
9 – NT X –

54. Ki gyűjti be az elektronikus adatokat (dokumentumok, riportok, emailek) egy vizsgálat során?

1 – compliance osztály alkalmazottja
2 – IT osztály munkatársa
3 – külső szakértő
4 – egyéb, éspedig:……
9 – NT X –

55. Milyen elektronikus adatokat gyűjtenek be egy esetleges visszaélés kivizsgálása során?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – e-mailek
2 – laptopok és asztali számítógépek
3 – file szerverekből válogatott fájlok
4 – visszaállított adatmentések
5 – mobil telefonok, blackberry-k, PDA-k,
6 – pénzügyi adatok, riportok, bérszámfejtés adatok
7 – egyéb, éspedig: ……
9 – NT X –

56. Figyelembe veszik-e Önök az adatvédelmi szabályokat egy esetleges belső vizsgálat során?

1 – Mindig figyelembe veszik,
2 – esetenként figyelembe veszik vagy
3 – nem veszik figyelembe?
9 – NT X –

57. Hallott-e már Ön az elektronikus csalásfelderítésről és mennyire van tisztában lehetőségeivel: törölt állományok visszaállítása, számítógépes tevékenység rekonstruálása, stb.?

1 – Még nem hallott róla,
2 – hallott már róla, de nem ismeri alaposabban, vagy
3 – jól ismeri a képességeit?
9 – NT X –

58. Ön szerint melyik informatikai veszélyforrás jelenti a vállalati korrupció szempontjából a legnagyobb kockázatot?

1 – Vállalati adatok kilépő dolgozók általi eltulajdonítása
2 – Vállalati adatok külső behatolás következtében történő eltulajdonítása
3 – A cég által tárolt adatok munkatársak általi szivárogtatása és harmadik félnek való átadása
4 – A cég által tárolt adatok külső behatolás következtében történő eltulajdonítása és egy harmadik félnek való átadása, vagy
5 – A cég működésre hatással lévő, tárolt (pl. pénzügyi) adatok meghamisítása, manipulálása?
9 – NT X –

59. Mennyire tartanak attól, hogy a munkavállalóik visszaéléseket követnek el az informatikai rendszeren keresztül? A 2. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon, ahol a nulla jelentése az, hogy egyáltalán nem tartanak ettől , a 10-es jelentése pedig az, hogy nagyon tartanak ettől.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

egyáltalán nem nagyon

99 – NT X –

60. Mit gondol, milyen gyakran fordul elő, hogy a kilépő kollégák magukkal visznek olyan adatokat, fájlokat, melyek a cég szellemi tulajdonát képezik? A 3. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon, ahol a nulla jelentése az, hogy ez sohasem fordul elő, a 10-es jelentése pedig az, hogy ez minden kilépő esetén megtörténik.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

soha minden esetben

99 – NT X –

61. Vannak-e olyan eljárásrendek, melyek megakadályozzák, hogy a kilépő dolgozók céges állományokat mentsenek külső adathordozókra vagy másképpen vigyék azokat magukkal?

1 – vannak 2 – nincsenek 9 – NT X –

62. Van-e az Önök cégénél olyan munkatárs, akinek a feladatkörébe tartozik, hogy kormányzati referens, kormányzati kapcsolattartó legyen?

1 – van 2 – nincs X –

63. Hallott-e már Ön a kormányzat korrupció megelőzési programjáról?

1 – Még nem hallott róla,
2 – hallott már róla, de nem ismeri alaposabban, vagy
3 – hallott már róla és jól ismeri a programban vázolt célkitűzéseket?

9 – NT X –

64. Véleménye szerint a magyar üzleti gyakorlatban általában mit tekintenek az etikus üzleti magatartás részének? Felolvasok néhány lehetséges választ, Kérem, hogy minősítse mindegyiket a 4. VÁLASZLAP segítségével!

		elengedhetet-lennek számít	fontos, de nem elenged-hetetlen	nem fontos	NT	
a.	A jövedelemadó-fizetésére vonatkozó szabályok betartása.	2	1	0	9	X
b.	A foglalkoztatási szabályok maradéktalan betartása, méltányos körülmények biztosítása az alkalmazottak számára	2	1	0	9	X
c.	Környezetünk megóvása.	2	1	0	9	X
d.	A termékbiztonság és minőség biztosítása.	2	1	0	9	X
e.	50 ezer Ft értékű ajándék elfogadása	2	1	0	9	X
f.	a vállalati- és a magánérdek ütközésének valamint az alkalmazottak vállalati érdeket sértő helytelen magatartásának megelőzése	2	1	0	9	X
g.	a beszállítók mindegyikével szemben azonos mérce és méltányos eljárás alkalmazása	2	1	0	9	X

65. Ön mint a vállalat egyik vezetője hány forintos ajándékot tart még etikusan elfogadhatónak?

…… Ft-os ajándék még elfogadható

9 – NT X –

66. Van-e az ajándékozásra és annak elfogadására vonatkozó szabályzat az Ön cégénél?

1 – van 2 – nincs 9 – NT X –

67. A következőkben állításokat fogalmazunk meg az Önök cégének szabályozási környezetével kapcsolatban. Mennyire ért egyet a következő kijelentésekkel? Véleményét az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán árnyalhatja, ahol az egyes érték azt jelenti, hogy „Egyáltalán nem ért egyet", az ötös pedig azt, hogy „Teljes mértékben egyetért".
A cég gazdasági tevékenységét szabályozó jogszabályok…

	Egyáltalán nem értek egyet ⟷ Teljes mértékben egyetértek					NT	
a. …gyakran változnak.	1	2	3	4	5	9	X
b. …túl sok adminisztratív terhet rónak a cégekre.	1	2	3	4	5	9	X
c. …túlszabályozzák a működést.	1	2	3	4	5	9	X
d. …egyes konkurens cégeket előnyösebb helyzetbe hoznak.	1	2	3	4	5	9	X
e. …túl sok „kiskaput" tartalmaznak.	1	2	3	4	5	9	X
f. …nem egyértelműek és nem kiszámíthatóak.	1	2	3	4	5	9	X

68. Hallott-e már olyan példáról, gyakorlatról az Önök <u>tágabb üzleti környezetében</u> – <u>tehát nem a médiában</u> –, hogy….?

	Már hallottam ilyen esetről	Nem, még nem hallottam ilyen esetről	NT	
a. a különböző hivatalokkal való kapcsolattartás során az ügyintézőnek ajándékot/kenőpénzt ajánlanak fel.	1	2	9	X
b. jogi ügy kerekedett egy ügyintézés során előforduló csúszópénz fizetésből.	1	2	9	X
c. egy üzleti csoport eredményes nyomást gyakorolt az ágazatra érvényes törvények és jogszabályok meghozatala során.	1	2	9	X
d. különböző kormányzati hivatalok képviselői hajlandóságot mutattak ajándék, kenőpénz elfogadására.	1	2	9	X
e. valamelyik hivatal képviselője az ajándék vagy kenőpénz elmaradása miatt egy céget hátrányosan különböztetett meg.	1	2	9	X
f. állami, önkormányzati hivatalnok nyíltan kérte az ajándékot vagy a kenőpénzt.	1	2	9	X

69. Véleménye szerint Magyarországon 100 közbeszerzési eljárásból hány korrupt?

…… esetben
999 – NT X –

70. Ön hogy gondolja: egy korrupt közbeszerzési eljáráson nyert 100 millió forintos megrendelésből hány millió forintot kell csúszópénzként kifizetni?

…… millió forintot
0 – semennyit
9 – NT X –

71. Ön hogy gondolja: mennyire része a magyar üzleti gyakorlatnak az, hogy ha valamit el akarunk érni, akkor korrumpálni kell? Az 5. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon, ahol a nulla jelentése, hogy egyáltalán nem része ez az üzleti gyakorlatnak a 10-es jelentése pedig az, hogy ez teljesen beleivódott az üzleti gyakorlatba.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
egyáltalán nem része teljesen beleivódott
99 – NT X –

72. Véleménye szerint mekkora szerepet játszanak ma Magyarországon a személyes kapcsolatok az üzleti életben? Az iskolai osztályzáshoz hasonlóan, a 6. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon! Az 1-es jelentse azt, hogy nincs jelentőségük a személyes kapcsolatoknak, 5-ös pedig, hogy nagy szerepet játszanak a személyes kapcsolatok.
Tehát mekkora a szerepe a személyes kapcsolatoknak…

	A személyes kapcsolatoknak … nincs jelentőségük ⟷ nagy szerepet játszanak					NT
a. egy új megrendelés elnyerése esetén	1	2	3	4	5	9
b. egy beszállító kiválasztása esetén	1	2	3	4	5	9
c. pályáztatás nélküli megrendelés esetén	1	2	3	4	5	9
d. stratégiai partner kiválasztása esetén	1	2	3	4	5	9

73. Véleménye szerint mekkora szerepet játszanak ma Magyarországon a személyes kapcsolatok akkor, ha egy állami szervtől kell hatósági engedélyt szerezni? Az iskolai osztályzáshoz hasonlóan, most is a 6. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!
Tehát mekkora a szerepe a személyes kapcsolatoknak akkor, …

	A személyes kapcsolatoknak … nincs jelentőségük ⟷ nagy szerepet játszanak					NT
a. ha egy állami szervtől kell hatósági engedélyt szerezni?	1	2	3	4	5	9
b. ha az önkormányzattól kell hatósági engedélyt szerezni?	1	2	3	4	5	9
c. ha egy állami tulajdonban lévő cégnél szeretne megrendeléshez jutni?	1	2	3	4	5	9
d. ha egy önkormányzati tulajdonban lévő cégnél szeretne megrendeléshez jutni?	1	2	3	4	5	9
e. ha egy vitás ügyet szeretne az NAV-nál rendezni?	1	2	3	4	5	9
f. ha egy közbeszerzési pályázatot szeretne megnyerni?	1	2	3	4	5	9

74. Képzelje el, hogy a cége nehéz üzleti helyzetbe kerül. Egy év alatt harmadával csökken az árbevételük. Ha nem történik valami pozitív fordulat, az alkalmazottak egy részét el kell bocsátania. A történetet négyféle módon fogom folytatni.

a. Az első: Egy komoly megrendelésre van kilátása és a tárgyalás során a megrendelő cég képviselője utalást tesz arra, hogy 10 százalékos jutalék fejében Önök kapnák a megrendelést. Ön mit tenne ilyen esetben? Kérem, hogy a 7. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – egyből elfogadnám az ajánlatot
2 – megfontolnám az ajánlatot
3 – nem venném figyelembe ezt az ajánlatot: úgy tennék, mintha meg sem hallottam volna
4 – jelenteném az esetet a felettesének
5 – értesíteném a rendőrséget
6 – egyéb válasz, éspedig: ……..

9 – NT X –

b. A második: Egy új tevékenységet szeretnének beindítani, amelyhez már csak egyetlen hatósági engedély hiányzik. Az ügyintéző utalást tesz arra, hogy ennek az engedélynek a kiadása általában nagyon sok időbe telik, de esetleg meg lehet gyorsítani az ügymenetet. Más, hivatalos papírokkal együtt átadja egy utazási iroda prospektusát is, amelyben kétszemélyes, egyhetes, ausztriai utakat reklámoznak. Ön mit tenne ilyen esetben? Ismét a 7. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – egyből elfogadnám az ajánlatot
2 – megfontolnám az ajánlatot
3 – nem venném figyelembe ezt az ajánlatot: úgy tennék, mintha meg sem hallottam volna
4 – jelenteném az esetet a felettesének
5 – értesíteném a rendőrséget
6 – egyéb válasz, éspedig: ……..

9 – NT X –

c. A harmadik: Bejelentkezik Önnél az NAV ellenőrzésre. Az ellenőr több problémát is talál a könyvelésben. Elmondja, hogy ha ezeket ő jegyzőkönyvezi akkor kb. 5 millió forint lesz, amit pótlólag be kell fizetniük, plusz a büntetés és a kamatok, de céloz rá, hogy 10% fejében eltekint a jegyzőkönyvezéstől. Ön mit tenne ilyen esetben? Ismét a 7. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – egyből elfogadnám az ajánlatot
2 – megfontolnám az ajánlatot
3 – nem venném figyelembe ezt az ajánlatot: úgy tennék, mintha meg sem hallottam volna
4 – jelenteném az esetet a felettesének
5 – értesíteném a rendőrséget
6 – egyéb válasz, éspedig: ……..

9 – NT X –

d. Az utolsó: Egy nagy megrendelést jelentő közbeszerzési eljárás kiírását tervezi valamelyik közintézmény. A kiíró munkatársa megkeresi Önt és utalást tesz arra, hogy megnyerhetné ezt a pályázatot, ha 10%-os jutalékot fizetne neki cserébe. Ön mit tenne ilyen esetben? Most is a 7. VÁLASZLAP segítségével válaszoljon!

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – egyből elfogadnám az ajánlatot
2 – megfontolnám az ajánlatot
3 – nem venném figyelembe ezt az ajánlatot: úgy tennék, mintha meg sem hallottam volna
4 – jelenteném a felettesének az esetet
5 – értesíteném a rendőrséget
6 – egyéb válasz, éspedig: ……..
9 – NT X –

75. Kérem, mondja meg, hogy mennyire bízik meg a következő magyar állami intézményekben. Véleményét az iskolai osztályzatoknak megfelelően ötös skálán árnyalhatja, ahol az egyes érték azt jelenti, hogy „Egyáltalán nem bízik meg", az ötös pedig azt, hogy „Teljes mértékben megbízik".

	Egyáltalán nem bízik meg ⟷ Teljes mértékben megbízik					NT	
a. Nemzeti Adó- és Vámhivatal	1	2	3	4	5	9	X
b. bíróságok	1	2	3	4	5	9	X
c. Magyar Posta	1	2	3	4	5	9	X
d. kórházak	1	2	3	4	5	9	X
e. rendőrség	1	2	3	4	5	9	X
f. ügyészség	1	2	3	4	5	9	X
g. honvédség	1	2	3	4	5	9	X
h. Magyar Nemzeti Bank	1	2	3	4	5	9	X
i. Parlament	1	2	3	4	5	9	X

76. Az Ön cége fő termékének/fő szolgáltatásának piacán mennyire lehet gyakori, hogy

	ilyen nem fordul elő										nagyon gyakran előfordul	NT
a/ …a beszerző utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
b/ …az engedélyező hatóság munkatársa utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
c/ …az önkormányzati vagy állami ellenőr utalást tesz ajándék vagy kenőpénz elfogadására?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
d/ …a közbeszerzést kiíró állami- vagy önkormányzati intézmény munkatársa utalást tesz ajándék, vagy kenőpénz elfogadására?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

77. Szólították-e fel Önt, vagy munkatársát kenőpénz átadására az elmúlt 5 évben?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

78. Előfordult-e az elmúlt 5 évben, hogy az Ön cége valamilyen <u>közbeszerzési pályázaton</u> indult?

1 – előfordult 2 – nem fordult elő → [80 - RA] ← 9 – NT X –

79. Hány közbeszerzési eljáráson indultak az elmúlt 5 évben?

……..eljáráson
99 – NT X –

80. Köszönjük válaszait! Segítségét azzal is szeretnénk megköszönni, hogy megjelenés előtt kérésére elküldjük Önnek a kutatás eredményeit tartalmazó összefoglaló tanulmányt elektronikus formában. Igényli ezt?

1 – igen 2 – nem

→ Kérjünk, adjon egy e-mail címet, amelyre elküldhetjük azt:

……@……

KÉRDEZÉS VÉGE: ……. óra ……. perc